

Mimarlık ve Psikanalizin Kesişim Noktası Olarak Ev ve Yer

11 KASIM 2008 TARİHİNDE MİMARLAR ODASI İZMİR ŞUBESİ TARAFINDAN DÜZENLENEN VE ÜYELERİMİZİN İLGİYLE İZLEDİĞİ 'MİMARLIK VE PSİKANALİZİN KESİŞİM NOKTASI OLARAK EV VE YER' SÖYLEŞİSİNİ DERGİMİZDE SİZLERLE PAYLAŞIYORUZ.

YAZI **Fatih F. Karaman**

Duvar
Kapı
Pencere

+

EV

İlhan Berk

Psikanalizin birçoğunuza yabancı bir alan/kavram olduğunu biliyorum. Ya da, bu bilgi (umarım) yanlıştır, öyle düşünüyorum. Mimarlık ise, sizler için (elbette) değildir, benim oldukça ilgi alanımın dışında. Bu konuda sokaktaki ortalama genel eğitim almış birisinden daha fazla bilgim ve görgüm olduğunu, ne yazık ki, söyleyemem.

Doğaldır ki, aranızdan biriniz çıksa ve şunu sorsa, hiç de haksız sayılmaz: "Bu konu size zorla mı verildi? Eğer zorla verilmediyse, hatta siz kendiniz önerdiyseniz, o zaman bu kıvırtma niye?"

Bu konuya hazırlanırken benim de kendime (sıkça) sorduğum soru/sorular bunlar oldu. Niye bilmediğin bir alana bulaştın? Niye kendi uğraşı ve ilgi alanını, hiç tanımadığın, dilini, coğrafyasını bilmediğin topraklara sürdün? Ne işin var burada?

Aslında itiraf etmeliyim, bunu sıkça yapıyor ya da yineliyorum. Bir psikiyatrist ama özellikle de bir psikanalist olarak, sıklıkla, her günkü çalışma aracım ve hedefim olan 'hasta'dan öteye, insana dair ne varsa onlar üzerine kaçamak bakışlar atan bir yan var içimde. Psikanalize dair ilk eğitime başladığım günlerden bu yana ne kadar bilgi ve deney biriktirmişsem, heybemde ne varsa yani, zaman zaman kendimi bilmediğim yan sokaklarda, bunlarla dolaşırken buluyorum. Politikadan felsefeye, antropolojiden kültüre, sanata ve işte bugün mimarlığa, bu yan sokaklarda, bir özel eser koleksiyoncusunun merakıyla, işime yarar bir şeyler, parçalar, bulma umuduyla geziniyorum. Öte yandan bu

sokakların insanlarıyla karşılaşmak, sokağın bilgisini ilk ağızdan, oralarda yaşayanlardan dinlemek de hoşuma gidiyor. Belki de 'hasta'dan, 'hastalık'tan ve bunların yinelenen gündelik yıpratıcılığından bir tür uzaklaşma isteği bu.

Öyle ya da böyle, buradayım işte.

Konunun başlığını 'Mimarlığın ve Psikanalizin Kesişim Noktası olarak Ev ve Yer' koymuştum. Konu üzerinde düşünmeye başladığımda, biraz internette gezindikten sonra, bu konuda yapılmış başka çalışmalardan, özellikle de mimarlık alanından kendimi uzakta tutmaya karar verdim. Daha önce yapılan çalışmalar elbette var. Bunları, daha derinlemesine bir araştırmada, ele almakta da yarar görüyorum. Ama şimdilik değil! Belki daha ileride, heybemdekileri ve bu ara sokağı önce kendimce bir gördükten/tarttıktan sonra.

Ama yine de şunu belirtmek istiyorum: (diğer çalışmalara) kısaca göz attığımda bu konuda daha çok Jung'çu analistlerin ya da Jung analizinin kavramlarından yararlanan mimarların çalışmış olduğu kanısı uyandı bende. Jung'çu analizi çok temel yapı taşlarıyla biraz bilirim. Biraz dediysem, gerçekten biraz; ama şunu daha iyi bilirim ya da şuna dair daha çok öngörüm ve öngörüşüm var: Jung'çu analiz tam bir psikanaliz değildir! Daha çok metafizik bir psikanalizdir ya da psikanalitik kavramların içine serpildiği bir metafiziktir veya tersi, metafizik temeller üzerine inşa edilmiş bir analiz türüdür! Hangisini isterseniz! Arketiplerin (Jung'çu bir kavram) nasıl

ve nereden orada (bilinçdışında) olduğuna dair çok şey söylemez Jung. Söyler gibi yapar! Ama şunu anlarınız söylediklerinden: oradadırlar! Beni kişisel olarak çok doyurmaz bu söylem! Jung'çu yaklaşım yerine, örneğin çok yakınlarda yitirdiğimiz Türk şiirinin büyük ustası İlhan Berk'in "Şeyler Kitabı"ndan 'Ev' başlıklı bölümü sizlerle karşılıklı işlemeyi daha çok yeğlerim. Bakın ne diyor Berk:

Bir dikdörtgen (dikdörtgenin girmediği yer var mıdır?)

Bir küp de diyebiliriz. Her yüzü dördül, durağan, sessiz.

Bir kapalı kutu da, bütün kapalı kutular gibi de içine dönük, kapalı.

Yani duvarlar, kapılar (ki bilinmeyene açılırlar), merdivenler, pencereler (ki bizim görmediklerimizi görürler);

yani odalar (ki düş üreticileridir), sofalar, yataklar (tinlerimizin esrik arşidükleri);

yani balkonlar (ki uzam avcılarıdır), sandalyeler, dolaplar, masalar;

yani bir kıyıya atılmış bir su kovası, bir ekmek bıçağı, bir topluiğne (bir topluiğne olarak);

yani ilaç şişeleri, kendi halinde ağzı açık bir makas (niçin ağzı açık?), bir kurşunkalem (ki yazı kuludur);

çocuklar, atılmış, boğazlanmış giysiler; ve bir yaprak (bir yaprak olarak);

boynu vuruk bir sözcük: Semerkant (ki yaşamak, ölmek için gidilir);

Ve çanak çömlek, börtü böcek...

Ve boşluk. Doluluk.

Yani odadan odaya, pencereden pencereye gidip gelmeler (hem yaşamak dediğimiz de bir yerden bir yere gidip gelmeler değil midir?)

Ve evin kendisi.

Ev ki ayrıntıdır (Tanrı da ayrıntılardadır).

Susmalar, küçük sevinçler, küçük acılar, küçük konuşmalar, yalnızlıklar...

Hepsi, hepsi

Dünyanın bir suretine dönüştürme.

Bir oto-ben.

Bir labirent.

Hiçbir yere çıkmayan, açılmayan.

Şair, aslında başka hiçbir söze gerek bırakmadan, özü olduğu gibi veriyor. Ben de, bu söyleşide, kendi bilgi ve yöntem dağarcığımla, yapabildiğimce, aslında onu izlemeye çalışacağım.

Söz konusu bilgi ve yöntemi olabildiğince kısaca nasıl özetleyebiliriz?

Psikanaliz, 19. yüzyılın sonlarına doğru temelleri atılırken, devrimci diye

niteleyeceğimiz şu keşfin üzerine yaslanır: gündelik dilde konuşulduğu ve anlaşıldığı halin dışında bir çocukluk cinselliği vardır ve söz konusu cinsellik kendini dürtüsel doyumlar ve buna dair arayış ve yaşantılar üzerinden gösterir. Örneğin 'oral' dürtü dediğimizde, bebeğin anneye (ve tersi: annenin bebeğiyle) kurduğu ağız-meme ilişkisinde bebeğin hem bedensel hem de ruhsal açıklığının doyduğunu; bu ruhsal açıklığın doyumunun bir tür 'oral' (ağızsal) hazdan geçtiğini söylüyoruz demektir. Elbette bedeninin açıklığının giderilmesi önemli ve olmazsa olmazdır. Ama salt mekanik bir ilişki olarak 'beslemek' ve 'beslenmek', 'yemek' ve 'yedirmek'ten farklıdır. 'Yedirirken' veya 'yedirilirken' yalnızca somut gıdalar değil aynı zamanda ruhu huzurlandıracak/hazlandıracak bir dürtüsel doyum da elde ederiz. Bunun (ilk) aracı önce memedir, sonra memenin sahibi olan annedir. Bebeğin ilk oyuncağı (oyuncak sözcüğünü burada sıradan, önemsiz bir nesneyi değil tam tersine çok çok çok önemli bir nesneyi adlandırmak için kullanıyorum), dolayısıyla, annedir. Psikanalizin Freud'çu ikinci ve asıl vurgusu (yani bir anlamda psikanalizi psikanaliz yapan şey) söz konusu dürtüsel haz arayışı/arayışlar ve bunun aracısı/araçları (ebeveynler) ile ilişkilendirme biçimlerinin (birçok nedenden dolayı) bilinçdışında gerçekleştiğidir. Bizler söz konusu bilinçdışında gerçekleşen dinamiklerin (aynen aysbergin su üstünde kalan kısmı gibi) sadece bir kısmını (onda da çoğunlukla kılık değiştirmiş hallerini) görürüz. Bilinçdışı, bir bakıma, olduğu haliyle bilinçte yer bulamayan/bilinç kabulü zor veya olanaksız duygu, istek veya arzuların sıkıştırıldığı/ittirildiği bir yer gibidir.

Ancak bu ittirilmiş istek ve arzular değişik kılıklarda bilinç vurur ve orada kendilerine yaşam alanları oluştururlar.

Şimdi, bu noktadan bakıldığında, ruhsal yapılanmanın en önemli ilişkisinin, bir kurucu/olusturucu ilişki olarak, dolayısıyla, anneye kurulan ilişki olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Ruhun çekirdeği bu ilişkinin etrafına/etrafında örülür diyelim biz şimdilik.

Anne nesnesi garip bir nesnedir! Diğer tüm nesnelere farklı olarak,

özneye (yani kişiye) dışarıdan belirmez. Anne, içinden çıkılan bir nesnedir. Dolayısıyla da anneye kurulan ilişkide sınırlar (anneye çocuk arasındaki -ki çocuk artık bir yetişkin de olmuş olabilir-) biraz tuhaf, karmaşık, deyim yerindeyse sarmaşık özellikler gösterirler. İçinden çıkılan bir nesne olarak da, artık lafı fazla uzatmayalım, ilk yeri temsil eder anne. Ya da, yer annedir. Ne zaman yer'den konuşsak, bilinçdışında anneye kurulan ilişkiye de bir göndermede, ayırında olmadan, bulunuyoruz demektir.

Yer, ilk yer, daha sonraki tüm yerlerle kurulacak ilişkilerin çekirdeği, bu çok özel nesne ve bu nesneyle kurulan yine çok özel bir ilişkiden oluşur. Kutsal metinlerde 'toprak'tan gelen ve toprağa gidecek olan' şeklinde 'yaşam/ölüm' döngüsünü özetleyen söylemin arka planında 'toprak' eğretilmesi aracılığıyla yine bu anne yer'e göndermede bulunulur. Anadolu'nun Kibele'sidir o! Toprak ana! Toprak, işte bir yer, annedir/anaçtır/dışidir/üretici ve besleyicidir. Ve yine bu Anadolu kültürlerinde de yer bulmuş bir ölü gömme biçiminde, bedeninin (ölü bedeninin) rahim içindeki duruş/oturuş haliyle toprağa geri verilmesi de bu bağlantıları güçlü bir şekilde önümüze getirir.

Yerden böylece bahsettiğimizde, hemen onun yanına 'ev'i de getirebiliriz aslında. Yer ve ev insanoğlunun yaşam macerasının başlangıcında aynı noktaya, anne'ye, çıkarlar. Önce rahim içine, sonra kucağa. Bunun adına konfor diyoruz biz. Temel konfor. Yaşamın temel konforu.

Söz konusu bu 'konfor'dan yaklaşmalıyız, sanırım, eve de yere de.

Yer üzerinde yine de biraz daha beklememizi ve bakımımızı ev üstünde tutmamızı öneriyorum. Yukarıda dillendirdiğim şekliyle temel bir konfor sunmayan, buna yönelik yapılandırılmamış ve kullanıcıları tarafından (bu açıdan) yeniden biçimlendirilmemiş evlerin içinde eksik olan bir şey, eksik bir ruh, eksik bir sıcaklık, bir eksiklik işte, duyumsanacaktır. İçinde yaşadığımız evler bizlerin ve ilişkilerimizin (çoğunlukla) aynalarıdır aslında. Bizde ve/veya ilişkilerimizde ne varsa onu yansıtacaklardır.

“TEMEL OLARAK KAPALIDIR EV, KİŞİ GİBİ. İLK HAL/İLK DURUM, EV İÇİN DE BİR KAPALILIK DURUMUDUR. DIŞARIYI İÇERİYE HEMEN ALMAZ; İÇERİYİ DIŞARIYA HEMEN AÇMAZ EV DE İNSAN DA!”

Dağınık evler, çok düzenli evler, tikiştirilmiş evler, nesne fakiri evler, bakımsız evler, aşırı gösterişçi ‘gör beni’ diyen evler, soğuk evler, mat evler, içine kapanık evler, kibirli evler, ezen evler, ezik evler; bütün bu tanımlamaları kocaman bir liste yapacak kadar genişletebilirim. Bütün bu tanımlamaların da demin değindiğim ilk ilişkiden, anne’yle kurulan ya da kurulamayan ilişkiden bir şeyler taşıdığı/taşıyacağı açıktır.

Çünkü, eğer bir gönderen/gönderilen, belirten/belirtilen veya gösteren/gösterilen gibi yapısalılığı da derinden belirlemiş gösterebilim diliyle konuya yaklaşacak olursak hiçbir şey tam olarak kendisi değildir. Örneğin bir elma eşittir bir elma, diyemeyiz. Elma (şu sıradan, her zaman elimize alıp yediğimiz, tadını kokusunu bildiğimiz elma) yalnızca bir (gerçek) kendisi olmanın dışında, imgesel ve sembolik nice başka anlamlara da gönderme yapan bir nesne konumundadır. Örneğin Âdem’le Havva’nın Cennet’ten kovulmasına neden olan elma, yasağın (tanrısal yasa ve yasağın) ihlal edilmesine neden olan meyve olarak bireysel veya kolektif bilinçaltımız için olduğundan başka bir değerlilik içerir.

Psikanaliz ki bilinçdışıyla uğraşır ve bilinçten bilinçdışına giden/açılan yol bir gösterenler zinciriyle oluşur veya kurulur (yani her bir gösterenin gösterdiği de aslında bir gösterendir ve bu bir zincir oluşturur), ev de bir gösteren olarak olduğu şey olan evin dışında bir şeyi/şeyler zincirini gösterecektir.

Bunlardan ilkini az önce açıkladım: ev, en arka/en arkaik katmanda ilk nesne olan anne’ye gönderme yapacaktır. Hem yaşanılmış gerçek anne’ye ve onunla kurulan ilişkiye, hem de bu gerçek annenin ötesindeki ideal anne’ye. Ev, evimiz, içinde yaşadığımız ev de hep bir ideal eve göre durmadan oluşan, tamamlanmaya çalışan ya da

yine bu idealden dolayı dondurulmuş, askıya alınmış bir yer olacaktır.

Anne: içinde olduğum, beni içinde tutan, besleyen, koruyan, sıcaklık veren, dünyayla aramda tampon oluşturan bu temel nesne/hayata çıkış noktam.

Evin bir başka gösterdiği şey, yaşamın ilk basamaklarından itibaren başlayıp/kendini gösterip yetişkinlikte olgunluğa erişen, kendilik alanı diye tanımladığımız olgudur. Buna kısaca, aslında denk olmasa da, benlik alanı da diyebilirim. Ev, ben’dir. Ayırdındaysanız ev benimdir, demedim! Benim ya da (çoğul olarak yaşanılıyorsa içinde) bizim evim/evimizdir elbette, ev! Ama bunun dışında bir anlam ve vurgu olarak ev, ben’i gösterir. Buradaki ‘ben’, gündelik dilde kullandığımız ‘ben’den farklı olarak, psikanalitik literatürde sıklıkla kullanılan ‘ego’ya denk düşer. Ego’nun yeri ya da ego’nun aynası olarak ev! Ben daha çok, ingilizce self’in tercümesi olarak ‘kendilik’ olarak kullanmak istiyorum bunu. Kendilik ego’yu ve işlevlerini de barındıran daha geniş bir kategori olduğu için.

Kendiliğin önemli ve belki de en temel özelliklerinden biri, varlık olarak kendini ötekilerden ayırabilme/kendini ayrı bir varlık olarak algılayabilme, bir anlamda içerisi (kendim olan şey) ve dışarısı (kendim olmayan şey) arasında bir ayırım yapabilme kapasitesidir. Söz konusu ayırım yalnızca kendimle kendim olmayan şeyler arasındaki ayırıştırıcı farklardan gelmez. Bu ayırıştırıcı, farklı özelliklerden yola çıkarak, ayrı ve benzer özelliklerimin tümüyle ulaştığım bir bilinçlilik halinin yansımasıdır söz konusu olan. Farklı özelliklerden yola çıkmak, daha erken yaşlara ait savunma mekanizmalarının egemenliğinde gerçekleşir ve ileriki yaşlarda kimi zorlayıcı durumlarda yeniden başvuru alan ‘ben/o’ veya ‘bizler/onlar’ ilkel kategorilerinin çıkış kaynağıdır. ‘Bizler/onlar’ı, örneğin, Türkler/Kürtler, Türkler/Rumlar kategorisinde yoğun olarak yaşıyoruz.

Kendiliğin yansıma alanı olarak ev, öyleyse, içeriği dışarıdan ayırmaya yarar. Buna salt bir korunma işlevi olarak yaklaşmazsınız umarım. Yani içeriği dışarıdan yalnızca korunma amaçlı olarak ayrılmaz. Korunma elbette önemli ve vazgeçilmez bir ögedir. Bunu az önce anne ile kurulan ilişkinin yansıma yeri olarak ev’de belirttim. İçeriği dışarıdan ayırmak/ayırabilmek, bir içeriğe sahip olabilmek, bir içeriği yaratabilmek olmak’ın/ varolmak’ın olmazsa olmazıdır!

Anımsayın Berk’in dizelerini:

Bir kapalı kutu da, bütün kapalı kutular gibi de içine dönük, kapalı.

Temel olarak kapalıdır ev, kişi gibi. İlk hal/ilik durum, ev için de insan için de bir kapalılık (nereye?: dışarıya kapalılık) durumudur. Dışarıyı içeriye hemen almaz; içeriği dışarıya hemen açmaz ev de, insan da!

Ayırdındaysanız deminden beri evle insanı yan yana kullanıyorum. Evin bu kullanımı, ruhu diyelim, onu kullananın, orada yaşayanın, orayı yer’i seçmiş olanın, özne olarak insanın temel özelliğidir. Kapalı bir kutudur özne. Ne denli açık olduğunu söylese/gösterse/buna çalışsa da, bu temel oluşu/oluşunu değiştiremeyecektir. Dolayısıyla kendilik (bu kavramı psikanalitik kuram içinde yoğunlukla derinleştirmiş Jacobson’a göre “öncelikle, bedensel ve ruhsal kendiliğimizin; yani bir yandan görüntümüzün, anatomimizin ve fizyolojimizin; bir yandan da benimizin, bilinç ve önbilinç düzeyindeki duygu ve düşüncelerimizin, isteklerimizin, itkilerimizin, tutumlarımızın, fiziksel ve ruhsal işlev ve davranışlarımızın durumunu ve özelliklerini, potansiyellerini ve yeteneklerini, becerilerini ve sınırlarını doğru biçimde yansıtan bir imgeyi kastediyoruz”), bu güzelim ve kusursuz açıklamaya rağmen, en erken çekirdeğinde, bir kapalılıktan yola çıkar ve bu özelliğine geri dönme eğilimi çok güçlüdür. Yine Berk’in şiirinde özel olarak yer verdiği kapı ve pencerelere, buradan da ek olarak, evin (en azından modernitenin, küçük kentsoylu modern aileninkinde ve bunun türk müslüman yorumunda) iç alanında temel bir içeri/dışarı (içeride bir içeri/dışarı) eksenini yaratan salon ve diğer yerler arasındaki karşıt ve

çekişmeli dengeye gelmek, bunların üzerinde durmak gerekiyor.

Şairlere, onların sezgilerine ve iç dünyayı sanki kendiliğinden bilme özelliklerine güvenmek gerekiyor. Berk şöyle diyor kapı için: "Dünyada kapıların egemenliği üstüne başka egemenlik yoktur. Kapıdır, ev... Hem kapı duvar gibi buyrukçu, erkçidir, bunu da başışlamalıyız ona... Her şey benden sorulur, der kapının yüreği... Kapılar, ki açılır boş oturma odalarına... Kapı = Ev...".

Kendiliğin kapısı neresidir öyleyse ve evin kapısıyla nasıl bir ilişki içindeyizdir? Ruhumuzun kapısı/kapıları, gerçek evlerde olduğu gibi içeriye mi açılır, yoksa dışarıya doğru mu? Belki de şu bana her zaman (mekanikten çok anlamadığım için olsa gerek) büyülmüş özel menteşelerle içeriye ve dışarıya, her iki yöne de, açılan bir kapıdan veya kapılardan söz etmek daha uygun olacaktır. Kapılar. Ruhun kapıları bir'den fazla mıdır? Şöyle söyleyebilirim belki: dürtüler söz konusu olduğunda ve bunların gerilimlerinin arttığı koşullarda, ruhun kapıları dışarıya (dünyaya/nesnelere) doğru açılacaktır. Çok aç birisinin sofraya oturma gereği bile duymadan tencere başında atıştırmaları örneğinin. Ya da gerçek bir açıklıktan dolayı yapılan hırsızlıklar. Anımsayın baklava çalan çocuğu ve ona verilen cezayı. Çocuk baklava istemişti. Baklavayı öylesine istemişti ki, dürtüsü, tüm gerçeklik duygusunu bir kenara itip onu baklavaya (dışarıya) doğru fırlatmıştı. Ya da en sıradan ve en mazur görülen taciz biçimi olarak 'kesme/kesişme'yi ele alalım. Bakmak/bir başkasına onu ne denli arzuladığını dile getirmek için bakmak cinsel dürtünün içeriden dışarıya yolculuğunun ilk hali değil midir? Dürtüler söz konusu olduğunda ruhun kapısı/kapıları dışarıya açılır. Ama kapı, Berk'in söylediği gibi, buyrukçudur ve direnç gösterir. Neyin dışarıya çıkacağıının ve neyin içeriye alınacağıının bir bakıma denetlendiği yerdir kapı. Sınır kapısıdır. Sınırın kapısıdır. İçeri ve dışarı arasındaki sınırın.

Yukarıda dediğimiz gibi: kendilik aslında kapalıdır/kapanmaya eğilimlidir. Ne içeriden dışarıya ne de dışarıdan içeriye durup dururken açılma eğilimi içinde değildir. Bizi/evi dış dünyaya

açan yer olarak kapı, kapanabilmenin, kendini/kendiliği sürdürebilmenin olmazsa olmazı nesnelere geçişin/geçme gerekliliğinin, nesnelere bir anlamda bağımlılığımızın gösterenidir. Pencerelerden farklı olarak, yaşamsaldır. Yaşamsallığını dile getirdiği yer dışarı doğru açılmasıdır.

Önce dışarı açılır, nesnelere bulur; sonra o nesnelere içeri taşır, içeri açılır!

İçeride neyi gösterir öyleyse, diye soralım kendimize? Bir 'ben/sen' olma isteğini mi? Hatta bir 'ben/sen'den biz'leşmeye, dışarıdan nesne olarak geleni kendimin yapma eğilimini mi? Dışarıda olanı kendimin yapmaya dair çok temel iki hatta üç savunma mekanizması var aslında. Örneğin yaşamın en başlangıç noktalarında 'enkorporasyon' dediğimiz ve türkçeye 'bedene alma' olarak çevrilebilecek bir mekanizma. Onu izleyen ve 'enkorporasyon'dan biraz daha gelişkin 'entroyeksiyon' yani 'içeride alma' mekanizması ve bunun daha ileri bir formu ve özel türü olarak 'identifikasyon' veya 'özdeşleşme' mekanizmaları. Kısaca yalnızca besin ve sıvı gibi gerçek nesnelere değil, yaşam yolculuğumuzda başlangıç noktasından itibaren ruhsal değerlilikleri ve işlevleri olan imgesel ve sembolik nesnelere alış veriş içindeyizdir. Örneğin vitrinde gördüğümüz ve beğendiğimiz ya da gereksinim duyduğumuz nesne, evin/evimizin içine girdiğinde çoğunlukla hemen bizim olmaz! Onu fark ettiğimiz sürece tam olarak bizim olduğunu söylemek zor olacaktır. Söz konusu nesne artık fark edilmediğinde/çoğunlukla fark edilmediğinde bizim olmuştur. Bir parantez açacak olursam, ilişkilerde yaşanan krizlerin birçoğu bunun üzerinden yaşanılır: "Artık beni fark etmiyor bile!".

Evin ve/veya öznenin kapısı içeriye, dolayısıyla, bir fark edilme isteği/arzusu yerinden de açılacaktır. Yani dışarıdan bir parçayı ben'im yapmanın yanında, dışarıya içeriye (o da belli bir yere kadar) gösterme isteği/arzusu da kendiliğin olmazsa olmazıdır. Yani, öteki, dünya, Nergis'in (mitolojideki Narsis'in) aynasıdır da aynı zamanda. Nasıl Narsis/narsist bir su yüzeyinde kendi imgesine ölümcül şekilde asılı kalır, özne de (eğer bir patolojisi yok ise) her zaman ölümcül olmayan ve

hatta kendiliği bütünlendirici bir yerden ona ayna işlevi sunacak 'dışarı'ya gereksinim duyar.

Kapının içeriye açılış nedenlerinden birisidir bu!

Açılmasa bile, biraz sonra pencereler yerinde duracağız, kapının kendisi, kapalı duruş halinde bile, aslında bir tür narsistik açıklık barındırır. Dış kapı ve bunun mekânı evin ilk görüldüğü/görücüye çıktığı yerdir aslında.

Evet, kapı için yaşamsal dedik; yanına bütünlendirici ya da değil narsistik farkındalık yaratan özelliğini ekledik; içerisi/dışarı arasındaki sınır geçiş noktası olarak önemini vurguladık.

Peki, öyleyse, yine içeri/dışarı arasında bir açıklık olarak pencereleri nasıl okuruz/anlamlandırabiliriz? Şairin ne dediğine yeniden bakalım isterseniz:

Her denklem çözümü öngörür.

Öyleyse: PENCERE

Bir göz (her şeyi ayrı içine alan).

Çitleyen, kodlayan, dondurup bırakan.

Bir imge avcısı.

Evin neresinde olursam dışarısını daha iyi görürüm diyordur.

(Pencere görünümün kendisi için olduğuna inanır.)

Varlığını da boşluğa borçludur pencere.

dünyayı önüne almıştır.

(Önüne bakar pencere.)

Bir çocuk mu geçiyordur?

'Bir çocuk geçiyor!' diyecektir.

Bir kadın dondurma yiye yiye mi geliyordu.

'Bir kadın dondurma yiye yiye geliyor'

diyecektir.

Güneş mi doğmuştur?

- *Sağol güneş! Diyecektir.*

Ama bu da yetmeyecek, gördüğünü içeriye duyuracaktır; (hem içersi ister bunu.)

Pencere böyle bir şeydir, değil mi ki her şey içersi içindir.

- *Camı vuran kim?*

- *Serseri bir bulut.*

- *Bir yaprak.*

Pencere her şeydir.

Pencere/pencereler evin/öznenin gözleridir. Şairin 'her şey içersi içindir'inden anlıyoruz bunu. Pencereler dışarıyı görürler/gözetlerler. Görme ve gözetleme, bunları böyle adlandırdığım andan itibaren, hemen iki farklı işlevi çağırır, bunları önümüze getirir.

Sırasıyla bakacak olursak, pencerenin/gözün görme işlevi psikiş alanın gerçeklik ilkesi ile yakından

örtüşür. Görmek: ne oldu/ne oluyor/kim geldi/gelen kimin nesi/dışarı ne, nasıl/ne, dışarı? İçeri korumanın yollarından biri dışarıyı görmek/gözetmek/görerek kollamaktan geçer! Evin ve öznenin uyanıklık halidir pencereler/pencere gözler! Kapıdan farklı olarak, içeride kalarak dışarı hakkında bilgilenmenin, imgeler yığınınında dolaşmanın, dışarının anlamını içeriden çıkmadan yapmanın aracı olurlar.

İkinci işlev, gözetlemek yeri ise, gözün, yani bakışın, sapkınlık alanından dolanışına verdiğim bir ad. Bakış, yasa'dan ve yasak'tan en kolay kaçabilecek, en az sınırlandırılabilir duysal özelliğimiz. Yasa ve yasak'tan psikanalitik kuram açısından şunu anlarız: verili bir kültürel alan içinde, bu kültürel alanın gerektirdiği uygunlukta/ahlakta/ kuralda/normalde olmak durumu. Kolay iş değildir böylesi bir uygunluk ya da ahlaklılık içinde olmak. İşte bu kuralları, yasakları ve dolayısıyla (ontolojik ve insan evrensel) yasayı delmenin en kolay yolunu açar bakış. Bakış 'frikikleri' görür. Yaşamın tüm dekolte, ister 'frikik' vermek için ister kendiliğinden kazayla olmuş olsun, bakış tarafından yakalanır/yakalanacaktır. Bu açıdan bakıldığında, kısmen sapkıncıdır, röntgencidir pencere. İçeriden, içeriği göstermeden, dışarıyı gözetler.

Ama son 30-40 yıldan beri söz konusu spesifik sapkınlığa bir başkası daha ekleniyor/ekleniyor gibi gözüküyor. Son 30-40 yıl, postmodernliğin, gündelik yaşamı ve ilişkilerini, Amerika'dan Avrupa'ya, dolayısıyla bize doğru dalga dalga yayılarak, etkilediği/değiştirdiği/dönüştürdüğü bir dönemin adı. Bundan (gündelik yaşamın postmodern izleklerinden) keyif alanlar olduğunu biliyoruz. Bir merkezin, referans noktası olarak çalışacak bir merkez ağırlığın olmadığı/yoksandırdığı noktada, modern ötesi bir özgürlüğe çıktığımız/ulaştığımız belki söylenebilir elbette. Levent Şentürk (sanırım ünlü bir mimar), 'Doxa Yazıları'nda, bu 'postmodern çoğulcu' özgürlüğü 'belirsizliğin demokratik evreni' olarak adlandırıyor ve Foucault'ya da göndermede bulunarak anlam zenginleştirici/anlam zengini 'olasılıklar

çağı'ndan söz ediyor.

Anlamaların sonsuz ölçekte arttığı, kullanımlarının yaygınlaştığı ve daha da ötesinde sınırsız tüketildiği, yaygın olarak anlam tüketen öznel haline geldiğimizi/ gelmeye başladığımızı söyleyebilirim rahatlıkla. Modernitenin öznenin varlık nedenini kendi dışında bir yere (Tanrı'ya ya da Hümanizm'e; büyük söylemlere) bağladığı söylemle taban tabana zıt bir söylemi var postmodernitenin. Özne varlık nedenini yine kendinden veya daha uygun bir söyleyişle sanki kendinden alıyor. Bir 'varım öyleyse varım!' hali gibi. Narsizmin altın çağı!

Pencere, bu noktadan bakıldığında, içeriği göstermeden dışarıyı görmek/gözetlemek yerinden hızla uzaklaşıyor. Sırasında hem narsistik hem sapkın bir içeriği gösterme/sezdirme/kendini arzulattırma; ötekinin/dışarıdakinin röntgenci bakışına kendini dekolte kılma yerinden bir işlev içinden de beliriyor giderek. Büyük ve az örtük pencereler çağındayız artık. Evlerimizin saydamlaştığı/saydamlaştığımız anlamına mı geliyor bu? Sanırım hayır! Hazzın narsistik işleniş anlamına geliyor daha çok. Erotik mi? Sanmıyorum! Daha çok, belki, histerik!

Şimdi, elbette, pencereler büyüdüğüde, bu, duvarların küçüldüğü anlamına gelecektir. Duvarlar, asıl bütünlüğü oluşturan, kendiliği asıl sırtlayan, içeriyle dışarı arasında ve içeriğin farklı işlevlerle bölünmesinde asıl ayrışmayı/netliği oluşturan yapılar. Mimarlığın bağrından doğan iç mimarlıkla, genel cerrahiden sıyrılıp ayrılan plastik ve rekonstrüktif cerrahi arasında bir paralellik kuruyorum ben. Plastik cerrahi kendi narsistik imgesinden bir türlü hoşnut olmayanlar için nasıl bir uğrak ve kendi ideal imgesini 'umutsuzca' arama ve 'yeniden kurma' yeri ise, iç mimari de, sanki (veya sezdiğim kadarıyla) evin tüm parçalarıyla (doğaldır ki duvarlarıyla da) aynı ideal imge arayışında sonsuz çeşitlemeler oluşturma ve bozup bozup yeniden kurma uğraşısına dönüşmüş durumda. İşlev yerine imge!

Enis Batur, 'Başka Yollarda'da, şöyle söylüyor:

"Ege'de beni son yıllarda gitgide derinden yaralar olan, bölge mimarisinin unufak

edilmesi. İnsanların, gözlerinin önünde olağanüstü bir model dururken, işlevselliği ve estetiğiyle sınırlanmış bu örneklerin yerini ucube yapıların almasını izlemeleri, bunu istemeleri, anlama yetimi zorluyor. Oysa anlaşılacak bir şey yok: O evleri yapmayı bilmiyorlar. Ustalar, kalfalar gitmiş, ölmüş; yerlerini alanların elinden gelen bu gördüklerimiz."

Bunun elbette sadece Ege'ye özgü olmadığını biliyoruz. Ayrıca, Enis Batur'un bu olguyu açıklama nedenleri yeterli gelmediği gibi, ben bunun sadece Türkiye'ye özgü bir durum olduğunu da düşünmüyorum. İşlevsellik bir gerçekliğin üzerinden kurulur. İşlevselliğin kendine özgü bir estetiği olduğu gibi, fazladan, onu (işlevselliğin kendisini) eksiltmeden daha da estetize edebilirsiniz. Buna karşılık, işlev ne denli doğal gerçeklikten düşürülürse, geriye salt sanal bir estetik kaygısı kalacaktır. Bu da, çevresindeki diğer nesnelere bir türlü köprülenemeyen (böyle bir kaygısı da olmayan), sanki boşlukta, demin de değindiğim gibi 'varım öyleyse varım' yerinden beliren bir nesnenin (işlevi giderek azaldığı için yalnızca tüketime sunulan bir imge nesnenin) ortaya çıkışı anlamına gelir. Söz konusu bu nesne, çağımızın giderek yaygınlaşan köksüz insan tipi profiliyle aslında birebir uyum içindedir. Olmayan, ustalar, mimarlar, ressamalar, yaratıcılar değildir! Olmayan, köktür. Koruma yerine değiştirme, süreklilik yerine kesintili değişken olma halleri, sabitlik yerine sürekli yer değiştirme ve hiçbir yeri ve hiçbir kimliği tam anlamıyla sahiplenmeden yer'le ve ötekilerle kurulan ilişkiler. Köksüz ya da postmodern yeni göçebe insan!

Söz konusu bu insanın hem ev içini kullanımını hem de eviyle ve evin dışarıyla ilişkilenişini değişik örneklerle uzun uzun dillendirebiliriz. Varacağımız özet sonuç ya da sonuçlar birçok danışanımdan dinlediğim şu ortak yakınma/saptamanın ötesine gitmeyecektir sanırım: evde zaman geçirmenin zorluğu duygusu!

Kulağımız doğaldır ki 'zaman geçirmek' kavramı üzerinde toplanacaktır. Çünkü gösterilen şey, asıl budur: zaman geçirme zorluğu! Ev ya da başka bir yer, sorun, zamanını nasıl doldurabileceğini bilemeyen, bir başka deyişle oyun oynayamayan, oyun oynamak için kendi oyuncaklarını

yaratamayan, yarattığı oyuncakları hiçbir zaman tam olarak yeterli bulamayan sıkıntılı ve doyumsuz öznededir. Köksüzleşip göçebeleştikçe ruhsal planda en eski ilişki dinamiğine (anneyle kurduğu ilişkiye) regrese olan (gerileyen) özne! Yeni evler, yeni yaşam mekânları, giderek daha fazla konfora vurgu yapan ve neredeyse tüm gereksinimlerinin karşılanacağı duygusunun satıldığı özel siteler, kendi içinde alışveriş-ayaküstü yeme içme- imaj tüketimi üçayağını kuran ve adı kimi zaman ironik şekilde 'forum' ya da 'agora' olan özel tüketim üsleri ya da kapısından içeri girildiği andan itibaren her türlü özel gereksinime yanıt verebilecek şekilde düzenlenmiş tatil köyleri...¹

Kendi içi boşaldıkça anne memesine saldıran aç bebek gibi nesnelere sarılan sıkıntılı özne!

Türkiye'de bu yeni öznenin, yeniçağın bu özel öznesinin, daha o denli yaygın olmadığını söyleyecekler, böyle düşünecekler olacaktır aranızda. Köksüzlüğün bir işareti, paradoksal olarak, köklere gereğinden daha fazla önem veren 'muhafazakârlaşma' davranışının yaygınlaşmasıdır. Köksüzlük ve yersizlik duygusu anlamsızlık duygusuyla beraber gelişirler. Buna karşın sanki korumacı bir ruhsal refleksle ortaya çıkan bir tutum, bir yer'den olduğunu öteki'nin gözüne sokma eğilimi olarak belirecektir.

Söz konusu durumu (yalnızca Türkiye'ye özgü bir olgu değil globalleşmiş şekilde) bir tür aşırı milliyetçilik ya da radikal dinciliğin hortlaması olarak yaşıyoruz aslında. Yalnızca büyük metropollerde değil her yerde, değişik ölçekli her grupta, bir tür 'yabancı' öteki korkusu/kaygısı/tiksintisi baskın bir duygu olarak karşımıza çıkıyor.

İlginçtir, söz konusu duygunun mimari alanda nasıl yorumlanabileceğinin ve ne gibi uygulamalara sahne olacağını etkili bir örneğini İzmirli Narlıdere'de görme olanağını buldular. Söz konusu olan bir site! Şu son zamanlarda, demin yukarıda da değindiğim, içinde yaşayana/oturana (temel anne konforuna çağrı yapan bir reklam sloganı gibi) her türlü konforu sunmayı ve Narlıdere'nin hemen sırtlarında

yükselen ama son zamanlarda giderek seyrekleşen çam ormanlarının yeşilini İnciraltı açıklarından görülen körfez mavisıyla birleştirerek bir mutlu yaşam adacağı oluşturmayı vaat eden bir site!

Bakın ne diyor şirketin sahibi bir gazeteye verdiği demeçte:
"Proje çok lüks ve konsept çok özel. Dairelerin metrekaresi 2 bin 500 YTL'ye mal olacak. Tüm beyaz eşyalar da dâhil olacak. Gaggenau'dan 12 parça beyaz eşya var. Buzdolabı'nın değeri 14 bin YTL; 2 metre yüksekliğinde ve asansörlü. Evde 5 bin 500 YTL'lik kahve makinesi bile olacak. Kaça satacağımıza henüz karar vermedik ama kâr etmek önemli değil. Çünkü biz marka olmak istiyoruz ve bunun da maliyetleri var. Orada lüks sayılabilecek konutlardan yüzde 10-20 aralığında daha pahalı olur. Lüks konut nasıl yapılır göstereceğiz."

Projenin mimarı ise bir başka gazete röportajında yine bu konfora vurgu yaptıktan sonra "1200 ağaçlık bir düşey orman" oluşturulacağından da söz ediyor. Söz konusu düşey ormanın nasıl bir şey olabileceğini İzmir-Çeşme otobanından geçerken en azından uzaktan görme olanağını bulmuşsunuzdur. Bu düşey orman, aslında, bu 'cennet adacığını', etrafından/çevresinden/ait olduğu yerden bölmeye/ koparmaya/ ayırmaya/izole etmeye yarayan bir çelik konstrüksiyondan sur.

İşte yeni yaşam alanlarımız! Konforlu ya da konforsuz, çevrilen/ayrılan/kendi içine kapanan yatay ya da dikey adacıklardan oluşuyor artık yeni yaşam mekânları. Eskinin (eski dediysem daha 20-30 yıl öncesinin) mahalle ve sokak kültürü yerini bu, adı yatay ya da öbek öbek grupsal olduğunda site, dikey olduğunda rezidans olan, bir anlamda sterilize edilmiş 'kurtarılmış alanlara' bırakıyor/bırakma eğiliminde.²

Julia Kristeva, tanınmış bir psikanalist, tanımladığım alanlarıyla bu yeni yaşamı tüketen yeni insanı, kendine yabancı, içine çekilmiş, duygu soğuğu veya duygu fakiri şizoidal profilli olarak tanımlıyor bir yapıtında. 'Şizoidal'ı oluşturan 'şiz' kökü, bölünme/yarıma anlamına gelir. Aynı kökten üreyen ve en yerinde tanımla gerçeklikle bağın kopmasıyla tanımlanan şizofreniyle karşılaştırıldığında, deyim yerindeyse daha tam olarak bölünmemiş, bölünme riskine en ilkel savunma

mekanizmalarıyla güç bela direnmeye çalışan, başkalarıyla ve hatta kendisiyle duygusal sıcaklık kuramayan bir kişilik organizasyonu anlıyoruz.

Buradan yeniden duvarlara dönecek olursak, evet bir yandan duvarlar küçülmüştür, öte yandan duvarların evin iç mekânında kullanımları, bu iç alanın algılanışı ve anlam yüklerinin farklılaşmasıyla, değişmiştir de. Bir zamanlar (yani benim çocukluğum ve ergenliğimde) yaygın olan misafir odası/oturma odası ikiliği giderek (en azından küçük kentsoylu kent yaşamında) ortadan kalkmış görünmektedir. Bu ikiliğin dinsel muhafazakârlaşma ile 'haremlik/selamlık' şeklinde yeniden belirmesi ya da buraya doğru dönüşmesi de seyrek değildir aslında. Her iki dönüşüm de aslında yaşam mekânının 'harem/haram' kavramlarıyla nasıl ilişkilendiğimize göre düzenlenişini gösterirler. Eski yaşam mekânlarında misafir odası evin (orada yaşayanların) (narsistik) ayıp örtme alanları olarak kullanılırken ve evin diğer doğal (dolayısıyla mahrem) yerlerinden net olarak ayrılmışken, bugün bu mahremin ya giderek gevşeyip çözüldüğünü ve iç alanın dışarıdan gelene (neredeyse tümüyle) açıldığını ya da söz konusu tabu alanın sertleşip duvarların daha keskinleştiğini görüyoruz.

Aslında evin ve özellikle de ev içi alanın göstergebilimsel dille çok yakın ilişki içinde bir yöntemi ve bakış açısı olan psikanalitik gözle daha ayrıntılı okunuşunun denemesi yapılabilir. Cinselliğin (psikanalitik anlamda cinselliğin, yani arzunun) ev içinde nasıl dolandığı, nerelerde yoğunlaştığı, nerelerde tabu alanlarının olduğu ve nerelerde donduğu gibi bir okuma. Kişisel olarak ben bunun alabildiğine zengin bir okuma olacağını seziyorum. Ama bugünlük, bu akşam saatinde, bu kadar.

Bana sabrettiğiniz için sizlere teşekkür ederim. □

Fatih F. Karaman, Psikanalist

1. İronik çünkü agora da forum da, özel ve kamusal işler için halkın bulunduğu/karşılaştığı/konuştuğu, aynı zamanda politikanın/kentin politikasının üretildiği yerlerdir. Çağdaş 'agora' ve 'forum'larda ise politika üretmek bir yana zaten üretilmiş ve pazarlanmış bir politikanın edilgen tüketimi yapılır.

2. Niye rezidans sözcüğünün seçildiği de bir başka gizemdir benim için. Fransızca 'résider' yani oturmak/ikame etmek'ten türeyen 'résidence' basitçe 'konut' anlamına gelir.

"kente karşılaşma-lar" Fotoğraf Yarışması
Sergileme dl
FOTOğRAF **Tolga Tamahal**

BİR TASARIM KONUSU OLARAK ENERJİ ETKİN MİMARLIK

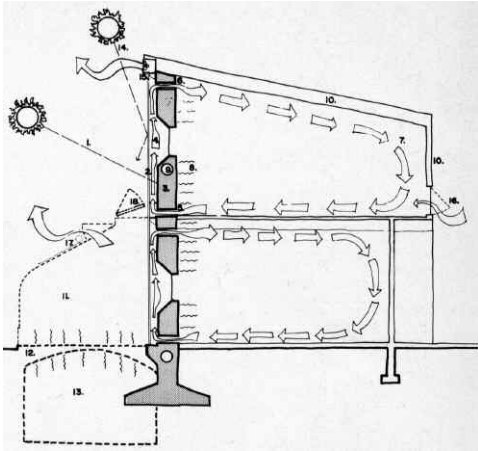
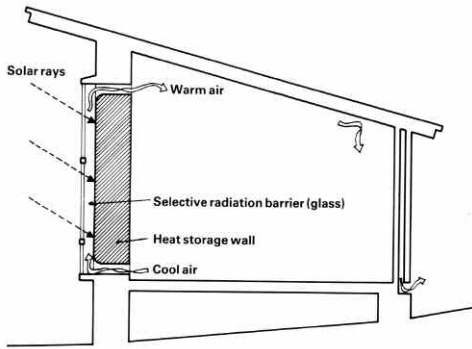
EDİTÖR **Emel Kayın**

20. YÜZYILIN ORTALARINDAN 21. YÜZYILA UZANAN SÜREÇTE ARTAN ÇEVRESEL SORUNLAR, MİMARLIK ALANINA “SÜRDÜRÜLEBİLİR MİMARLIK”, “EKOLOJİK MİMARLIK”, “ENERJİ ETKİN MİMARLIK” GİBİ KAVRAMLARLA YANSIRKEN; BU KAVRAMLARIN DİKTE ETTİĞİ MİMARLIĞIN, TÜKETİM TOPLUMU OLARAK ADLANDIRILAN BİR SOSYO-EKONOMİK SİSTEM İÇİNDE YAŞAYAN BİREYİN TALEPLERİ, PİYASANIN DAYATMALARI, MİMARİ MODALAR VE MİMARIN EGOSU KARŞISINDA NASIL VAR OLACAĞI, ÖNEMLİ BİR TARTIŞMAYI OLUŞTURMAKTADIR. MİMARLAR, BU ÇOK BOYUTLU TARTIŞMANIN TEMEL AKTÖRLERİ ARASINDA YER ALIRLARKEN; BÖYLE BİR GERÇEKLIĞİN KARMAŞIK OLGULARIYLA YÜZLEŞMENİN ZORLUKLARINI DA YAŞAMAKTADIRLAR. ENERJİSİNİ KORUYAN VE ÜRETEBİR YAPI TASARLAMANIN YARATIYA GETİRECEĞİ DÜŞÜNÜLEN KISITLAMALAR KADAR, SINIRSIZ TÜKETİME KOŞULLANMIŞ SOSYO-EKONOMİK SİSTEMİN BASKILARINA KARŞI KOYAMAMA ENDİŞESİ DE, MİMARLARIN BU KONUYA KISMEN MESAFELİ DURMALARINA YOL AÇMAKTA; KONU DAHA ÇOK KAVRAMSAL VE TEKNİK AÇILIMLAR İLE SORUMLULUK İKAZLARININ İÇİNE HAPSOLAN BİR İÇERİK DAHİLİNDE İRDELENMEKTEDİR. ENERJİNİN YAPI İÇİNDE KORUNMASI YAKLAŞIMI KABULLENİLDİĞİNDE, YAPI KABUĞU, MEKANSAL ÖRGÜTLENME, MALZEME VB. PARAMETRELER AÇISINDAN GELECEK BAĞIMLILIKLAR KADAR, YAPININ ENERJİSİNİ ÜRETME SÜRÜMLÜNDE GÜNEŞ PANELLERİ, RÜZGAR TRİBÜNLERİ VB. DONANIMLARIN YARATAÇAĞI ESTETİĞİN YADIRGANMASI, TASARIM ODAKLI KAYGILARDIR. BU DOSYA ENERJİ KONUSUNU ÇEVRESEL-TEKNİK BİR PARAMETRE OLARAK ELE ALMANIN ÖTESİNDE, SORUNU MİMARLARIN 21. YÜZYILDAKİ TEMEL BİR TASARIM KONUSU OLARAK DÜŞÜNMEKTE VE ZEYNEP DURMUŞ, MİCHAEL BEAVEN, HASAN TOPAL, DİDEM AKYOL ALTUN, TUBA ÇAKIROĞLU’NUN YAZILARIYLA KAVRAMDAN TASARIMA UZANAN BİR AÇILIM YAPMAYI HEDEFLEMEDİR. BÖYLE BİR KAPSAMDA ORTAYA ÇIKAN SONUÇ İSE, MİMARLIĞIN, ENERJİSİNİ KORUYAN VE ÜRETEBİR, YANİ ÇEVRESİNİ FAZLA TÜKETMEYEN BİR YAPIT OLARAK ORTAYA ÇIKTIĞINDA, KENDİ ÇAĞDAŞ ESTETİĞİNİ KURAN BİR TASARIM ÜRÜNÜ OLMAYI HALEN BAŞARABİLMEYE MUKTEDİR OLDUĞUDUR.

Enerji Etkin Mimarlık Yaklaşımları Üzerine Bir Eleştiri

ENERJİ ETKİN YAPILARI, İÇİNDE YER ALDIĞI DÖNEMİN MİMARİ YAKLAŞIMLARI, BİLİMSEL GELİŞMELERİ, ÇEVRECİ AKIMLARI VE EKONOMİK VE POLİTİK EĞİLİMLERİ ÇERÇEVESİNDE ELE ALIP, KONUMLANDIRMAK GEREKMEKTEDİR

Zeynep Durmuş Arsan

S ürdürülebilir mimari şemsiyesi altında yer alan mimari uygulamalar içinde, tasarım yaklaşımı enerjiye odaklı örnekler, enerji etkin yapılar olarak adlandırılmaktadır. Bu gruptaki binalar, düşük enerjili mimari (low energy achitecture), sıfır enerjili mimari (zero energy architecture), enerji tasarruf eden mimari (energy saving architecture), enerji mimarlığı (energy architecture), enerji bilinçli mimari (energy conscious architecture), akıllı mimari (intelligent – smart architecture) veya Türkçe’imizde kullanımı en yaygın şekliyle enerji etkin mimari (energy efficient architecture) başlıkları altında ele alınmaktadır. Terminolojideki bu çeşitlilik, tek bir enerji etkin mimari yaklaşımın olmadığı konusunda ipuçları sunmaktadır. Enerji etkin yapıları, içinde yer aldığı dönemin mimari yaklaşımları, bilimsel gelişmeleri, çevreci akımları ve ekonomik ve politik eğilimleri çerçevesinde ele alıp, konumlandırmak gerekmektedir. Bu yazı kapsamında, 70’li yıllar, 80’li yıllar ve 90’lardan günümüze olmak üzere üç dönem altında çeşitlenen enerji etkin mimari yaklaşımları irdelenmiştir.

1970’lerde Enerji ve Mimarlık

Fizik biliminin temel bilgi alanlarından enerji olgusu, 1973 petrol ve 1979 enerji krizleri sonrası, binalarda tüketilen enerji miktarını azaltmak hedefi ile kimi kuzey ülkelerinin yapım politikalarında yer bulmuştur. Kriz ortamında, özellikle yapı ve ulaşım sektörlerinde enerji verimlilik çalışmaları önem kazanmaya başlamıştır.

70’li yılların başlarında popülerlik kazanmış kimi çevreci yaklaşımların

yansıması olarak da enerji, mimarlık disiplininin ilgilendiği bir alan haline gelmiştir. 1972’de Stockholm’de düzenlenmiş Birleşmiş Milletler, Çevre ve Gelişme Konferansı ile dönemin kalkınma ilkelerinin geçerliliği tartışmaya açılmış ve enerji verimliliği konusu gündeme getirilmiştir. Bu konferansta, çevre ve gelişmenin birada ele alınması gereken olgular olduğu vurgulanmıştır.

Bilimsel bilginin 70’lerdeki güç ve popülerliğinden etkilenen mimarlık disipliniinde, çevresel psikoloji ve çevre kontrolü gibi araştırma alanları ile çevresel tasarım (environmental design) olarak adlandırılan insan merkezli mimari yaklaşım ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, binalarda enerji tüketimini azaltıcı önlemler geliştirmek üzere gittikçe daha fazla sayıda, deneysel veriye dayalı bilimsel araştırma gerçekleştirilmiştir. Optimum binalar ve yüksek standartta yapılar çevreler yaratmak amacıyla, aynı zamanda enerji etkin de olan bina tipolojileri ile tasarım metodolojileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

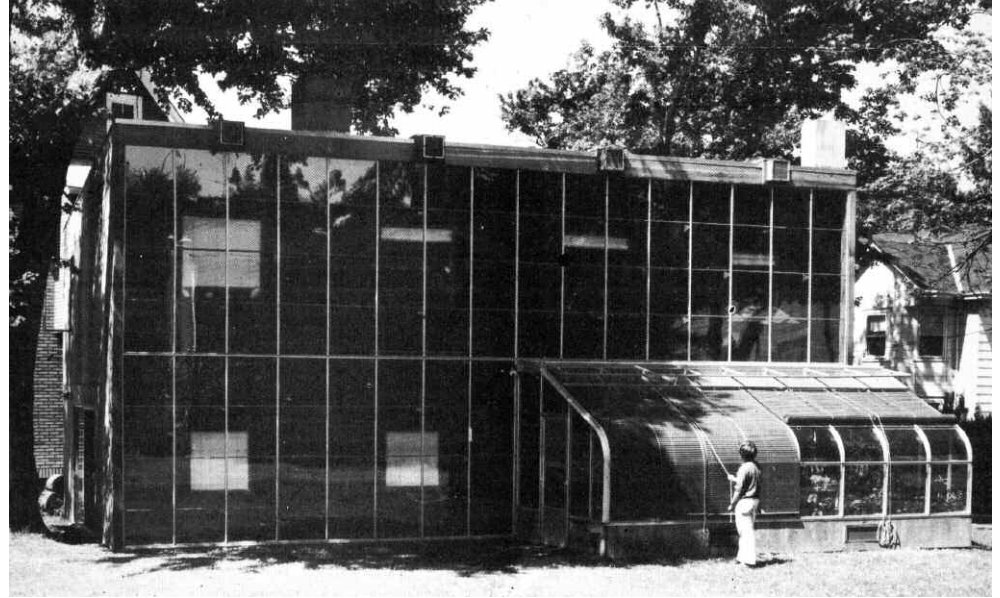
Bu dönemde, bir yanda pasif güneş enerjili konut örnekleri, diğer yanda tümüyle mekanik olarak iklimlendirilirken, enerji tüketimini azaltıcı mimari çözümlere sahip öncü ofis binaları ortaya çıkmaktadır. Mimar Doug Kelbaugh’un 70’li yılların ortasında ABD, New Jersey’de kendisi için tasarladığı ve henüz 1967’de Felix Trombe ve Jacques Michel tarafından Fransa’da geliştirilmiş tromb duvarını deneysel amaçlı kullanıldığı yapı, bir pasif konut örneğidir (Resim 1, 2.1 ve 2.2). Mimar, binayı ısıtan veya soğutan

bir öge haline gelen duvar ile kış bahçesinin performansını, kendi yaşam ortamında deneyerek izlemek istemiştir (Kelbaugh 1976). İngiltere, Bristol'de tasarımı ARUP'a ait Merkezi Elektrik Üretimi Kurul Binası'nda ise, dönemin standartlaşmış tip ofislerine alternatif bir yaklaşım görülmektedir (Resim 3.1 ve 3.2) (Hawkes 1996). Yapının bina kabuğunda, mekanik sistemlerin tükettiği enerji miktarını azaltmak üzere, doğal aydınlatma ve doğal havalandırmaya yönelik çözümler getirilmiştir.

1980'lerde Enerji ve Mimarlık

Üretilen enerjinin korunumu, daha az miktarlarda kullanımı ve kaynaklarının yenilenebilir nitelikte olması, aynı zamanda çevrenin korunması anlamına da gelmektedir. İşte bu nedenle, ilk olarak 80'li yıllara ait mimari literatürde karşımıza çıkan 'ekolojik mimari', 'yeşil mimari', 'çevre dostu mimari' veya 'iklimsel mimari' olarak adlandırılan mimari yaklaşımların ortak odağını, enerji teşkil etmektedir. 1980'lerin popüler çevrecilik görüşleri arasında özellikle öne çıkan 'yeşil tüketim' (green consumerism) ve 'geri dönüşüm' (recycling) eğilimleri nedeniyle, dönemin ilgili mimari yaklaşımı da 'yeşil mimari' olarak adlandırılmıştır.

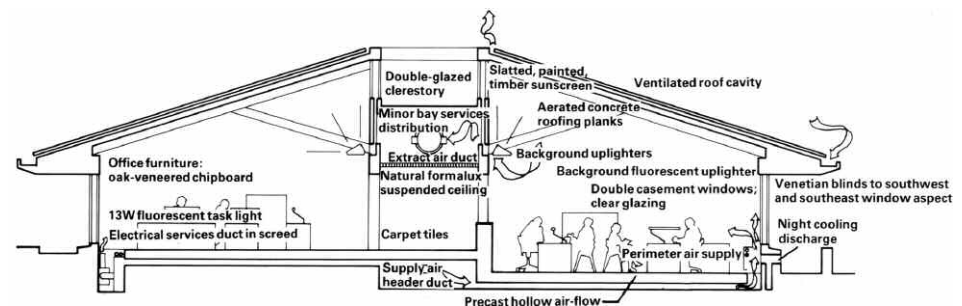
80'lerin belirgin mimari eğilimlerinden biri, ilk olarak Almanya'da ortaya çıkarak Peter Schmid, Floyd Stein, Gaia grubu, Francis Séguinel ve Horst Schmitges gibi mimarlar tarafından dünyaya yayılan, 'biyolojik bina' (Baubiologie) olarak da adlandırılan, sağlıklı ve organik yapı üretme yaklaşımıdır (Pearson 1989, Edwards 1999). 'Hasta bina sendromu' olgusunun yeni yeni gündeme geldiği bu yıllarda, biyolojik binalar ile insan sağlığını olumsuz etkileyen kirli hava ve su, kimyasal partiküller, sentetik bina malzemeleri ve elektromanyetik alanlar gibi faktörlerin ortadan kaldırılması hedeflenmektedir. Biyolojik bina yaklaşımı, dönemin yeşil tüketim anlayışının eleştirisini daha azla yetinen bir yaşam tarzı ve çevresi yaratmayı hedefleyerek yapmaktadır. Yaklaşımın savunduğu ana fikir, "azla yaşamak, enerji tasarruf etmekten iyidir" (Madge 1997, s. 46). Dolayısıyla mekanik bir sistemle ısıtıp, soğutulan

SOL ÜSTTE Trombe-Michel Evi, Odeillo, Fransa, 1967,
Tasarlayanlar: Felix Trombe ve Jacques Michel (Resim 1)

ÜSTTE, SOL ALTTA Güneş Evi, New Jersey, ABD, 1970 ortaları, İşveren: Doug Kelbaugh,
Tasarlayan: Doug Kelbaugh (Resim 2.1 ve 2.2)

ALTTA Merkezi Elektrik Üretimi Kurul Binası, Bristol, İngiltere, 1979,
Tasarlayan: ARUP (Resim 3.1 ve 3.2)

bir bina enerji tüketiminin azaltılması için tamamıyla sızdırmaz, yalıtımlı, kapalı bir kutu haline getirilmemelidir. Bunun yerine binayı “nefes alan, terleyen, yalıtan, yerel mikro iklimle ilişki kuran ve düzenleyen” canlı bir organizma gibi tasarlamak gerekmektedir (Pearson 1989, s. 26). Böylece, modernize edilmiş geleneksel yapım yöntemleriyle inşa edilen ve antitoksin içerikli, taş, ahşap, toprak gibi doğal malzemeler kullanan örnekler ortaya çıkmıştır. Yapılar, güneş enerjisi ile ısıtılıp, soğutulurken, doğal havalandırma ve aydınlatmadan yararlanarak aynı zamanda, enerji etkin nitelik de kazanmaktadır (Resim 4).

80'lerin yeşil tüketim spektrumu içinde, pasif enerji sistemlerinin binalara entegrasyonu da önem kazanmaktadır. Enerji maliyetlerinin yapay sistemlerden doğal yöntemlere geçişle azaltılabileceği gerçeği, çoğu araştırmacı ve tasarımcının ilgisini çekmektedir. Bu yıllarda doğal havalandırmanın kontrol ve tahmini üzerine makine mühendislerince yürütülen araştırmalar hızla artmaktadır. Mimarlarca, ısıtma,

soğutma, havalandırma ve aydınlatma yüklerinin karşılanmasında, bina morfolojisinin rolü ele alınmaktadır. Dolayısıyla, pasif enerji sistem elemanları, bina morfolojisinde ortak bir mimari dil oluşturmaya başlamıştır. Sonuç olarak, mimari pratikte enerji etkin yapı çeşitliliğinin, konuttan kamusal yapılara doğru yaygınlaştığı görülmektedir.

İngiltere, Basingstoke'da 1983'de inşa edilmiş Gateway Two Ofis Binası'nda tasarımcı ARUP Şirketi, büyük ölçekli ofis binalarına, pasif enerji sistem çözümleri entegre ederek, teknik anlamda mimarlığa önemli bir katkıda bulunmuştur (Hawkes 1996, Jones 1998). Ofis mekânları ve ana dağılımın, tepe ışıklıklı bir iç avlu etrafında çözümlenmiş olması, binayı enerji etkin ofis örnekleri içinde öncü yapmaktadır (Resim 5). ARUP, bu iç avlunun çevresel potansiyelini araştırmış, soğutma sezonundaki sıcaklık artışı ve doğabilecek akustik problemleri irdelemiştir. Sonuç olarak, herhangi bir yapay iklimlendirme sistemi kullanılmaksızın, iç avluda oluşacak sıcaklık artışının, tepe

ALTTA Özel Konut, Linzenbach, Almanya, Tasarlayan: Horst Schmitges, Fotoğraf Camera Press (Resim 4)

SAĞDA Gateway Two Ofis Binası, Basingstoke, İngiltere, 1983, Tasarlayan: ARUP (Resim 5)

ışıklığındaki açılır-kapanır pencerelerle kontrol edilmesi ve taze havanın doğal yollarla ofislerden içeri alınmasının mümkün olduğu görülmüştür. 90'lı yıllarda iç avlu ve tepe ışıklığı, iklime göre farklılaşan çözümleri olsa da, büyük ölçekli enerji etkin ofis binaları için sıkça tekrar edilen bir prototip haline gelmiştir.

1990'lardan Günümüze Enerji Etkin Mimarlık ve Sürdürülebilirlik

Günümüzün enerji etkin mimarlık anlayışlarını, 1992'de Rio De Janeiro'da gerçekleşen Birleşmiş Milletler, Sürdürülebilir Gelişme Konferansı'nın eşik teşkil ettiği bir süreç içinde değerlendirmek gerekmektedir. Yukarıda da görüldüğü gibi, mimarlık disiplininde enerji duyarlılığı, 90'lar öncesinde de ele alınan bir konudur. Ancak 1992'den itibaren küresel ölçekte önem kazanmıştır. Bu konferansa göre, ister kuzey ister güney ülkesi için olsun, ülkelerin büyüme ve gelişme şekli sürdürülebilir nitelik kazanmalıdır. Mimarlık disiplini de bu yeni gelişme anlayışına uygun bir söylem oluşturma arayışına girmiştir. Enerji etkin mimarlık, işte bu sürdürülebilir mimarlık söylemi içinde yeniden yer bulmuştur. Günümüzde enerji etkin bir mimari örnek, aynı zamanda sürdürülebilir bina olarak da adlandırılabilir.

70'lerde 'çevresel tasarım', 80'lerde 'yeşil mimari' ve 90'lardan bu yana 'ekolojik' veya 'sürdürülebilir mimarlık' olarak gözlemlediğimiz terminolojideki bu değişim, teori ve pratikte devamlı genişleyen bir kapsamın varlığını göstermektedir. Sürdürülebilirlik söylemi, dünyanın farklı coğrafyalarında farklı modernleşme süreçleri yaşamış toplumların, farklılaşan ekonomik, sosyal ve çevresel problemleri için ortak bir üst gelişme ve dolayısıyla yapılaşma çerçevesi çizmektedir. Bunu da 'küresel düşün, yerel hareket et' sloganı ile yaygınlaştırarak, yerel çözüm üretmeyi desteklemektedir. Öte yandan, son yüzyılda modernleşme süreci ve teknolojik gelişmenin doğurduğu çevresel ve sosyolojik tahribatı onarmak üzere sürdürülebilirlik, sistem tabanlı, uzun erimli ve etik bir reçete olarak ortaya konmaktadır.

Sürdürülebilir mimarlık, tek ve tutarlı bir söyleme sahip değildir. Dolayısıyla birbirinden çok farklı, hatta birbiri ile çelişen sürdürülebilir tasarım stratejileri ve örnekleri mevcuttur. Bir başka deyişle, oldukça tartışmalı bir konu olan sürdürülebilir mekân yaratma kavramının çok yönlü kritik edilmesi gereklidir. Guy ve Farmer (2001), sürdürülebilir tasarım stratejilerini, eko-teknik, eko-merkezi, eko-estetik, eko-kültürel, eko-medikal ve eko-sosyal olarak altı farklı mantık vizyonu altında toplamıştır. Durmuş Arsan (2003) ise dünyadaki sürdürülebilir mekân yaratma çeşitliliğini, daha farklı tanımlanmış üç mantık altında, başka deyişle eko-teknik, eko-merkezi ve eko-sosyal vizyonları çerçevesinde ele almıştır. Bu grupta, teknoloji merkezli, ekoloji merkezli ve hümanist

görüş merkezli olmak üzere üç farklı düşünce altyapısına oturtulmaktadır. Eko-teknik mantığa göre, her bina bir doğayı iyileştirme eylemidir. Sahip oldukları ileri teknoloji sayesinde binaların doğa üzerinde olumlu etkisi vardır. Eko-merkezi mantığa göre ise, her bina doğaya karşı bir eylemdir. Binaların kırılğan doğal döngüyü bozarak, doğa üzerinde olumsuz etkileri vardır. Eko-sosyal mantığa göre, her bina sosyal, kültürel ve sağlık açısından sürdürülebilir bir insanlığa ulaşmaya yardım eden bir eylemdir. Binalar insanların sürdürülebilir bir yaşam tarzı oluşturmaya yardımcı olurlar. Konumuz kapsamında enerji etkin mimari örnekler, belirtilen üç mantık çerçevesinde, eko-teknik ve eko-merkezi vizyon içinde yer almaktadır.

“GÜNÜMÜZDE ENERJİ ETKİN BİR MİMARİ ÖRNEK, AYNI ZAMANDA SÜRDÜRÜLEBİLİR BİNA OLARAK DA ADLANDIRILABİLMEKTEDİR”

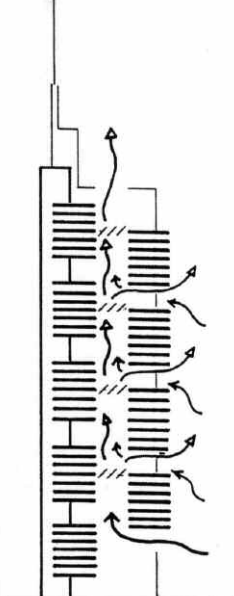
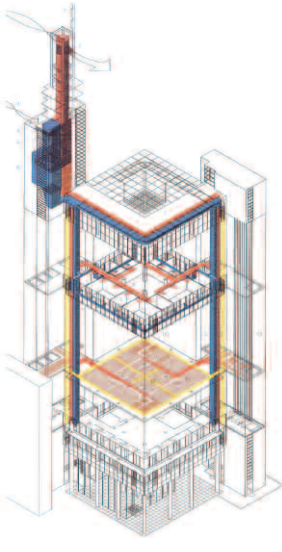

ALTTA Ticaret Fuarı Yönetim Binası, Hanover, Almanya, 1999, İşveren: Deutsche Messe AG, Tasarlayan: Herzog ve ekibi, Münih (Thomas Herzog ve Hanns Jörg Schrade) Fotoğraf: Demuss (Resim 6.1 ve 6.2)

EN ALTTA Commerzbank Genel Merkez Binası, Frankfurt, Almanya, 1997, İşveren: Commerzbank, Tasarlayan: Norman Foster ve ekibi, Londra, İnşaat Mühendisi: Ove Arup, Londra, Krebs ve Kiefer, Darmstadt, Fotoğraf: Richard Davis (Resim 7.1 ve 7.2)

SAĞ ÜSTTE Myrstacken Ekoköyü, Malmö, İsveç, 1992, Tasarlayan: Krister Wiberg ve Myrstacken sakinleri, Fotoğraf: Zeynep Durmuş Arsan, 1999 (Resim 8)

SAĞ ALTTA iGuzzini Illuminazione Genel Merkez Binası, Recanti, İtalya, Tasarlayan: Mario Cucinella (MCA) (Resim 9)

Eko-Teknik Mantık ve Enerji Etkin Mimari

Eko-tekniğin mantığına göre bilim, teknoloji ve yönetim bir arada ele alındığında, gelişmenin çevresel etkileri ile başa çıkmak mümkündür (Guy ve Farmer, 2001, s. 142). Bu doğrultuda, temiz atfedilen 'teknoloji' ile 'ekolojik' veya 'geri dönüşümlü' olarak tanımlanan malzemelerin kullanımıyla, doğal kaynakların korunumu ve çevreyi kirleten sebeplerin bertarafı mümkün görülmektedir.

Teknolojiye olan bu hayranlık, tasarım alanında kendisini verimlilik, özellikle de 'enerji verimliliği' vurgusu ile göstermektedir. Bu bakış açısı ile enerji etkin mimari yaklaşım, 'iyimser' bir niyet taşımaktadır. Çünkü mimarlık, bilim, teknoloji ve enerji yönetimi bilgi alanları, binaların hem dünya ekosistemi üzerindeki negatif etkisini azaltmak, hem de bakım ve yaşam döngüsü maliyetlerini düşürmek üzere el ele vermiştir. Böylece binalar, enerji tüketimini azaltan, kendi enerji ihtiyacını karşılayan ve çevresel problemleri en aza indiren ileri teknoloji birer makine olarak görülmeye başlanmıştır.

İleri teknoloji, enerji verimliliği için yararlanılması gereken bir araçtır. Teknolojinin baskın olduğu böyle bir duruş, bina kabuğu, servis ve otomasyon sistemlerinde sürekli ileri teknoloji son icatların tüketimini tercih ve teşvik edecektir. Özellikle 2000'li yıllarda akıllı bina (smart building, intelligent building) örneklerinin yaygınlaşmasının arka planında, enerji verimliliği ile ileri teknoloji arasında sürdürülebilirlik şemsiyesi altında kurulan bu bağ bulunmaktadır.

Akıllı binalarda, konfor ve güvenlik şartlarının tek merkezden kontrol edildiği, otomasyona dayalı yapay bir yaşam çevresi yaratılmaktadır. Ancak bu şartların sürekliliği, enerjinin varlığına bağlıdır. Bu kadar çok enerji tüketen binaların, doğal olarak enerji etkin teknolojiler barındırması gereklidir. Dolayısıyla akıllı binaları enerji etkin kılan nitelikler, mimari niteliklerinden çok enerji yönetim stratejileri ve sahip oldukları ileri teknolojileridir. Dolayısıyla akıllı yapılar, enerji etkin olarak nitelendirilirken yapı sektöründeki popülerlikleri de canlı tutulmaya çalışılmaktadır.

Kuzey ülkelerinde akıllı bina uygulamaları, sürdürülebilirlik kavramının mimari söyleme girmesiyle hızla yaygınlaşmıştır. Hatta bu tür binalar sürdürülebilir mimarinin sembol binaları haline gelmiştir (Resim 6.1 ve 6.2). Ancak 90'ların ortasından itibaren, tamamiyle kontrol altında tutulan iç mekânların insan sağlığı üzerinde hem fizyolojik hem de psikolojik sorunlar yarattığı konusunda alarm zilleri küresel ölçekte çalmaya başlamıştır. Aynı zamanda hem sağlıklı hem enerji etkin, hem insani hem de çevre duyarlılığı yüksek, konforlu yapılar çevrelerin nasıl yaratılabileceği sorusu, dikkati kullanıcının konfor şartlarının yeniden tanımlanması noktasına yönlendirmiştir.

Sürdürülebilirlik söylemi ile gündeme gelen bu gözden geçirme süreci, mekanik ile doğal sistemlerin bir arada kullanıldığı, 'karışık sistemlerin' tercih edildiği, yere özel akıllı bina tipolojisinin gelişmesini sağlamıştır. Mikroklimatik verilere, mevcut flora ve topoğrafyaya göre konfor şartlarını düzenleyen akıllı binalar, yerleşmiştir. Özellikle gökdelenlerde, bina sızdırmazlığı kavramı delinerek, cephelerden kontrollü doğal havalandırmaya izin verilmesi, hareketli gölge elemanları ile aydınlatma ve kamaşma kontrolü ve kullanıcı isteklerine hizmet edebilecek bireysel kontrol sistemlerinin entegrasyonu gibi yenilikçi çözümler izlenmektedir (Resim 7.1 ve 7.2).

Eko-tekniğin mantığı, 'sıfır enerjili' binalara da esin kaynağı olmuştur. Bu tür binalar, tükettiği enerji miktarı kadar enerjiyi kendi bünyesinde, yenilenebilir enerji kaynaklarından üreterek, yerel enerji ağına yük olmayan binalardır. İhtiyaç duyduğu enerjiyi, güneş, rüzgâr, biyogaz, ısı pompası, jeotermal veya hidroelektrik gibi farklı yenilenebilir kaynaklardan sağlamak, yapıların teknik anlamda en büyük tasarım problemidir. Enerjiyi üreten ileri teknoloji cihazlar, bina morfolojisinin birer parçası haline gelmiştir. Sıfır enerjili bir bina, işlevinin de ötesinde, bir 'tekil güç istasyonu' (Jones 1998, Schmitz-Günter 1998), veya Melet'in (1999, s. 130) deyişiyle, bir "enerji jeneratörü"dür. Enerji kaynaklarıyla ilgili bir problem yaşandığında veya enerjinin ihtiyaçtan fazla üretildiği durumlarda, yerel enerji ağı bir rezerv görevi görmektedir. Bu

tür binaların yaygınlaşmasıyla, servis tüketen toplumdaki lojistik topluma doğru bir dönüşüm yaşanması mümkün olacaktır.

Teknolojik gelişmenin, çevresel krize karşı her derde deva bir ilaç olarak sunulması ve algılanmasıyla, mimaride de ileri teknoloji barındıran 'akıllı' çözümlerin diğer sürdürülebilirlik araçlarına göre daha çok tercih edildiği gözlenmektedir. Küresel ısınma, iklim değişikliği, sera gazı oranlarındaki artış, zehirli atıklar gibi çevresel problemlerle başa çıkmakta binalar önemli rol oynar hale gelmiştir. Binaların katkısının ne kadar olduğunu niceliksel olarak belirlemek amacıyla, yaşam döngüsü analizi (life cycle analysis - LCA) denilen, bina değerlendirme programları geliştirilmiştir. Ölçülebilir değerler vermesi amacıyla, örneğin bina çatı ve duvarlarına monte edilen güneş pillerinden sağlanan enerji miktarının, aynı bina tarafından doğaya salınacak CO2 miktarına eşdeğeri bulunarak, binalar puanlamaya tabi tutulmuştur. Bu yöntem, çevreye daha az zarar veren enerji etkin binaların yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Eko-Merkezi Mantık ve Enerji Etkin Mimari

Ekolojik veya çevre dostu binalar olarak da adlandırılan bu çerçevedeki yapılar, eko-tekniğin tersine, 'ekolojik etik' yaklaşımı kapsamında öncelikle doğa ile dengeli bir ilişki kurmayı hedefler. Doğayla bina arasındaki ilişkinin niteliğine göre mimari gündem, ekolojik sistemlerle estetik anlamda kurulan analogilerden, kaynakların verimli kullanımını öne çıkaran, kendi kendine yeten ve iklime duyarlı bina uygulamalarına kadar çeşitlenmektedir. Bu vizyon kapsamında sürdürülebilir mimarlığın ana misyonu, insanlığın doğadaki 'ekolojik ayak izleri'ni en aza indirmek ve kaynakların verimli kullanımını sağlamaktır. Enerji etkin tasarım, bu misyon doğrultusunda bir kere daha bir mimari strateji veya araç olarak ele alınmaktadır.

'Kendi kendine yeten' ve 'otonom' (Vale ve Vale 2000) sıfatları, "kendi bölgesinde enerji arzı ve atıkların bertarafı açısından, bir dereceye kadar kendini idame yetisine sahip" binalar için kullanılmaktadır (Hagan

2001, s. 185). Ortaya çıkan tasarım stratejisi, verimli, dinamik, canlı ve periyodik süreçler kurgulayarak, doğadaki ekolojik sistemlerle analogi yapmaktır. Bu doğrultuda ana eğilim, daha az teknoloji yoğun, küçük ölçekli binalar ve ekoköyler yaratmaktır. Su, atık ve enerji için merkezi altyapı servislerine bağımlılığı ortadan kaldırmak önem kazanmaktadır. Üretim sürecinde büyük miktarlarda enerji gerektiren yapı malzemelerinin kullanımından kaçınılmaktadır. Doğru malzeme seçimi ile enerji tasarrufu sağlanması için taş, toprak, ahşap ve saz gibi yenilenebilir, doğal, geri dönüşümlü ve yeniden kullanılabilir yapı malzemeleri tercih edilmektedir (Resim 8).

90'lardan günümüze çevre sorunlarına gösterilen ilgideki artış, teknolojik gelişmeler ve çevre dostu

“90’LI YILLARDA ENERJİ ETKİN TASARIMI, İNSANLIĞIN DOĞADAKİ ‘EKOLOJİK AYAK İZLERİ’Nİ EN AZA İNDİRMEK ÜZERE YAYGINLAŞAN, BİR MİMARİ STRATEJİ VEYA ARAÇ OLARAK GÖRMEK MÜMKÜNDÜR”

malzemelerin kullanımı, iklime duyarlı binaların 80'lere göre daha da yaygınlaşmasını sağlamıştır. Eko-tekniğin mantığına göre yerleşme veya bir yere ait olma, belli dış çevre şartlarına, başka bir deyişle mikro klimaya uyumlu sağlanabilmektedir. Sonuç olarak pasif enerji sistemli binalar, birer iklime duyarlı mimari örneği teşkil etmektedir (Resim 9).

Sonsöz

Enerji etkin binalar, dönemlere göre farklılaşan bilimsel, ekonomik, politik, çevreci ve mimari görüşlerin birer temsilcisidir. Enerjiyi odağına almış bu bina örneklerini sadece sahip oldukları teknolojiler ve yapısal özelliklerine bakarak değerlendirmek, binalara dönemden döneme geçişerek atfedilen anlam ve görevleri göz ardı etmek anlamına gelecektir. □

Dr. Zeynep Durmuş Arsan, Öğr. Gör., İYTE Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

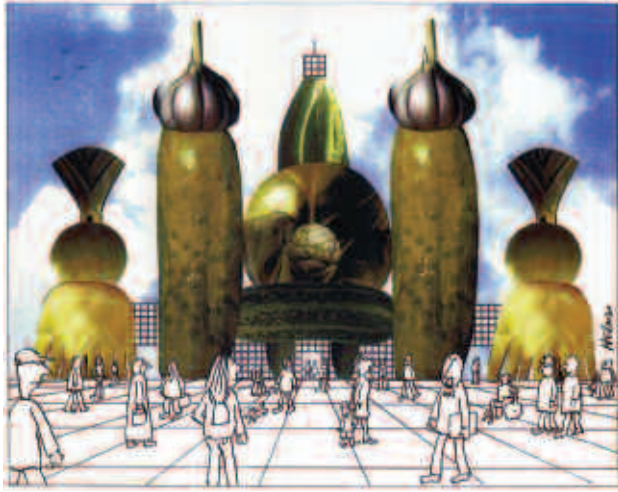
KAYNAKLAR:

- Durmuş Arsan, Z. (2003) "A Critical View of Sustainable Architecture in Turkey: Proposal for the Municipality of Seyrek, Izmir, Turkey." Basılmamış Doktora Tezi. Izmir: Izmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü.
- Edwards, B. (1999). Sustainable Architecture: European Directives and Building Design (2th Ed.). Oxford: Architectural Press.
- Guy, S. ve Farmer. G. (2001). "Reinterpreting Sustainable Architecture: The Place of Technology." Journal of Architectural Education 54 (3, Feb): 140-148.
- Hagan, S. (2001). Taking Shape: A New Contract between Architecture and Nature. Oxford: Architectural Press.
- Hawkes, D. (1996). The Environmental Tradition: Studies in the Architecture of Environment. London: E & FN Spon.
- Jones, D. L. (1998). Architecture and the Environment: Bioclimatic Design. Hong Kong: Laurence King.
- Kelbaugh, D. (1976). "Solar Home in New Jersey." Architectural Design (XLVI, 9): 653-656.
- Madge, P. (1997). "Ecological Design: A New Critique." Design Issues (13, 2): 44-54.
- Melet, E. (1999). Sustainable Architecture: Towards a Diverse Built Environment. Rotterdam: NAI Publishers.
- Pearson, D. (1989). The Natural House Book: Creating a Healthy, Harmonious and Ecologically Sound Home. London: Conran Octopus.
- Schmitz-Günther, T. (Ed.). (1998). Living Spaces: Sustainable Building and Design. Cologne: Könemann.
- Vale, B. ve Vale, R. (2000). The New Autonomous House: Design and Planning for Sustainability. London: Thames and Hudson.

Yeni Yeşil Gündemi Anlamak

ÇEVREMİZDEKİ DÜNYAYA ÇOK YAVAŞ TEPKİ VERDİĞİMİZ ÇOK AÇIK. KRİTİK ÖNEME SAHİP OLAN ÖZGÜN YEREL SORUNLARA İSE HİÇ İŞARET EDİLMİYOR. NASIL EVRİLECEĞİMİZ ÜZERİNDE ÖNEMLİ ETKİLER BIRAKACAK OLAN TERCİHLERİMİZİ YAPACAĞIMIZ ÖNEMLİ ZAMANLARIN EŞİĞİNDEYİZ. TOPLUMLAR TÜKENMİŞ KAYNAKLAR İÇERİSİNDE PARÇALANACAK MI, YOKSA SINIRLI-KAYNAKLARLA DA OLSA BAŞARILI BİR GELECEĞE DOĞRU MU İLERLEYECEKLER?

Michael Beaven ÇEVİRİ Şebnem Gökçen Dündar

Telif hakkı Louis Hellman'a aittir. The Architectural Review dergisi izni ile kullanılmıştır.

Tasarımcı olarak, zor kararlar vermeye alışık olmalıyız. Memnun olmasak da, etrafımızda gördüğümüz şey, farklı kuşak tasarımcıların iklim değişikliğine ilişkin konulara dikkat çekmedeki hatalar konusunda topluma suç ortaklığı yaptıklarıdır. Ancak karmaşık yaşamımız içerisinde sürdürülebilirlik gereksinimlerinin gerektirdiği işlemler başa çıkabileceğimizden fazla gelebilir; bunun sonucunda da çevresel özellikler, tekil metrik sistemler ve değerlendirme araç ve tekniklerinin kullanımı yoluyla teknolojik uyarlamalar yaparak sürdürülebilirlik analizlerinin yükünü azaltırız. Ancak böylelikle kendimizi aldatmış oluruz. Söz konusu değerlendirme araçları, biçimsel tasarım sürecinde, çıktılarının ancak %90'ı tasarlandığı zaman 'başarılı' bir şekilde uygulanabilirler. Belki de gereken odur ki, bu araçlar farklı çevresel konular arasındaki ilişkiye ait normalize edilmiş ve daha mülayim bir bakış açısı ile kurgulanırlar.

Sonuç olarak, birtakım değerlendirme mekanizmaları içerisinde, enerjinin etkin kullanımına, korumaya veya karbon emisyonunun azaltılmasına hiç dikkat edilmeden en yüksek (pozitif) değer elde edilmesi kesinlikle olasıdır: bu noktada herşeyi çevreci hale getirmek ('greenwash') ve taktik olarak yapılacak tüm işleri yapmak ('tactical box-ticking') bir sanat biçimi haline gelir. Başka değerlendirme araçları gerçekten de birtakım kriterler açısından minimum standartlara sahip olabilirler, ancak bu düzey radikal bir şekilde enerjinin etkin

kullanımına ve karbon emisyonuna ilişik olmayacaktır. İklim değişikliği koşulunu göz önünde bulundurduğumuzda, bu tür bir tedavi biçimine ya da radikal bir değişime ihtiyacımız olur mu? Dahası, bireyler, toplumsal kesim ve bir yerin kültürel bağlamına yönelik etkilere ve olanaklara genellikle çok az dikkat edilirken, bunun sonucunda salt fiziksel çevre konularına odaklanılır -ki Rio zirvesinde sürdürülebilirliğin dünya ölçeğindeki referanslarının daraltılmasından bu yana yaşanan da bu olmuştur.

Değerlendirme için kullandığımız araçlar, birbirinden tamamen farklı tasarım dünyalarının biraraya getirilmesi, sürdürülebilirlik gündeminde hızla yol almamızın sağlanması ve olumsuzluklarla dolu bir dünyada daha nesnel kıyaslamalar yapılabilmesi konularında yardımcı olacak önemli bir ilk adım olmuşlardır. Araç ve değerlendirmelerin rolü kuşkusuz çok önemlidir, ancak tasarımı bir kontrol listesi üzerinden yönetmek yerine daha denetimli hareket etmeye gereksinim vardır. Eğer gerçekten böyle bir şey varsa hayli suistimal edilmiş bir terim olarak bütüncül tasarım, değerlendirmenin ucuna takılan eklenti bir süreç olmamalıdır.

Artık çevresel ilkelere ve çalışmalarımızı iyileştirecek mekanizmalara aşına olduğumuz için ilk hedefimizi belirlerken daha ayrıştırıcı olabilir, sürdürülebilir bir şekilde yapılaşacak formlar yaratabiliriz. Modern ve ileri-görüşlü bir disiplin içerisinde böyle bir tavır almanın bir yerin -o yerin insanların ve

kültürlerinin- tasarımcı olarak sahip olduğumuz amaçlarımızı içeren kapsamlı konuları yansıtmaları için verdiği olanaklar vardır. Belki de buna yaptığımız herşeyin bir itici-gücü olması anlamında 'yaşam-boyu sürdürülebilirlik' adını verebiliriz.

Sorun, tasarımcıların temel konuları nasıl anladıkları ve çeşitlilik içeren peyzajlardaki projeler için ilk-ilk önceliklerini nasıl belirlediklerinde yatmaktadır. Yerinde ve önemli olanı, tesadüfi olanlardan nasıl ayırabiliriz? Bunun için iki aşamalı bir süreç öneriyorum: birincisi, sabit olan konuları ve içerisinde konumlandıkları bağlamı anlamak ve ikincisi belirli bir projenin belirli bir bağlamına yönelik temel değerlendirmeler arasında bir denge kurarak çalışmalarımızda ve yaşamımızda işbirliği içerisinde çalıştığımız kişiler ile öncelikleri belirlemek. Evrensel olarak kabul edilen değerlere temellenmiş net ve özgün bir tasarım felsefesi ile herhangi bir projenin tekil potansiyelini maksimize etmek üzere hemen harekete geçme gereği arasında bir denge kurulmalıdır.

Sürdürülebilirlik konularını üç ayrı ölçekte (küresel, bölgesel ve yerel) ve üç farklı açıdan (çevresel, sosyal ve ekonomik) ele alabiliriz. Bu unsur ve ölçekler arasındaki önceliklerin dengelenmesi çok zordur, ancak yapılması gereklidir. Üst üste çakışmaların da olabildiği bu kurgu içerisinde küresel olan konular arasında iklim değişikliği etkileri ve bu etkilerin hafifletilmesi, fosil yakıt tüketimi, malzeme arzı (günümüz için), küresel politika ve ekonomi, yoksulluk ve ormansızlaşma konuları yer almaktadır. Bölgesel kapsamda makro-iklim özellikleri, su dağılımı, iklim değişikliklerine uyum, enerji arzı, su, atıklar, biyoçeşitlilik, politika ve planlama konuları ve eşitsizlik ve sosyal adalet gibi doğrudan toplumsal içerikli birtakım konular içerilmektedir. Yerel konular arasında ise mikro-iklim özellikleri, iklim değişikliğinin azaltılması ve iklim değişikliğine uyum, su kaynakları, fiziksel çevre, enerji kullanımı ve üretimi, malzeme arzı (gelecek için), proje ekonomisi, potansiyel olarak çeşitlilik içeren toplumsal etkileşim ve birey yer almaktadır.

Bu kapsamlar sürekli bizimle olan bir

dizi temel konuyu içerirler: Enerji ve iklim değişikliği (azaltılması ve uyum), su, atıklar ve toplumsal konular, hepsi ölçekli ekonomi çerçevesinde ele alınmalıdır. Koşullarımız içerisinde çalışmaya başlama öncesinde bu çerçeve bize başlangıç noktası için ihtiyacımız olan ipuçlarını verecektir.

Yapı tasarım ve inşası ve sezgisel kullanılabilirlik ve ilişkilendirme yoluyla yapı kullanıcıları tarafından enerji kullanımının azaltılması, düşük-karbon enerji kaynakları, su kullanımının azaltılması ve malzemelerin sorumlu kullanımı ile atık üretiminin en düşük seviyeye getirilmesi, tüm bu konuların radikal düşünceye gereksinimi vardır. Bugün yapılmakta olan projelerde benimseyeceğimiz değerlendirme araçlarının ne olacağından bağımsız olarak söz konusu çevresel konulara yönelik talepkar hedefler koyuyoruz.

Peki ya sosyal açımlı projelerde olduğu gibi spesifik konularda ne yapacağız? Bireylerin, yapıların potansiyellerini ortaya çıkarmasını sağlayacak kişiler olarak kendi potansiyellerini ortaya çıkarma yönünde güçlendirilmeleri artık birey ile ortak ve yapı çevre arasında doğrudan bir ilişki kurulmasını gerektirmektedir. Bu sembiyotik ilişki bir projenin başarısı açısından merkezi öneme sahip olup, kültür, alışkanlıklar, davranış biçimleri ve yerel olan üzerinde daha derin bir kavrayış gerektirir. Her projenin kendine özgü nitelikleri vardır ve içerisinde insanların ve önceliklerin katılımıyla çözümlenmesi gereken karmaşık ilişkileri içerebilir. Söz konusu konuları çok çeşitli düzeylerde kavrayabilmek için bir düşünme ve dâhil etme sürecine ve projenin temel tetikleyicisi olarak kapsamlı bir sorgulama biçimine ihtiyacımız vardır.

Ancak bir konu daha göz önünde bulundurulmalı. Toplumun genel görüşü, mimarlığın kendi sanatında ve ortamında tekil bir görseleliğe sahip olduğunun varsayılması yönündedir. Bazıları için bu farklılık, genellikle bağlam ve kültürden soyutlanmış biçim-verme temelli bir mimarlık ile, yapılar ile tasarımın anlamına ve bunun insan ve çevre üzerindeki etkilerinin daha derinden algılanması anlamına gelen bir anlayış, yani formlar aracılığıyla düşünce ifade etme biçimleri arasında çok keskin bir

karşıtlık haline gelmeye başlamıştır. Yüzeysel bir biçim-verme tarafından geleneğin etkisizleştirilmesine karşı koyamaz isek, ileri gidemeyiz. Eğer mimarlığın bu geleneğin insan deneyimleri ile arasındaki ilişkinin boyutlarını yeniden keşfetmesi gerekiyorsa, içerisinde yer aldığı ve sonuçta deneyimlenen daha kapsamlı bir bağlamı yansıtmaya ve bu bağlama karşı tepki vermedeki özgün sınırlandırmaların farkında olmak durumundadır. Birçok açıdan bu husus mimarlığın eşsiz gücünün ta kendisidir. Bu, geleceğimiz garanti altına almak anlamına gelen çevresel koşullar ile ilgili olduğu kadar fiziksel ve kültürel bağlam ile ilgilidir.

Tasarım ilişkisinin ortodoks hiyerarşisine artık güvenemeyiz. Daha işbirliği temelli çalışma yöntemlerini benimsememiz gerekiyor. Stüdyolarımızda, bunları daha işbirliği temelli bir modelle birleştirmek için çalışıyor ve tıpkı steno yönteminde olduğu gibi hızlı ve öz bir 'bütüncül tasarım' yöntemini kullanıyoruz. Sadece estetik bir duyarlılığı yansıtmakla kalmayıp, bunun ötesinde yüzleştığımız koşulları gerçek anlamda değerlendirmeye alan çok sayıda karmaşık düşüncenin özümsemesi ve göz önünde bulundurulmasının olanaklı olduğu kanıtlanmaktadır. Projelerimizin toplumun daha kapsamlı ve uzun-vadeli idealleri ile ilişkilendirilmesi, o ideallere hizmet etmesi ve onları geliştirme potansiyeli, yüzleşmek zorunda olduğumuz koşullar kadar önemlidir. Projelerimizin özeldir onları kullanan ve onlardan keyif alanlar için, genelde ise toplum ve çevre için potansiyelleri tam olarak karşılayıp karşılamadığını projelerimize yansıtmamız gerekir. Bu şekilde düşünerek, yapıların insanları ve çevreyi, bağlamı ve kültürü daha iyiye götürmek üzere nasıl etkileyebileceğini sorgulayan beceri ve bilgi birikimi ile, alçakgönüllülikle ve bu yola adanmışlık ile basmakalıp olmayan bir yaklaşım yaratmak için tasarımcıların gerçek yaratıcılıklarını özgürleştirebiliriz. ■

Michael Beaven, Arup

** The Architectural Review Dergisi'nin Şubat 2008 sayısından alınmıştır.*

Kentsel Ekoloji ve Yaşanabilir Kent*

YAŞANAN İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ BİNA ÖLÇEĞİNDEN BÖLGE ÖLÇEĞİNE KADAR EKOLOJİK DUYARLILIĞI BARINDIRAN YENİ BİR TASARIM ANLAŞIYINI GEREKLİ KILMAKTADIR

Hasan Topal

Canlılar ve onları çevreleyen, canlı ve cansız ortam ekosistemi oluşturmaktadır. Bu anlamlarda ekoloji, çevre kavramından daha geniş bir tanımlamayı içermektedir. Canlılara en iyi yaşam koşullarını sağlamak, çağdaş kent ortamlarında, doğal çevrenin, tarihsel kültürel varlıkların korunarak devamlılığını sağlamak, sürdürülebilirlik anlayışının tanımıdır.

Yaşadığımız kent İzmir'de, kentleşme sürecinde bu kavramların kentsel gelişmelerle olan ilişkisine baktığımızda; sanayileşmeye dayalı göçlerle hızlanan kentleşme hareketleri İzmir'in fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik olarak değişimine neden olmuş, bu değişim kent mekanının günümüzdeki düzensiz formunu ve dokusunu oluşturmuştur.

Teknolojik gelişmelerin sosyal ve ekonomik yapıya olan etkisi, fiziksel yapıyı önemli ölçüde değiştirmiştir. Hızlı büyüme, göçe dayalı nüfus artışı kentsel alan gereksinimini önemli ölçüde artırmaktadır. Bu süreç denetimsizlik ve plansızlıkla bütünleştiğinde, aşırı yapı yoğunlukları, sosyal ve teknik altyapıda yetersizlik ve yaşam destek sistemleri ile tarihsel ve doğal çevrenin tahribine, bozulmasına neden olmuştur.

Günümüzde İzmir kentinin mekansal yayılımı, tarım, orman alanları, su havzaları, doğal ortamlar, sit alanları, kıyıları gibi doğal eşiklere dayanmış yer yer bu eşikler aşılmaya başlamıştır.

İzmir'in Ekolojik - Doğal Değerleri

1950'li yıllarda İzmir kentinde, Bornova - Pınarbaşı Ovası'nın tarım alanları, Çiğli

ova kesimi, Narlıdere ve İnciraltı, Güzelbahçe alüvyon düzlüklerinin tarım alanları, Yeşilyurt, Balçova, Buca, Yamanlar kuşaklarının orman ve fundalık - makilik alanlardan oluştuğu, kıyıların henüz yüksek katlı apartmanlarla dolmamış olduğu görülmektedir.

Bostanlı'nın büyük bölümü Gediz Deltası'nın devamı olan sulak alan özelliklerini henüz korumaktadır. Bornova Naldöken çevresi zeytin alanlarıyla, Kemalpaşa Ovası, Nif Havzası dikili tarım alanlarıyla, Gümüldür, Ürkmez kuşağı narenciye alanları ve üretimi ile ülke ekonomisine çok önemli katkılar yapmaktadır.

İzmir merkez kent sınırları içinde, Konak Kültürpark, İnciraltı - Narlıdere bölgesi, Çiğli Gediz Deltası - Kuş Cenneti, Bornova Çiçekliköy çevresi ve Belkahve başlıcaları olmak üzere toplam 16.160 hektar doğal sit olarak tescil edilmiş alan bulunmaktadır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 5216 sayılı kanunla belirlenmiş yeni sınırları içinde de (50km'lik yarıçapı olan alanda) yaklaşık 72.000 hektar doğal sit alanı vardır.

İzmir'de Kentsel Gelişimin Ekolojik Doğal Alanlar Üzerindeki Etkisi

1950'de 230.000 olan kent nüfusu günümüzde 2.650.000 kişiye, Büyükşehir sınırları içinde ise 3.200.000 kişiye ulaşmıştır. 1950'lerin ikinci yarısından itibaren artan göç ve plansız gelişmeler sonucunda 2000 yılına kadar geçen süreçte, Bornova ve Pınarbaşı Ovaları tamamen yapılaşmaya açılmış, Kemalpaşa Nif

Havzası, sanayi gelişmeleri ile dolmuş, Yeşilyurt sirtları Üçkuyular çevresi tamamen yapılaşmıştır. İnciraltı-Narlidere kesimi sürekli yapılaşma baskısı ve girişimleri ile karşı karşıyadır. Teleferik yamaçları orman sınırlarında ve orman sınırlarını zorlayan konut gelişmeleriyle fiziki değişime uğramıştır. Kordon ve Güzelyalı kıyıları dolgu yapılarak ulaşım amaçlı kullanıma açılmıştır. Güzelbahçe tarım alanları mevzi planlarla yapılaşmaya açılmış, Buca sirtlarında makilik- fundalık alanlar tamamen yapılaşmış, Gaziemir tarım alanları havaalanı ve Serbest Bölge gelişmeleri ile dönüşüme uğramıştır.

Bornova Naldöken kesiminde zeytinlik alanlar toplu konut gelişmeleri olarak, Çiğli Gediz Deltası'nın doğu kesimini oluşturan sulak ortam Mavişehir, Atakent toplu konut alanları ve Organize ve Sanayi Alanı olarak plan ile yapılaşmıştır. İmar afları sonunda kentin çeperlerinde yer alan doğal yamaçlar niteliksiz, her türlü kentsel sosyal ve teknik altyapıdan yoksun gecekondularla dolmuştur. Bu alanların (gecekondular alanlarının) kentin planlı alanlarına oranı yaklaşık %50 ye ulaşmıştır.

Küçük Menderes Havzası, Tahtalı Barajı ve baraj havzası dışında kentsel ve sanayi gelişmeleri ile yapılaşmaya açılmıştır. Gümüldür - Ürkmez kuşağındaki narenciye alanları ve kıyılar niteliksiz ikinci konut gelişmeleriyle özelliklerini tamamen kaybetmişlerdir. Naldöken ve Işıkkent'te taş ocakları ve çimento tesisleri kurulmuş, doğal ortam kirlenici fonksiyonlarla büyük oranda değişime uğramış, bozulmuştur. Aliağa bölgesi demir çelik, gübre tesisleri, gemi söküm ve petro kimya tesisleri ile ağır sanayi bölgesi olarak gelişmiştir. Bu çevre felaketleri yetmiyormuş gibi Aliağa'da şimdi de ithal kömüre dayalı termik santral kurulması girişimleri gündemdedir.

Bütün bu gelişmeler, çoğunlukla mevzi imar planlarının kararıyla, ekolojik ve bilimsel duyarlılıktan uzak kentleşme politika ve uygulamalarının sonucudur; bir başka ifade ile plansız kentleşmenin kaçınılmaz sonucudur. Kuşkusuz bu gelişmeleri planlı olarak yönlendirme çabaları da vardır. Özetle 1955, 1973 ve 1989 nazım planları bütün duyarlılık ve kararlarına rağmen kentte istenilen yönlendirici rollerini

sağlayamamışlar, ya da bu planlara uyulmamıştır. Özetle sıralanan kentsel gelişme ve kararlar, İzmir kentinin eko sistemlerini ve yaşam destek alanlarını büyük oranda olumsuz olarak etkilemektedir. Sonuçta İzmir'de kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı son 8-9 yılın çabalarıyla 1,5 m²'den 4.5 m²'ye çıkarılabilmektedir. Olması gereken ise en az kişi başına 10 m²'dir.

“KENTİN EKOSİTEM ÖZELLİKLERİNİ OLUŞTURAN DEĞERLERE SAYGILI, KENTSEL GELİŞMELERİN, ENERJİ ETKİN MİMARİ TASARIMLARLA, GÜNEŞ VE İKLİM VERİLERİNİ GÖZETEN YAPILAŞMA İLE DESTEKLENMESİ, YAŞANABİLİR KENT MEKANINA ULAŞABİLMİYİ OLANAKLI KILACAKTIR”

Sonuç yerine birkaç saptama;

Yine özetle, sıralanan gelişmeler ve gelinen aşamalardan sonra 2000 yılından günümüze kadar, İzmir iki önemli plan kademesini tarihinde ilk kez tamamlayarak sahip olmuştur. 1/100.000 ölçekli İzmir Planlama Bölgesi Çevre Düzeni Planı ve İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce yapılarak onanan 1/25.000 ölçekli İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı, kentin 2030 yılına kadar gelişimini tanımlamaktadırlar.

Nazım Planının temel stratejisinde de vurgulandığı gibi, günümüzde İzmir kentinin asıl problemi, kentin nereye ve nasıl büyüyeceği değildir. Problem, kültürel ve doğal değerlere saygılı olarak kentin yapılaşmış alanlarının, mekansal kalitesi ve standartları yüksek, sosyal ve teknik altyapısı yeterli, güvenli, sağlıklı olarak geliştirilmesi sorunudur. Yapılması gereken ise, onaylı üst ölçek planların temel stratejilerine uygun olarak, alt ölçek ve uygulama planlarının da hızla tamamlanmasıyla planların yönlendirici, denetleyici işlevinin hayata geçirilmesinin sağlanmasıdır.

Kuşkusuz bütün planlama kademesinde kentin ekolojik değerlerine saygılı, bu değerleri gözeten, koruyan ve yaşam ortamlarının geleceğini güvenceye alan bir duyarlılığın kararlılıkla sürdürülmesi temel stratejilerden olmak zorundadır.

Kentin ekosistem özelliklerini oluşturan değerlere saygılı kentsel gelişmelerin, enerji etkin mimari tasarımlarla, güneş ve iklim verilerini gözeten yapılaşma ile desteklenmesi, yaşanabilir kent mekanına ulaşabilmeyi olanaklı kılacaktır.

İzmir'de henüz; ihtiyaç duyduğu enerjiyi rüzgar ve güneşten kendisi üretebilen, geri dönüşümü olan yapı

malzemelerini kullanan, güneş ışığından maksimum yararlanarak doğal havalandırma ve mikroklimatik özelliklere sahip, atık sularının geri dönüşümünü sağlayabilen mimari tasarımlardan ve yapılardan örnekler izleyemiyoruz. Ancak doğal kaynakların sınırlılığı nedeniyle dünyada izlenen gelişmelerde olduğu gibi, üst ölçek kararların yanı sıra sıralanan bu özelliklere sahip mimarilerle gelecek kuşaklara daha kaliteli ve sağlıklı yaşam ortamları sunulabilecektir.

Sağlıklı bir kent dokusu, kentin yapıları, ulaşım sistem ve arterleri, açık ve yeşil alanlar arasında dengeli bir ilişkinin kurulabilmesiyle oluşabilir. Kentsel ilişkiler, bina formları, mekan organizasyonu, malzeme seçimleri yenilenebilir enerji kullanımı, su, hava ve atıkların geri dönüşümünün sağlanabilmesi geleceğin sağlıklı kentinin özellikleri olacaktır.

Tek başına bir mimari yapıdan, sokağa, mahalleye, ilçeye, kente, bölgeye ve havzaya, bütün yaşam çevresine tutarlı ve bilimsel temelli politikalar ile kesintisiz ve ödünsüz olarak ekolojik duyarlılıkla bakmak zorundayız. Aksi halde yaşanmakta olan iklim değişikliklerinin olumsuz sonuçları bu duyarlılığı zorunlu olarak bizlere öğretecek ancak geç olacaktır. ■

Hasan Topal, Mimar

* "Kentsel Ekoloji ve Yaşanabilir Kent" Sempozyum metninden derlenmiştir.

Sürdürülebilir, Enerji Korunumlu Bir Mimarlıkta “TASARIM”

MEKAN KALİTESİNİN YANI SIRA ÇEVRE KALİTESİNİ DE YÜKSELTMEYE ÇALIŞAN, FARKLI MÜHENDİSLİK ALANLARIYLA ÇALIŞMA İÇERİSİNDE, TEKNOLOJİK ELEMANLARI TASARIMA DAHİL EDEBİLMİŞ, YERELLİĞİ ÖNEMSEYEN, KİTLE ESTETİĞİNİ İHMAL ETMEYEN, “İYİ TASARLANMIŞ”, ENERJİ KORUNUMLU, SÜRDÜRÜLEBİLİR MİMARİLER DE MÜMKÜNDÜR...

Didem Akyol Altun

ÜSTTE Tjibaou Kültür Merkezi, 1998

SAĞDA Kaliforniya Bilim Müzesi, 2008

İnsanoğlunun varoluşunun sebebi olan doğal çevrenin, yine insan tarafından yapılan müdahalelerle zarar gördüğü; sıkça konuşulan, tartışılan ve tedbirler alınarak çözümler üretilmeye çalışılan günümüz gerçeklerinden biri. Ozon tabakasındaki delinmenin fark edilmesinin ardından, özellikle 1960 sonrası dönemde, ekolojik tahribatın derinleşmesiyle, giderek günlük yaşamın her alanını sarmalayan çevreye ilişkin sorunlar yumağı, her bilgi alanı için dikkati çeken “popüler” bir araştırma konusu haline gelmiştir. Küresel ısınma, çevre kirliliği ve devamında gelen birçok küresel sorundan yüksek oranda bina sektörünün sorumlu olduğunun anlaşılması¹ mimarlık medyasını da ‘küresel ısınma’, ‘ekoloji’, ‘sürdürülebilirlik’, ‘yenilenebilir enerji’, ‘çevresel tasarım’, ‘yeşil mimari’, ‘akıllı yapı’, ‘enerji verimliliği-korunumu’, ‘iklimsel kontrol’ gibi bir dizi yeni kavramla tanıştırmıştır. Bu noktada mimarlığın doğaya saygılı, insan ve toplum ilişkilerine yararlı olma ilkesi doğrultusunda mimarlar, geçmişte olduğu gibi toplumsal bir göreve yeniden gururla soyunarak tasarımlarında çevresel sorunlar üzerine düşünmeye başlamışlardır. Günümüz tasarımlarında bu konu üzerinde kafa yormayan; yeşil, sürdürülebilir ya da düşük enerjili olmayan; en azından bu endişeyi kısmen de olsa duymayan yapı hemen hemen yok gibi.

Ancak çevreci yaklaşımların, mimarlık medyasında, akademik çevrelerde, yarışmalarda da prim toplaması; hızla ekolojik prensipleri yapılarına uyarlamaya girişen

mimarların bunu tutunacak sihirli bir dayanak olarak görmesiyle ve enerji tasarruflu yapıların adeta moda haline gelmesiyle sonuçlanmıştır. Artık ‘eko’ ön ekini yapılarına özentiyile bir marka gibi giydiren mimarların kendilerine bir meşruiyet zemini yarattıklarını düşünmeleri; sürdürülebilirlik kavramının, özünde günümüz toplumuna dair bir eleştiriyi de barındırmasına rağmen, tüketim toplumunun en önemli sonucuyla yüzleşmekte ve hızla tüketilmekte olduğunu göstermektedir². Buna paralel olarak gittikçe popülerleşen, yapıların olmazsa olmazı haline gelen ekolojik tavrın yanlış değerlendirildiği birçok örnekte; “gösteriş” merakıyla uygulanan bu anlayışın tasarım felsefesine, binanın özüne işlemediği, sıklıkla teknolojinin sağladığı olanakların sonuna kadar kullanıldığı, yapıya sonradan entegre edilen akıllı bir sistem, güneş panelleri ya da yeşil örtülerle sınırlı kaldığı, tasarım estetiğinden verilen tavizlerin zorunlu fedakarlıklar olarak açıklandığı görülmektedir. Bununla birlikte elbette ki toplumsal sorumluluk taşıyan, temel çıkış noktasını çevreye duyarlılıktan alan tasarım örnekleri de mevcuttur.

“Tasarlanmış” Sürdürülebilir Mimarlıklar

‘Sürdürülebilir’, ‘ekolojik’, ‘enerji-korunumlu’ mimarlık olarak adlandırılan gruba dahil olmayı başaran yapılar genellikle; enerjilerini kendi üretmek, doğal ve yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanan sistemlere sahip olmak, daha az toksik madde içeren ya da geri dönüşümle elde edilen

malzemelere yer vermek, mümkün olduğunca yeşil çevreyi korumak, yağmur suyunu ve atık suları toplayıp arıtarak yeniden kullanmak gibi çevreci özellikler taşımaktadırlar. Bu yapı stokundaki tasarım yaklaşımları kabaca; teknolojik olanaklardan faydalanarak çevreye daha az zarar vermeyi gözetilenler ile daha çok kırsal alanlarda, seçilen malzemedan yapım tekniğine dek bulunduğu ekolojik çevrenin bir parçası olmaya, ona uyum sağlamaya çalışanlar olmak üzere ikiye ayrılabilir. Mimarlar arasında ise sürdürülebilir yaklaşımların yaratıcılığı öldürdüğü, yapıları neredeyse mühendislerin elinden çıkmış teknolojik yığınlara dönüştürdüğü, estetik değerleri kaybettirdiğini düşünenlerin yanı sıra mimarlığın 'etik' nedenlerle estetik kaygılarını ikinci plana atabileceğini savunular da mevcuttur. Sonuç olarak bu yapı stoğuna genel olarak göz gezdirildiğinde çoğunlukla hepsinin birbirleriyle ve her tür başka binayla benzeştiği; sürdürülebilirliği ve enerji korunumunu tasarımlarının görsel elemanlarına ilham kaynağı seçerek, her açıdan ekolojik bir güdümler hareket eden çok az projenin olduğu görülmektedir. Aşağıda yer verilen ve farklı açılardan öne çıkan birkaç örnek, mekan kalitesinin yanı sıra çevre kalitesini de yükseltmeye çalışan, birçok farklı mühendislik alanıyla çalışma içerisinde teknolojiyi etkin kullanan, ona ait elemanları tasarımın bünyesine dahil edebilmiş, ya da tamamen doğal çevre içinde yerel verileri kullanarak ekolojik akışla bütünleştirilmiş, kitle estetiğini ihmal etmeden, "iyi tasarlanmış" enerji korunumlu, sürdürülebilir bir mimarinin de mümkün olduğunu kanıtlar nitelikte.

Tjibaou Kültür Merkezi, 1998

Mimarı: Renzo Piano

Yer: Yeni Kaledonya, Avustralya
Kültür merkezi, yarım adanın kıyı kattanı izleyen hafif eğri bir koridor boyunca, birbirlerine ve hemen arkalarında devam eden daha geleneksel ortogonal hacimlere bağlanan, farklı fonksiyonlara sahip, dairesel formlu on kulübeden oluşmaktadır³. Mimar, öncelikle bölgedeki Kanak kültürünü tanımaya ve yaşadıkları mekânları şekillendiren yaşam felsefesini anlamaya çalışmış, bu kültürdeki 'evi inşa etme süreci'nin

“ARTIK GÜNÜMÜZ MİMARLARI İNTERDİSİPLİNER ÇALIŞMALARLA TASARIM SÜRECİNİN İÇİNE ÇEVREYE İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİNİ KATMAK, ÇEVREYE DUYARLI MİMARİ VE STRÜKTÜR İLKELERİNİ BİLMEK, KULLANMAK VE TASARIMLARINDA BU KONUYU DERT EDİNMEKTEN SORUMLUDURLAR”

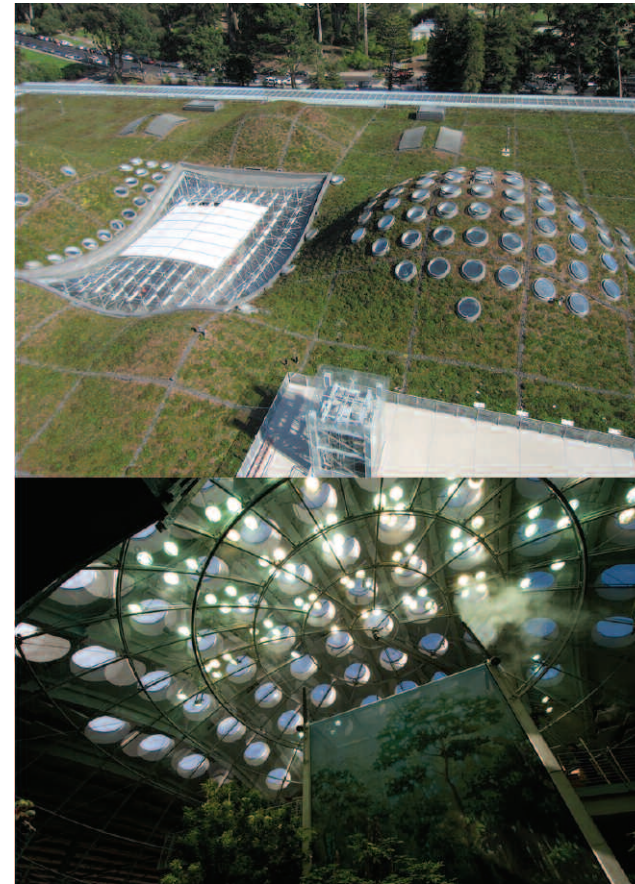
önemini, bitmemiş bir inşaat konseptiyle vurgulamak istemiştir. Eğrisel strüktürün formu, yatay ve dikey latalardan örülü dokusu, Kanak kulübelerinden referans almakla birlikte, estetik bir arzudan çok yöresel rüzgârların etkilerini ve iklimi kontrol etme çabasından kaynaklanmaktadır. Afrika'dan getirtilen özel dayanımlı İroko ahşabı ve paslanmaz çeliğin birlikteliğinde üretilen çanaklar, düz çatılı hacimleri, bitkilendirilmiş iç avluları kavrar. Çift tabakalı cam çatılar, doğal havalandırmaya, bölgenin ılık rüzgârının mekanlar içinde dolaşımına ve iç hava sirkülasyonunun dengelenmesine olanak tanıyan, rüzgârın yönü ve yoğunluğuna göre açılıp kapanan bir sisteme sahiptir. Yapı, yeterince çevre dostu olup olmadığı yönündeki eleştirilere rağmen aldığı övgüleri ve ödülleri; gelenekselin ve yeninin dengeli kullanımına, malzeme ve formu ile ekolojik çevreye uyumuna, bölgenin iklimsel karakterinin ciddiyetle değerlendirilerek bir girdi olarak kullanılmasına, pasif sistemleriyle doğa ile sürekli bir uyum ve denge yakalamayı başarmasına borçludur.

Kaliforniya Bilim Müzesi, 2008

Mimarı: Renzo Piano

Yer: San Francisco, Golden Gate Park
Yeşil parkın içinde eğrisel tepelikler gibi görünen otuz bin metrekarelik bir 'yaşayan çatı', altında planetarium, akvaryum ve doğa tarihi müzesini barındırmaktadır. Doğa ile iletişim kurmak için yeşil ve mümkün olduğunca şeffaf tasarlanan yapıda bir yağmur ormanı, evrenin simülasyonunun yapılacağı bir tiyatro,

bir penguen habitatu ve dünyanın iklimsel değişimine ışık tutan bir sergi bulunmaktadır. Geri dönüşümle elde edilen yapı malzemeleri, suyun biriktirilerek etkin ve yeniden kullanımı, enerji üretimi, projenin temel özellikleridir. Binanın büyük bölümü için sağlanan doğal havalandırma, yerli bitki türleriyle örtülmüş yeşil çatının dalgalı formu sayesinde sağlanmaktadır⁴. Yeşil dokuyu etkili kullanan, havanın dışarı atıldığı çatı menfezlerini dahi estetik bir ifade aracına dönüştüren yapı, sürdürülebilirlik kavramını ve ekolojiyi, sadece teknolojik olanaklarla değil, güçlü ifadesi ve estetik anlayışı ile de yorumlamaktadır.

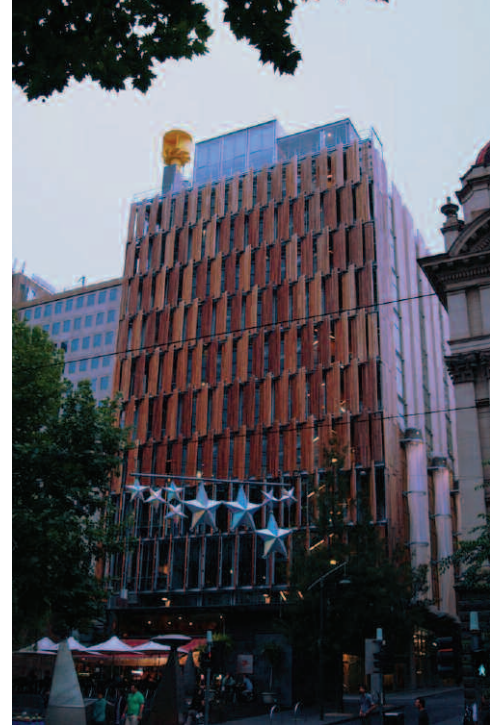

ÜSTTE Swiss-Re Merkez Ofisi, 2004

ORTADA Hearst Kulesi, 2006

SAĞ ÜSTTE Melbourne Belediye Binası, 2006

Swiss-Re Merkez Ofisi, 2004

Mimarı: Norman Foster

Yer: 30 StMary Axe, Londra

40 katlı yapı, üçgensel gridleme sisteminin oluşturduğu sağlam bir strüktür ve kolonların tarafından bölünmeyen esnek ofis mekanlarından oluşmaktadır. Minimum kaynak kullanarak maksimum etki yaratmak hedefiyle düzenlenen yapı, iki cam kabuk içine gizlenmiş üç köşeli bir çelik kafes strüktürdür⁵. Kat dizilerini kesen helezonik atriumuyla dairesel plan, havalandırma yükünü azaltarak enerji kullanımını en aza indirmek için tasarlanmıştır. Ayrıca aerodinamik formu, strüktür üzerindeki rüzgar yükünü azaltmakta, mekanik soğutma ve havalandırma sisteminin yıl içinde toplam % 40'lık bir kısmını üstlenerek enerji tüketimini ve karbondioksit emilimini düşürmekte ve ofis mekanlarına doğal vantilasyon sağlamaktadır. Planda dikdörtgen bir forma göre daha az yer kaplamasının yanı sıra, yukarıya doğru küçülen kesiti ile yansımaları azaltmakta, gün ışığının özellikle zemin katlarda daha rahat iç mekana girmesini sağlamaktadır. Yapının etrafında oluşan rüzgar tirbülansı ise yapının doğal havalandırması için kullanılmaktadır.

Hearst Kulesi, 2006

Mimarı: Norman Foster

Yer: New York, ABD

Yapının ana gövdesi çelik ve ışığı geçiren, ancak ısıyı geçirmeyen camlardan oluşan eşkenar dörtgenlerden kuruludur. Binada kullanılan çeliğin %80'inde geri dönüşümlü metal kullanılmıştır. Binanın ana düzeyindeki kat döşemeleri yazları ısıyı depolayan, kışları da ısıyı da yayan özellikte tasarlanmıştır⁶. %75 oranında doğal havalandırma kullanan yapıda, çatıda depolanan yağmur suyu, yer altındaki depoya taşınarak, kentsel rezervden kullanılan su azaltılmıştır. Depolanan sular, klimanın nemlendirmesinde, bitkilerin sulanmasında ve hava şartlarını dengeleyen yapay şelalede kullanılmaktadır. Bina içerisindeki alıcılar da, bağlı oldukları bilgisayarlar sayesinde, içeri giren ışığın yeterliliğine göre elektrik kullanımını ayarlamaktadırlar.

Melbourne Belediye Binası, 2006

Mimarı: Mick Pearce

Yer: Melbourne, Avustralya

Hydrocarbon (CH₂) takma isimli yapı bu adı, formundan içerdiği tüm teknik ve mekanik unsurlara kadar, çevreye duyarlı seçimlerinden almaktadır. Doğada koyu renklerin ışığı emmesi ve ısınan havanın yükselmesi kurallarından

yola çıkılarak, yapının kuzey cephesine yerleştirilen koyu renkli hava emiş mazgalları, ısıyı emer ve binanın içinde ısınan havayı dışarı çekerken; güney cephesindeki açık renkli mazgallar, temiz havayı çatıdan alarak binanın içine doğru dağıtmaktadırlar. Bu hava sirkülasyonu, kullanıcılar tarafından kontrol edilebilecek şekilde düzenlenmiştir. Dış cephesinde tamamiyle geri dönüştürülmüş ahşap plakalar kullanılmıştır. Güneşin konumu ve açısına göre otomatik olarak hareket eden ve cephe estetiğini kuran ahşap paneller hareketleri için gerekli enerjiyi, çatıda konumlandırılmış olan fotovoltaik paneller aracılığıyla sağlamaktadırlar⁷. Binanın çatısında, rüzgar gücü kullanılmak üzere konumlandırılan rüzgar türbinleri, işlevlerinin yanısıra ilginç tasarımlarıyla plastik bir öge olarak da değerlendirilebilirler. Yapıda ayrıca, temiz havayı emerek binanın soğutma sisteminde kullanılmak üzere soğuk suya dönüştüren soğutma kuleleri; döşemelerinde, yazın soğuk havayı tutan prekast elemanlar; binanın ve şehrin kanalizasyon hattından toplanan kirliliği, kendisinin ve yakın çevresindeki yapıların, bahçe sulama, tuvalet temizliği ve soğutma sistemlerinde kullanılmak üzere kullanım suyuna dönüştüren bir ünite de yer almaktadır⁸.

ECOMIC (Ekolojik ve Metropolitan Infografi Merkezi) , 2007

Mimarı: Vincent Callebaut

Yer: Meksika

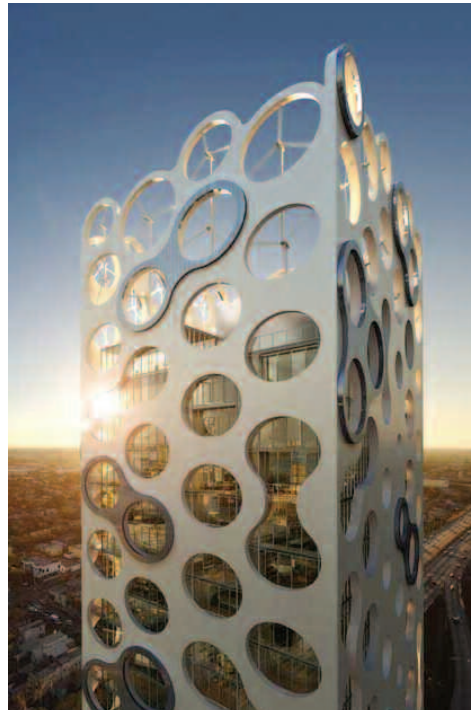
Meksika'nın tarihindeki bir isyana ve katliama gönderme yapan, Aztek strüktürlerinden ilham alan kule tarihi bir tapınağın hemen yanında konumlanmaktadır. Yapının ana omurgasını oluşturan kolon aynı zamanda düşey sirkülasyonu sağlamakta, bunun etrafını saran hacimler, ofis, depolama, atölyeler, sergi mekanları gibi fonksiyonları içermektedir⁹. Havada asılı izlenimi veren bu geometrik kutuların içine estetik yırtıklarla düşey bahçeler yerleştirilmiştir. Yapının şeffaflığı, dıştaki kamusal alanlardan dahi binanın organizasyon şemasını algılamaya olanak tanır. Elektronik sistemler aracılığıyla hacimler arasında bağlantı kurulmakta, Meksika tarihine ve bugününe yönelik grafik canlandırma ve görselleştirmeler sergilenmektedir. Bunun dışında yapının kıvrımlı dış kabuğuna bir doku oluşturacak şekilde entegre edilmiş rüzgar tribünleri yapının enerji tasarrufuna destek olmaktadır.

Güneş Damlası ve Rüzgar Kulesi, 2007

Mimarı: Vincent Callebaut

Yer: Paris

Anti-smog (dumankarşıtı) isimli yapı kompleksi, nehrin üstündeki terk edilmiş demiryolu köprüsüne saplanmış

gibi duran damla formu ile bir kuleden oluşmaktadır. 250 metrekarelik fotovoltaik mavi çatı, güneş ışınlarını elektrik enerjisine çevirmek üzere toplamaktadır. Çelik kemerlerle desteklenmiş polyester lifli çatı, titanyum dioksit bir kaplama ile örtülüdür. Bu kaplama yapıya kendini temizleyen bir bina olma özelliği kazandırmasının yanı sıra, yoğun trafikten yayılan zararlı dumanları fotokatalitik etkiyle tutmayı ve geri dönüştürmeyi, ultra viyole ışınlarıyla tepkimeye girerek hava kirliliğini azaltmayı sağlamaktadır¹⁰. Isı dengeleyici bu çatının altında, merkezi bir bahçe ve göl etrafında kurulmuş çok işlevli bir sergi salonu bulunmaktadır. İki bitkisel köprü, elips biçimindeki binayı bütün uzunluğu boyunca sararak ve yağmur suyunu toplayarak içinde bulunan sergi salonunun ve kafeteryanın ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Polyester lifinden yapılan kule bina ise çeperi boyunca sarmal bir şekilde dolanan bitkisel yastıklarla kaplıdır ve içinde elli adet rüzgar türbini bulunmaktadır.

COR Binası, 2009

Mimarı: Chad Oppenheim

Yer: Miami, Florida

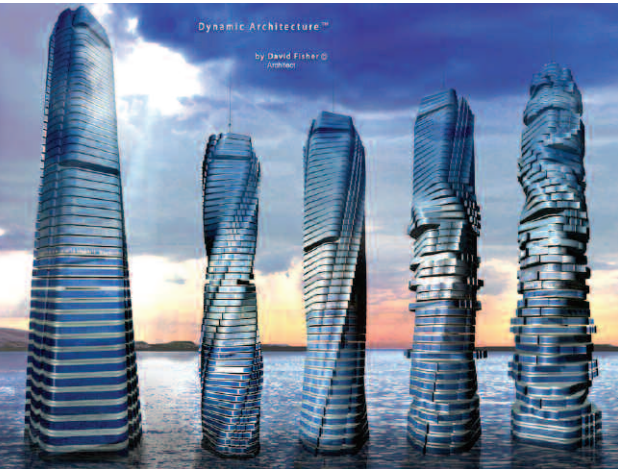
2009 yılında tamamlanması beklenen karma kullanımlı bir konut-ticaret merkezi olan yapı, enerjisini yenilenebilir kaynaklardan sağlarken, bu sistemleri kendi mimari kimliğine

ÜSTTE Güneş Damlası ve Rüzgar Kulesi, 2007

SOLDA COR Binası, 2009

EN SOLDA ECOMIC (Ekolojik ve Metropolitan Infografi Merkezi) , 2007

EN SOLDA Dinamik Kule, 2010

ORTADA Editt Kulesi, 2010

SOLDA Ann Demeulemeester Mağazası, 2007

SAĞDA Serhat Akbay Evi, 2000

entegre edebilmeyi başarmıştır. Bina; alternatif teknolojileri kullanarak kendi enerjisini üretirken ayrıca maliyet açısından uygunluğa yönelik bir dizi tasarım stratejisini de içermektedir. Rüzgar tribünleri, fotovoltaik paneller, güneş enerjisinden sıcak su elde etme teknikleriyle kendi enerjisini üretebilmekte, cephenin farklı yüzeylerinde kullanılan farklı kalitedeki camlarla güneş kayıplarını engelleyerek gün ışığından maksimum faydalanmayı sağlamaktadır¹¹. Yüksek verimlilikteki dış kabuk binanın strüktürünü oluştururken, aynı zamanda yalıtımı, gölgelemeyi sağlamakta, yeşillendirilmiş terasları kuşatmakta; kabuktaki dairesel yırtıklar iç mekana gün ışığının daha fazla alınmasının yanı sıra rüzgar türbinlerinin estetik olarak binaya entegre edilmesine olanak tanımaktadır.

Dinamik Kule, 2010

Mimari: David Fisher

Yer: Dubai, Moskova

Her katı bir ses komuta sistemiyle, kendi çevresinde, diğer katlardan bağımsız olarak 360 derece dönebilen, tam bir turu 90 dakikada tamamlayan kule, aynı zamanda kendine yetecekten daha fazla enerji üretebilmektedir¹². İlk ikisi Dubai ve Moskova'da inşa edilecek otel ve özel dairelerden oluşan kulede bir katı diğerinden ayıran boşluğa elektrik üreten, karbon telden yapılmış özel şekilleri sayesinde sessiz olan rüzgâr türbinleri yatay olarak yerleştirilmiştir. Bunun yanı sıra kulenin farklı yerlerinde bulunan güneş panelleri de üretilen enerjiye katkı sağlamaktadır. Kulenin katlarını oluşturan modüler ve prefabrike

üniteler, kullanıcı isteklerine göre şekillendirilebilecek, fabrikada tesisat ve elektrik sistemleri, ince işleri ve mobilyaları dahil olmak üzere tamamen bitirilmiş biçimde hazırlanarak, inşaat alanında kulenin merkezinde yer alan sabit beton gövdeye bağlanacaktır¹³. Bu sistem inşaat süresini kısaltması, işçi sayısını ve maliyeti düşürmesinin yanı sıra geleneksel inşaat yöntemleriyle kıyaslandığında %50 oranında daha az enerji harcanmasını sağlamaktadır. Enerji verimliliğini arttırmak için ayrıca izolasyona, düşük elektrik tüketimine, akıllı bilgisayar sistemlerinin kullanımına ve atık malzemelerin geri dönüşümüne dikkat edilmiştir. Yapı her ne kadar, yüksek yapım maliyeti, fantastik kurgusu, yer ve bağlam duygusundan kopuk, her yerde üretilebilecek bir prototip olarak tasarlanmış olması gibi nedenlerle doğal çevreden çok tüketim kültürüne hizmet ediyor olsa da sürekli değişen estetik görünümü, yaratıcılığı ve en azından üst gelir grubuna yönelik bir projede dahi çevresel sorunları dert edinmesiyle takdire değer görünüyor.

Editt Kulesi, 2010

Mimari: TR Hamzah & Kean Yeang

Yer: Singapur

Singapur'da 'sıfır kültür' olarak sınıflandırılan, doğal eko-sistemi tamamen yok edilmiş, organik gelişimden uzak bir kentsel bölgeyi rehabilite etmeyi hedefleyen yapı, yeşil alan kullanım oranını, bölgenin biyo çeşitliliğini arttırmak üzere tasarlanmıştır. Yapı tüm girdileriyle ekonomik, fiziksel, sosyal, estetik, çevresel açılarından bütüncül olarak sürdürülebilir bir gelişmeye hizmet etmek üzere tasarlandığını

hissettirmektedir. Oluşturulan organik, yerel bitkilerle sarılı mekanlar, sokaktan bir rampa ile yapının çatısına kadar yükselirken, 26 katlı gökdelenin ara döşemeleri peyzaja ait yüzeylere başarıyla entegre edilmiştir. Binanın alternatif kullanımlara rahatlıkla adapte olması ve kullanılan malzemelerin yeniden kullanılabilmesi için gereken önlemler alınmış, hareketli mesnetler, değiştirilebilir döşemeler ve mekanik olarak mesnetlenmiş konstrüksiyonlar, geri dönüştürülmüş malzemeler kullanılmıştır¹⁴. Fotovoltaik paneller, doğal havalandırma, yağmur suyunun biriktirilerek tuvaletlerde ve bitkilerin sulanmasında kullanılması, kanalizasyon atıklarındaki arıtmalarla organik gübre ve çeşitli alanlarda kullanılabilen bitkisel biyogaz üretimi yapının diğer özellikleri arasındadır.

Ann Demeulemeester Mağazası, 2007

Mimari: Mass Studies

Yer: Seul, Kore

Yapı, önceleri konut alanı olan, ancak gelir düzeyi yüksek tüketicilere hitap eden mağazalar ve restoranlarla dolu ticari bir bölgeye dönüşen Gangnam Bölgesi'nin kalabalık caddesine yakın dar bir sokakta konumlanmaktadır. Mümkün olduğunca binanın doğayla bütünleşmesine olanak sağlamak için, doğal/yapay ve iç/dış ilişkisine meydan okumaktansa, bunlar arasındaki birliktelik tanımlanmaya çalışılmıştır. Strüktürel sağlamlığı da sağlayan yapısal sistem, dönerek, kıvrılarak, iç ve dış arasında esnek, akışkan ve geçişli bir mekansal kurguya olanak tanır, yeşil doku ise bunun üzerine başarılı bir şekilde entegre olur. Binanın dış kaplaması bir jeotekstil üzerinde, otsu

ve uzun yıllar ömrü olan bitkilendirmelerle oluşturulmuş, diğer üç cephedeki çelikten levhalar ise bambu kenarlıklarla giydirilmiş ve propilen reçinesi ile kaplanmıştır¹⁵.

Serhat Akbay Evi, 2000

Mimarı: Serhat Akbay

Yer: Urla

Bağ evi, arazinin tam ortasında, ekilemeyen, kayalık, nispeten yüksek ve tüm araziye hakim bir noktada ayaklar üstünde yükseltilmiştir.

Konstrüksiyonda doğal, sağlıklı, geri dönüşümlü bir malzeme olan ahşap, yerel marangozlar tarafından bölgedeki atölyelerde hazırlanarak kullanılmıştır. Kuzey-güney cephelerinde kullanılan sabit camlar kış güneşinden faydalanmayı sağlamakta ve üzerindeki havalandırma kapakları da yazın hakim rüzgarlarını içeri almaktadır¹⁶. Doğal çevreyle bütünleşen, yeşil doku üzerinde geçici görünen, yalın ve etkileyici bir duruş sergilemesi; yerel ekonomiye katkısı; yönlendirme, doğal ışık kullanımı; basit detay çözümleri; net kitlesi, doğal malzeme kullanımıyla bölgesel ölçekte, teknolojik iddiası olmayan, mütevazı çevre dostu mimarlıkların da var olabileceğini göstermektedir.

Sonuç

Binaların, diğer kaynaklara oranla çok daha fazla enerji tükettiği, zararlı gazların emilimine yol açtığı öğrenildiğinden beri, pek çok "ekolojik" proje hayata geçirilmiştir. Yapı kabuğunun formundan malzemelere kadar yapılan seçimlerin binanın enerji kullanımındaki verimini belirlediği, sadece tasarımda yapılacak doluluk-boşluk oranlarının ya da binanın formunun dahi enerji korunumunu arttırılabildiği fark edilmiş, bunlara paralel olarak ekolojik ve yeşil binaların pazardaki değerinin yükseldiği, popüleritesinin arttığı görülmüştür. Bu da ekolojik olmak adına güneş panelleri ya da yeşil bahçelere boğulmuş, teknolojik özel sistemlerle donatılmış, estetik değerleri oldukça düşük, birbirine benzeyen ya da gerçekten çevreye duyarlı olmasa da öyleymiş gibi gösterilen yapıların türemesine yol açmıştır. Ekolojik anlayış mimariye bilinçli bir tasarım yaklaşımıyla özentiden uzak entegre edilirse, doğal kaynakların etkin kullanımı ve çevreye

verilecek zararın en aza indirilmesiyle doğru sonuçlar alınabilir. Bu ne tasarımı ihmal etmeyi gerektirir ne de tasarım uğruna fiziksel çevreden fedakarlık etmeyi. Aslında bu doğaya ve çevreye duyarlılığın, estetik, işlevsellik ve dayanıklılığın bir bütün olduğunun, mimarlığın temel ilkelerinde zaten var olduğunu hatırlatmaktadır. Sadece günümüz mimarlarının işi biraz daha karışık ve zor. Artık mimarlar bu sürecin içine çevreye ilişkin çözüm önerilerini katmak, bilgi alanlarını olabildiğince genişletmek, çevreye duyarlı mimari ve strüktür ilkelerini bilmek ve kullanmak, pazardaki malzemeleri yakından tanımak, tasarımın doğru yerinde doğru malzemeyi kullanmak, interdisipliner çalışmalar içine girmek, teknik konular hakkında bilgi ve destek almak, çevreye duyarlı mimari tasarımlar üzerinde kafa yormak ve tasarımlarında bu konuyu dert edinmekten sorumludur. Ve bu sadece büyük ölçekli işler yapan ya da daha popüler olan değil, toplumun, ülkenin her kesiminde uygulama yapan tüm mimarların sorumluluğudur. Tabii eğer yeni nesillere bir dünya bırakmak istiyorsak!!!

Araş. Gör. Didem Akyol Altun, DEÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

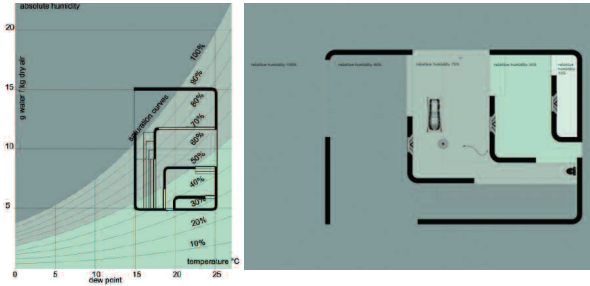
DİPNOTLAR:

1. Yeryüzünden çıkartılan malzemelerin %50'den fazlasının kaynak olarak inşaat sektöründe kullanıldığı, doğal çevrenin inşa edilmiş çevreye dönüşerek yok edildiği, dünyada üretilen enerjinin yaklaşık yarısının inşa edilen yapılarda tüketildiği, sera gazı emiliminin ve sentetik atıkların büyük oranda binalardan ve ona hizmet eden sektörlerden kaynaklandığı çeşitli araştırmalarda ortaya konmuştur. [Mazria, E. (2007). "Mimarlık 2030: Ed Mazria ile Bir Söyleşi". Geoff Manaugh. Çev: Melis Göker. http://www.arkitera.com/haber_14145_mimarlik-2030-ed-mazria-ile-bir-soylesi.html, erişim: 07.11.2008; Ashford, P. (1998), Assessment Of Potential For The Saving Of Carbon Dioxide Emissions In European Building Stock. Bristol: Caleb Management Services., [FReport.pdf, erişim: 24.11.08; Ashford, P. \(1999\), The Cost Implications of Energy Efficiency Measures in the Reduction of Carbon Dioxide Emissions From European Building Stock. Bristol:Caleb Management Services., \[http://www.euroace.org/reports/R_Caleb2.pdf\]\(http://www.euroace.org/reports/R_Caleb2.pdf\), erişim: 24.11.08; Working Group for Sustainable Construction. \(2004\). Working Group for Sustainable Construction Methods and Techniques Final Report. WGSC., erişim: 24.11.08; European Insulation Manufacturers Association \[EURIMA\]. \(2005\), Taking The Next Step Towards Energy Efficient Buildings Leaflet on EURIMA's Recommendations for Improving The Energy Performance of Buildings Directive\(2002/91/EEC\), \[http://www.eurima.org/uploads/Documents/document_s/EPBD_Leaflet_01_Feb_05_FINAL.pdf\]\(http://www.eurima.org/uploads/Documents/document_s/EPBD_Leaflet_01_Feb_05_FINAL.pdf\), erişim: 24.11.08\] 2. Ciravoğlu, A. \(2008\). Sürdürülebilir Mimarlık: Eskimiş Kavrayışlarla Yeni Söylemler Arasında. Mimarlık, 340 \(2008/3-4\), İstanbul: TMMOB Yayınları, s.15. 3. Kanakların Sessiz Elleri: Tjibaou Kültür Merkezi, 5.10.2006, Derleyen: Yıldız Uçak, \[http://www.arkitera.com/news.php?action=displayNew_sitem&ID=12001\]\(http://www.arkitera.com/news.php?action=displayNew_sitem&ID=12001\), erişim:19.11.2008 4. California Bilim Müzesi - Renzo Piano, 09.05.2008, <http://www.mimarizm.com/KentinTozu/Makale.aspx?id=450&sid=461>, erişim: 23.11.08 5. Çağdaş Dünya Mimarları Dizisi, 7, Norman Foster, Ed:Meral Ekincioğlu, Boyut Yayınları, İstanbul. 6. Hearst Headquarters, <http://www.fosterandpartners.com/Projects/1124/Default.aspx>, erişim: 24.11.08 7. Gül, F. \(08.06.07\), Biomimicry, Yeni Bir Mimarlık Tarzı mı?, <http://www.arkitera.com/k172-biomimicry-yeni-bir-mimarlik-tarzi-mi.html>, erişim: 24.11.08 8. Council House 2 \(CH2\) new municipal office building: eco-buildings cuts CO2 87%, electricity 82%, gas 87% and water 72%, \[http://www.c40cities.org/bestpractices/buildings/melbourne_eco.jsp\]\(http://www.c40cities.org/bestpractices/buildings/melbourne_eco.jsp\), erişim: 24.11.08 9. Ecomic, <http://vincent.callebaut.org/page1-img-mexico.html>, erişim: 22.11.08 10. Anti-Smog, <http://vincent.callebaut.org/page1-img-ourcq.html>, erişim: 23.11.08 11. <http://www.openoffice.com/index2.htm>, erişim: 23.11.08 12. David Fisher'in dönen kulesi, Mimarlık Gündemi, 2.07.07, <http://www.mimdap.org/w/?p=75>, erişim: 24.11.08 13. <http://www.dynamicarchitecture.net/home.html>, erişim: 24.11.08 14. Editt Tower, Singapur, dosya: 'Yeşil Gökdelen'in Mucidi: Ken Yeang, 28.04.08, \[http://www.yapitr.com/HaberDosyalari/Detay_editt-tower-singapur_773.html?HaberID=61484\]\(http://www.yapitr.com/HaberDosyalari/Detay_editt-tower-singapur_773.html?HaberID=61484\), erişim: 24.11.08 15. Ann Demeulemeester Shop, \[http://www.massstudies.com/projects/ann_txtEN.html\]\(http://www.massstudies.com/projects/ann_txtEN.html\), erişim: 24.11.08 16. Bağ evi, Urla İzmir, <http://serhatakbay.com/projeler/bag-evi-urla-izmir>, erişim: 23.11.08](http://www.te.com/energycampaign/downloads/IENE</p></div><div data-bbox=)

Görünmeyen Peyzaj

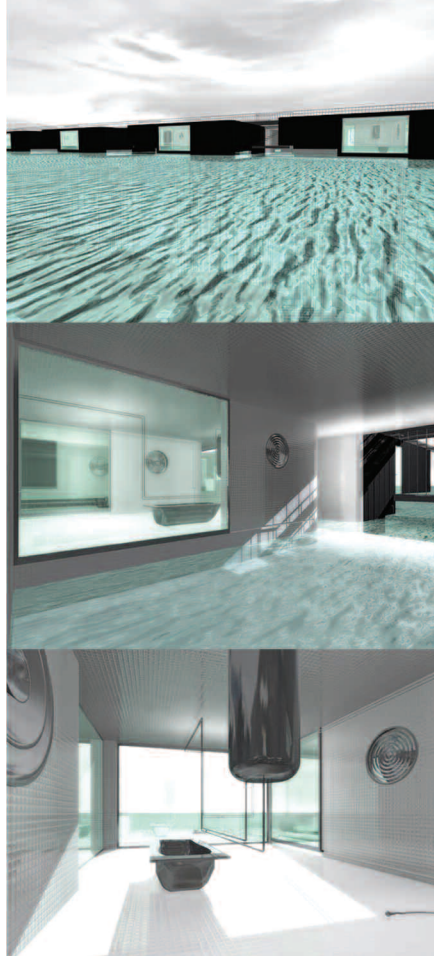
KÜRESEL ISINMA GERÇEĞİ KARŞISINDA TEMEL MESELEMİZ OLAN ENERJİNİN MİMARİDEKİ ETKİN KULLANIMI; GÜNEŞ PANELLERİ, EKİLİ ÇATILAR, İZOLASYONLU GIYDIRMELERİN ÖTESİNDE YENİ BİR YAŞAM TARZI, YENİ BİR DİZAYN ŞEKLİ İLE SAĞLANABİLİR

Tuba Çakıroğlu ÇEVİRİ Şebnem Gökçen Dünder

ÜSTTE Mollier Evleri Projesi görel nem dağılımı

ALTTA Mollier Evleri Projesi

Şubemiz tarafından düzenlenen Mimarlık Haftası Etkinlikleri, geçtiğimiz yıl olduğu gibi bu yıl da panel, söyleşiler, atölye çalışmaları ve gezilerin yer aldığı bir program çerçevesinde 13-19 Ekim 2008 tarihleri arasında gerçekleşti. Mimarlığın kendi eylem alanı içerisinde ve/veya başka disiplinlerle olan kesişim noktalarından konular/konuklar ile “kentle karşılaşma-lar” ana teması çerçevesinde gerçekleştirilen etkinliklerden biri de enerjinin etkin kullanımının önemini anlaşılmaya başladığı günümüzde kendi mimarlığını görünmeyen bir takım öğeler yardımıyla elde eden Philippe Rahm’ın söyleşiydi. “Thermodynamic Landscapes” başlıklı sunumunda Rahm, kendi mimarlığını duvar, kolon, çatı gibi görünen öğeler yerine, hava akımı, sıcaklık, nem, ışık gibi görünmeyen atmosfer koşullarının kontrol altına alınması ve bu şekilde mimarinin ana hedefi olan konfor koşullarının iklimin yönetilmesi ile sağlanması bağlamında aktardı.

1990’ların başından itibaren ışık, hava, nem gibi görünmeyen parametreler üzerinde çalışmalarını sürdüren Rahm, küresel ısınma gerçeği karşısında daha az sera gazı etkisinin önemine değinmekte, çözümün yalnızca teknik açıdan yaklaşarak sağlanamayacağını vurgulamakta, yeni bir yaşam tarzı, yeni bir dizayn şekli yaratılması gerekliliğini savunmaktadır. Küresel ısınmanın yalnızca iklim algımızı değil, mimarlığa bakış biçimimizi değiştirmesi gerekliliğini savunan Rahm, önceleri doğal kabul ettiğimiz iklimin yapılan müdahalelerle artık

doğal olmadığını ve bu gerçekliği kabul ederek başka bir mimarlık kurgusu elde edilmesi gerektiğine inanmakta. Mimarlığın kendi yapay küresel çevresi içerisinde yeni bir doğa oluşturması, bunun yanı sıra işlevsellik ve rasyonellikten kaçarak, mimarlığın bizzat coğrafya ve meteoroloji alanlarına dönüşmesi zorunluluğuna inanan Rahm, sıcaklık, nem ve ışık anlamındaki farklılıkların dikkate alındığı bir çevre-olarak-kent’i ve atmosfer-olarak-yapıyı yaratmak için mekan ile beden arasındaki biyolojik, fizyolojik ve ekolojik bağları birbirleriyle ilişkilendirmemiz gerekliliğini de savunmakta. Küresel ısınma gerçeği karşısında temel meselemiz olan bu konuda güneş panelleri, ekili çatılar, izolasyonlu giydirmeler gibi kısıtlı ve fikir yoksunu yaklaşımlar yerine önceden belirlenmiş bir form ve işleve sahip olmayan, ama mevsimsel veya hatta gün içindeki hava koşullarına sürekli olarak uyum sağlayacak kadar esnek bir mimarlığı savunan Rahm, mimaride çeşitli girdilerle (beton, çelik) yaratılan değişime benzer bir değişimin günümüzde de yaşanabileceğine inanmaktadır.

Rahm söyleşisinde sıcaklığın, hava akımının, görel nem tasarımının ana girdilerini oluşturduğu ve görünmez bir peyzaj elde edildiği çeşitli projelerini de izleyenlerle paylaştı. Bu projelerden göl üzerinde yer alan ve görel nemin en önemli tasarım verisi olarak mekanların biçimlendirilmesine yansıdığı Mollier Evleri projesi, Rahm’ın mimarlığa bakışını daha iyi aktarmakta yardımcı olacaktır.

Mollier Evleri*

Konut tasarımı olarak iklim

Philippe Rahm Mimarlık

Tatil Konutları, Vassivière, Limousin, Fransa, 2005

Müşteri: SYMIVA (Syndicat mixte interdépartemental et régional de Vassivière)

Mimar: Philippe Rahm Mimarlık, (Mimarlar: Philippe Rahm, Jérôme Jacqmin, Proje Ortakları: Cyrille Berger, Alexandra Cammas, Irene D'Agostino)

Mollier projesi, sürdürülebilir gelişmeye uyumlu yaşam için iklimatik mekanlar yaratmak amacıyla boşluk ile mimari biçimlendirme arasındaki süreci ters yüz etmektedir.

Ana kurgu mekanın görünmeyen parametreleri üzerindedir.

- Mollier Konutları: Göreli (bağıl) nem Aşağıda aktarılan parametre konutun özgün biçimini oluşturmaktadır:

- Nem düzeyinin kurudan nemliye doğru derecelendirilmesi Mollier konutlarının plan şemasının oluşturulmasını sağlamaktadır.

Bu projede, görünmeyen parametrelerin kullanımı bir mekansal kurgu olarak konut tipolojisini hiç beklenmeyen bir biçimde yeniler. Bu strateji konutun (özel / kamusal ya da gündüz / gece gibi) olağan koşullara bağlı ya da fonksiyonel tipolojisini değiştirir. İklim değişiklikleri nemli iklimden kuru iklime doğru giden bir skalada yeni tipolojiler yaratırken, kullanıcı da göçebe nitelik kazanarak konutunun nem ya da sıcaklık düzeyi ile ilişkili duyarlılığı paralelinde hareket eder.

İçerisinde yaşanılabilir iklimler. Limousin bölgesinde yer alan Vassivière'deki tatil konutları projemiz, kullanım ile formun ters yüz edildiği bir sürecin ürünüdür. Bu projenin çıkış noktasını sürdürülebilir gelişme ile bağlantılı olarak gündeme gelen yapım tekniği sorunları oluşturmaktadır. Burada, bir sembolizme ya da kullanım biçimine göre bu tekniklerin önceden belirlenmiş bir mimari projeye adapte edilmesi değil, tam tersine kendilerinin mimari bir form yaratması söz konusu edilmektedir. Havadaki nem derecesi, konut içerisindeki nem ayarlamaları ve sıcaklık yoğunluğuna bağlı olarak havanın mekansal dağılımı gibi sorunlar, fiziksel ve duyuşal nitelikleri gereği, yapının plan ve kesit

anlamındaki düzeninin nasıl olacağını belirlemektedir. Yaşama alanlarına ait yeni tipolojilerin, hiç beklenmeyecek şekilde, gece ve gündüz, mahrem ve kamusal gibi bölünmeleri de bünyesinde barındıran modern konut planlamasına temellenmediği, buna karşılık yapım tekniklerinin duyuşal ve fizyolojik sonuçlarından kaynak aldığı ortadadır. İçerisinde yaşanılabilir iklimler böylelikle yaratılır.

Mollier konutları projesi görünmeyen, ancak iç mekan ile nem durumu arasında yaşamsal zorunluluk içeren bir bağlantıyı ortaya çıkarmakta ve onu nitelendirmektedir. Yapı fiziğini mimari bir soruya dönüştürmeyi ve bu soruyu yapının nihai formunu oluşturan neden haline getirmeyi amaçlamaktadır. Yapıda yaşayanlar ile mekan arasındaki yeni duyuşal ve fizyolojik ilişkiler, doğrudan yapının teknik donanım anlamındaki sınırlayıcıları olarak kurgulanır. İçerisinde bulunduğu konumun maddesel niteliği ve nem koşulları kaynaklı olarak Limousin'deki Vassivière'de göl peyzajı ile yapı arasında çok daha sıkı bağlar kurulmaktadır. İç mekanda bulunan bir kişi su buharı üretmekte, bu üretim düzensiz olmasına karşın her odaya tahsis edilen temel kullanım biçimi buna göre şekillenmektedir. Havada su buharının bulunması esas itibarıyla doğal olarak solunum ve sıcak su kullanımı kaynaklı olup, buğulaşma riskine yol açmakta, bu ise yapıya zarar vermektedir. Bugün, iç mekanda bulunan su buharı fazlasına yönelik tek çözüm yaygın olarak teknik havalandırma sistemlerinin kullanılması ise de, bu projede önerilen, mekanın su buharı ile ilişkilendirilerek biçimlendirilmesi ve böylelikle o mekanda yaşayanlar, yani kişilerin bedensel varlıkları ile mekan arasında fiziksel ve kimyasal özelliklere göre derin ve karmaşık bir ilişki oluşturulmasıdır. Sonuç olarak, mimarimiz göreli (bağıl) nem durumundaki varyasyonlara göre, bir başka deyişle, en kurudan en nemli düzeye, %20'den %100'lük düzeydeki göreli (bağıl) nem durumuna göre tasarlanmış, yaşama alanları yine aynı ilkeye göre biçimlendirilmiştir. Su buharı aracılığıyla mimari de mekanın nemli ve değişken atmosferi

içerisindeki kullanıcı bedenleri üzerinde gerçek anlamda fiziksel bir immersiyon (daldırma) özelliği kazanarak biçim alır. Projemiz mekan içerisindeki nemlilik düzeylerini katmanlara ayırmaktadır. Bir kişi (yatak odasında) uyuduğu sırada saatte 40 gram su buharı oluştururken, uyanık ve aktif olduğunda (salonda) bu değer saatte 150 gram'a çıkar. Banyo kullanımı 20 dakikada 800 gram'a kadar su buharı üretebilir; mutfakta ise bu değer saatte 1500 gram'a çıkar. Tıpkı Rusların birbirlerinin içine geçen Matruşka bebekleri gibi, yaşama alanları da konut içerisindeki havanın tazelenme yönüne göre en kurudan en nemli mekana, en tazelik hissi vereninden en bozuk olana göre yatak odasından banyoya doğru sıralanarak tasarlanmıştır. Ancak projemiz mekanın belirli aktivitelerle fonksiyonel olarak programlanmasına karşı durmaktadır. Bunun yerine projede az ya da çok kuru alanlar veya az ya da çok nemli mekanlar yaratılarak, o mekanların içlerinin serbestçe doldurulmasına ve hava koşullarına ve mevsimlere uyumlu hale getirilmesine olanak tanınmış olur.

Konut planı, bir mekanın ayrılmış olduğu varsayılan bir dizi fonksiyon alabildiği ve içerisinde bu fonksiyonların programlanmış yeni karşılıklarının yaratıldığı Mollier diyagramının mekansal bir temsilidir. Göreli (bağıl) nem düzeyi olarak %0 ile %30 RH (Relative Humidity) seviyesinde bulunan en kuru havaya sahip mekan bir kurutma odası ya da sauna olabilir. Sonraki mekan, %30 ila %60 RH nem seviyesine sahip bir yatak odası, çalışma odası ya da salon olabilir. Üçüncü mekan, %60 ila %90 RH seviyesinde biraz daha nemli havasıyla, bir banyo, salon ya da mutfak olarak kullanılabilir. Son mekan ise, %90 ila %100 RH seviyeleri ile en nemli alan olmasıyla bir salon ya da yüzme havuzuna tahsis edilebilir. Ancak burada, odaların hiçbiri spesifik olarak tek bir fonksiyona ayrılmış değildir. Arzu edilen nem düzeyine göre serbestçe seçilecek kullanıma uyumlu hale getirilebileceklerdir. ■

Tuba Çakıroğlu, Mimar

* www.philipperahm.com adresinden elde edilen proje bilgileri Yrd. Doç. Dr. Şebnem Gökçen Dündar tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

Köyde Ev Evde Yaşam

İŞVERENİN KULLANICI DA OLDUĞU KONUT PROJELERİNDE SON ÜRÜN KALİTESİNDE KULLANICI NİTELİĞİ ÇOK BELİRLEYİCİ OLUYOR VE HER İŞTE BU PROJEDEKİ GİBİ ŞANSLI OLAMIYORUZ

Ali Okan Yılmaz FOTOĞRAFLAR **A. Kirami Kılınc**

MİMARİ TASARIM **Murat Oran - Ali Okan Yılmaz**
Portal Mimarlık Ltd. Şti.
YER **Yakaköy / Bornova**
PROJE TİPİ **Konut**
PROJE TASARIM TARİHİ **2004**
İNŞAAT BİTİŞ TARİHİ **2006**
İNŞAAT ALANI **250 m²**
YAPI SAHİBİ/KULLANICI **Nilgün Toker Kılınc - A. Kirami Kılınc**
STATİK PROJE **Şahan Akbaşak**
ELEKTRİK PROJE **Sabri Aksüt**
MEKANİK PROJE **Mustafa Koca**
YÜKLENİCİ FIRMA **Armf İnşaat Sezar Arslan**

Bornova Yakaköy'de köy dokusunun tam ortasında ölçeği kaçık caminin altında yıkılmış bahçeli bir eve götürdüler bizi. Şehirde çalışmaya devam edip, şehirde yaşamak istemeyen bir çiftin hayatının geri kalanını geçirmek istediği yer burasıydı. Elllerinde iki A4 kat planı eskizi, Yakaköy'de köy sınırlarını çevreleyen, kaçık, ölçeksiz, öyküsüz, fikirsiz yapıların aynısından vardı. Ama yeni fikirlere açık ve şeffaf olmaları tüm hikayeyi yeniden yazmamızı sağladı.

Öncelikle gözden çıkarılmış yıkık evin varlığı bize çok temiz ve net bir yol gösterdi.

Plan şeması, kütle organizasyonu, bahçeyi kullanma biçimi tüm tasarımı şekillendirdi. Önerdiğimiz projenin mevcut yıkık evin izlerini sınır olarak kabul etmesi resmi izinler T.C. Kültür Bakanlığı İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürlüğü ve T.C. İzmir Valiliği Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü ile olan tüm ilişkilerimiz kolaylaştırdı. Yakaköy yerleşik alan sınırları içerisinde 3.derece doğal sit olması, esaslı onarım ve tadilat kapsamında talep ettiğimiz iznin verilmesini sağladı. Biraz karmaşık ve bürokratik süreçler sonunda rölöve ve öneri projeler ile onay aldık.

Yakaköy'de yerleşmiş bir yapı dili olmamasına rağmen, oran ve dış mekan ilişkileri yapının çevreye yabancılaşmasını engelledi. Kaçık yapılan yeni "villa" dili dışında başka bir yol olabileceği kullanıcıların ve köy halkının heyecan duymasına neden oldu. Tasarımın yabancı ve aykırı olmaması hali kullanıcıların "köye giden şehirli" algılamasını değiştirip sadece yapı olarak değil sosyal yabancılığı da tersine çevirdi. Önemseydiğimiz bir diğer konu ise arazi kullanımı ile ilgiliydi. Beş ya da üç metre çekme mesafeleri ile ayrık nizam yapı yapmak yerine arazinin kuzeydoğusuna yaslanıp arkasındaki yolu da tanımlayıp geniş ve net bir bahçe/açık alan oluşturmamızı sağladı. Bu durum mevcut imar durumlarında çekme mesafeli ayrık ya da bitişik nizamın niteliklerini de sorgulamamız açısından da ilginç oldu ki bu kendi başına başka bir yazı veya tartışma konusudur.

Arsanın içinde biri kuzeydoğu sınırına yaslanmış büyük, diğeri de kuzeybatı cephesine bakan küçük, iki kütle izi vardı. Bu iki kütle izlerini de aynen koruduk.

6.00 x 12.00 boyutlarındaki ana kütle içinde merdiven de olan boşluğun etrafında yarım katlara oturan

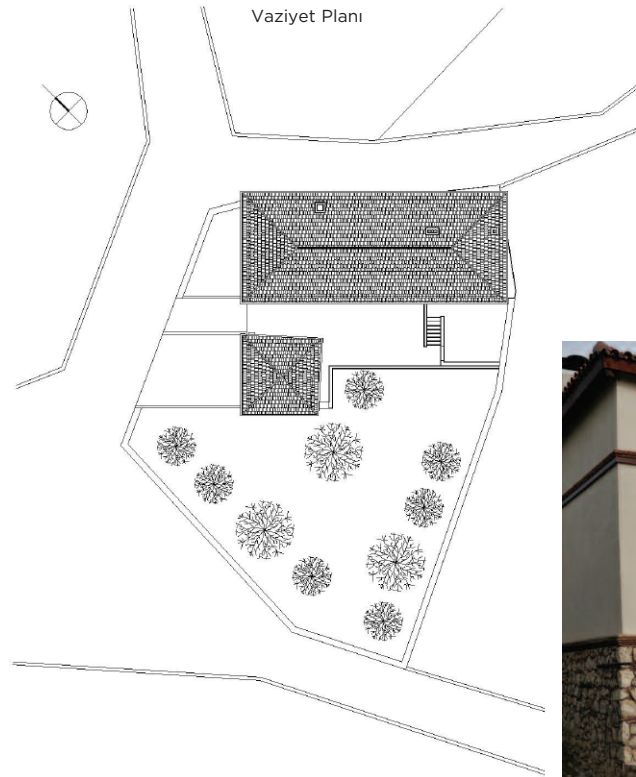
mekanlardan oluştu. Tüm mekanların bu 7.00 metre yüksekliğindeki boşluğa açılması bir konut için çok da alışılmış olmayan ana ve tek mekan ifadesini ve anlamını oluşturmaya yardımcı oldu. Zemin katta salon ve mutfaktan aynı kotlarda dışarı açılan teraslar sadece iç dış ilişkisini güçlendirmede aynı zamanda dış mekanda iki ayrı kotta iki ayrı teras ile yarım kat plan çözümü zenginliğini dışarıya taşımamızı sağladı. 4.00 x 4.00 metre boyutlarındaki küçük kütleyi de zemin katta çalışma odası bodrum katta ise küçük şarap mahzeni olarak işlevlendirdik. İki kütle arası ise, net sınırları ve arkasındaki teraslara ilişkisi ile giriş mekanını tanımladı.

İşverenin kullanıcı da olacağı konut tasarım ve imalat sürecinde mimar olarak, kullanıcı ile kurduğumuz ilişki bu örnekte deneyimlediğimiz gibi biraz değişiyor. Genelde olan; mimar olarak bizim karar verip işvereni ikna etmeye çalışmamız dışında bazı durumlarda beraber oturup konu üzerinde

“TASARIM KONUSUNDAKİ ERKİMİZİ BİRAZ DA NAZLANARAK PAYLAŞMAMIZ GEREKİYOR”

çalışmaya kadar ilerliyor. Tasarım konusundaki erkimizi biraz da nazlanarak paylaşmamız gerekiyor. Bu örnekte mutfak tezgahı yeri, boyutlarını belirledikten sonra inisiyatifi elimizden bırakmamız gerekti. (Bunu bir serzeniş olarak değil durumu ifade etmek için söylüyorum)

Dolap kapaklarının camlı olup olmaması, dolapların rengi, tezgah arkasının seramiklerin yerleşimi ve renkleri ya da dolap kulplarının seçimini yine kullanıcı ile beraber yapmamız ama karar önceliğini hep onlara bırakmamız, sonuçta ne bizi ne de onları mutsuz etti ama süreç içerisinde bir mimar olarak kendimizi ya da ilişkimizi sorgulamamızı engellemedi. Güneybatı cephesinde güneşten korunmak için seçeceğimiz/ tasarlayacağımız elemanlar

SOLDA Yapının eski hali

SAĞDA Giriş cephesinden görünüş

ALTTA Güneybatı cephesinden görünüş

muhtemelen başka türlü olurdu ama evin kendisi ile kullanıcının kurduğu ilişkinin bizim/mimarın dışında ve ötesinde olmasını içtenlikle kabul ettik. (Sonuç bu kadar iyi olmasaydı aynı içtenlikle kabul edemeyebilirdik) Biz nasıl tasarımcı olarak hayatımızın belli düşlerini orda var etmek istiyorsak, kullanıcının da yaşamındaki zenginliğini ve birikimini aktarmasını olağan/normal/haklı bulmalıyız. Bahçe cephesindeki pencerelerin sabit doğramalarının önündeki saksıları cephelerimizde işleyebilirdik lakin çiçekleri saksıya dikip her gün

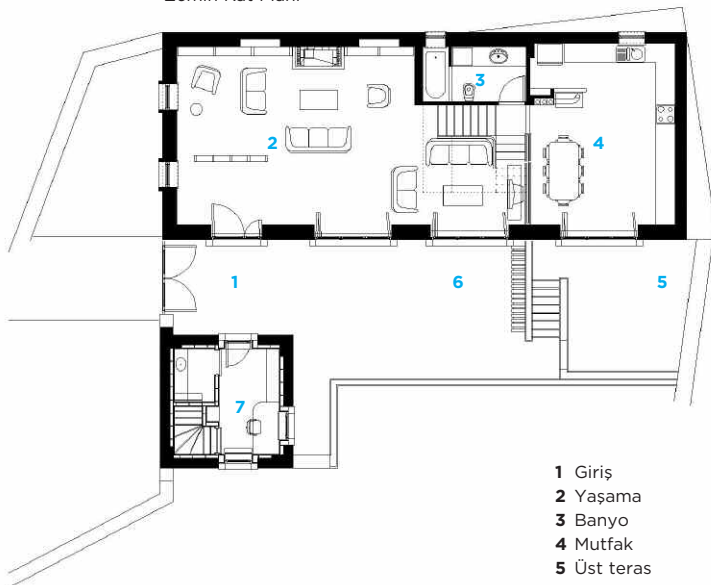
SOL ÜSTTE Giriş

SOLDA Mutfak

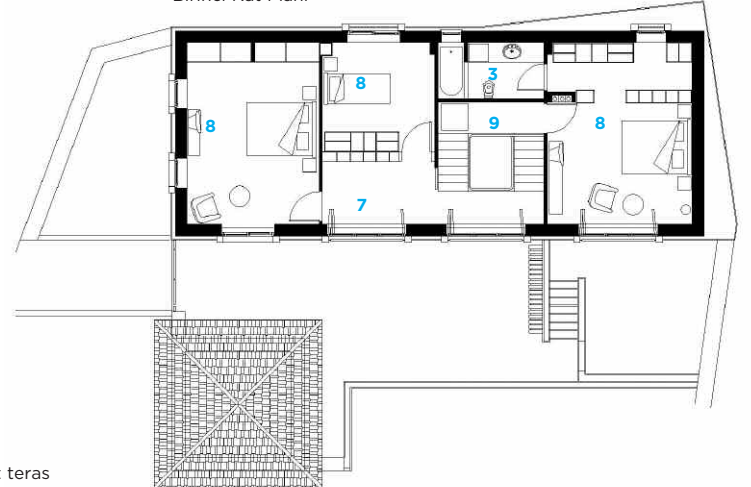
ALTTA Genel görünüş

Zemin Kat Planı

Birinci Kat Planı

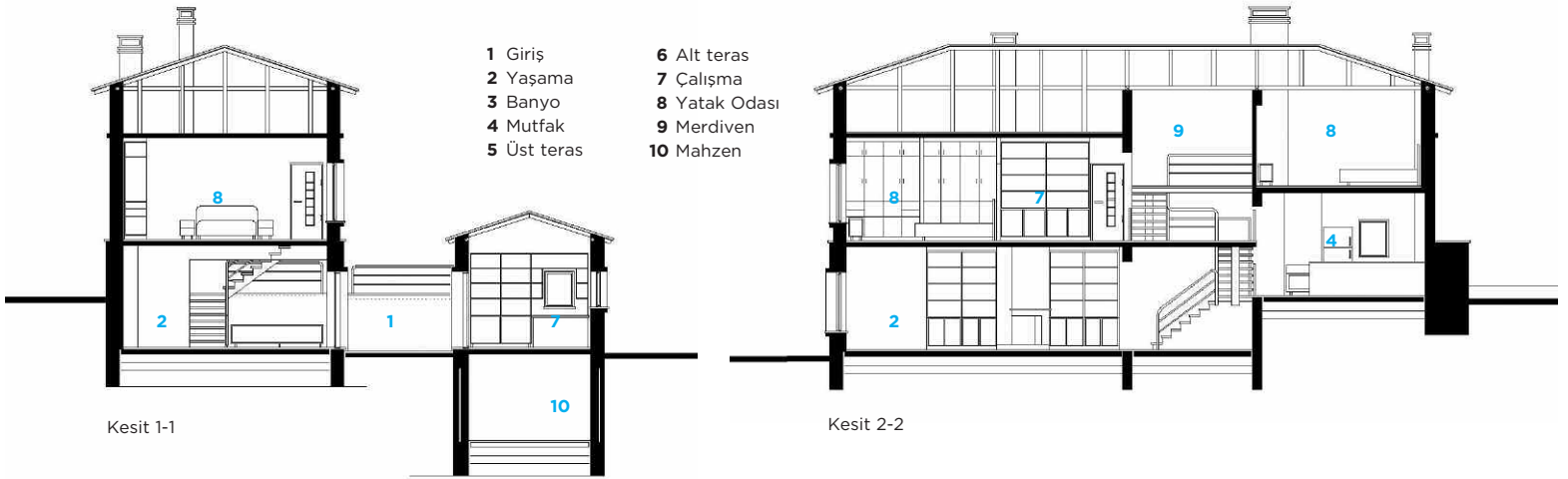
EN SAĞDA Üst kat yatak odası ve çalışma bölümü

SAĞDA Mutfaktan salon ve merdiven

ALTTA Çalışma odası pencere detayı

“BİZ NASIL TASARIMCI OLARAK HAYATIMIZIN BELLİ DÜŞLERİNİ ORDA VAR ETMEK İSTİYORSAK, KULLANICININ DA YAŞAMINDAKİ ZENGİNLİĞİNİ VE BİRİKİMİNİ AKTARMASINI OLAĞAN / NORMAL / HAKLI BULMALIYIZ”

sulayamazdık. Sonuçta işverenin kullanıcı da olduğu konut projelerinde son ürün kalitesinde kullanıcı niteliği çok belirleyici oluyor ve her işte bu projedeki gibi şanslı olamıyoruz.

Hem mekansal hem de sosyal olarak mevcut köy dokusu ile kurduğumuz ilişki, kullanıcılar ve yüklenicinin “hamı ervah” olmayan kişilikleri ve tavırları sadece proje/tasarım süreci ile sınırlı kalmayan mimarlık hizmetinin son ürün kalitesini vasatın üzerine çıkardığını düşünüyoruz. Köy içinde ve çevresinde yapılan yeni ev/villalara da daha nitelikli ve farklı bir yaklaşım önerdiğimiz umuyoruz. □

Ali Okan Yılmaz, Mimar

Eğlenen Tasarımlar

XI. MİMARLIK FAKÜLTESİ HAFTASI ÇERÇEVESİNDE YOĞUN BİR PROGRAM, KONFERANSLAR, SÖYLEŞİLER VE KONSERLERİN RENKLENDİRDİĞİ HAFTAYA ÇOK SAYIDA ATÖLYE ÇALIŞMASI DA EŞLİK ETTİ... “EĞLENEN TASARIMLAR ATÖLYESİ” BUNLARDAN BİRİYDİ...

Hayat Zengin Ünverdi

“TÜM TANIMLAMALARDA EĞLENME İLE ZAMAN ARASINDA KURULAN SIKI İLİŞKİ DİKKAT ÇEKİCİDİR”

Eğlenmeyi bir tasarım etkinliğinin merkezine taşıma fikri, bu yıl Mimarlık Fakültesi Haftasını bütünüyle eğlenme faaliyetleri ile biçimlemek isteyen öğrencilerin çabalarından ilham aldı. Bu çaba eğlenme ve öğrenme faaliyetlerinin birbirinden ayrı ve hatta birbirine alternatif olduğu görüşüne dayanıyor, hatta giderek eğitim alanının sıkıcı ve ciddi duruşuna ilişkin bir mola arayışı niteliği de taşıyordu. Dolayısıyla hem eğitime atfedilen özellikler hem de öğrencinin duruşu ile ilgili idi. Yani bir yanıla tasarım eğitimine diğer yanıla da pedagoji alanına temelleniyordu. Birbiriyile hiç kuşkusuz iç içe bu iki alan açısından var olan durumu bir sorun olarak algılamakla “eğlenen tasarımlar atölyesi” ortaya çıktı.

Bir sorun ortaya koymak aslında birçok soru ortaya koymak demektir... Neden eğlenmek, nasıl eğlenmek gibi sorular atölye çalışmasına başlarken üzerinde düşünülmesi gereken önemli sorulardı. Ama salt bu atölye çalışması ile sınırlı olmayacak bir cevap arayışında “nedir eğlenmek” sorusunun ayrıcalıklı bir konumu bulunmaktaydı.

Nedir Eğlenmek?

Kavramın sözlüklerdeki karşılığına bakıldığında genel olarak;

1. Neşeli hoşça vakit geçirmek.
2. Bir kimsenin herhangi bir kusuru veya zayıf noktası ile alay etmek.
3. Bir yerde durmak, beklemek.
4. Oyalanmak biçiminde ifade bulan dört farklı açılımının bulunduğu görülmektedir. Söz konusu tanımlamalarda dikkat çeken eğlenme ile zaman arasında sıkı bir ilişkinin

kurulmakta oluşudur. Nitekim eğlenmek toplumsal yaşantılarımızın kurgulanmış gündelik içeriğinde de sınırlı bir zaman aralığında gerçekleşebilen eylemler bütünü olarak ön plana çıkar ve sıkıcı gündelik yaşantının ve çalışma faaliyetlerinin dengeleyicisi olarak önem kazanır. Böyle bir kurgu hiç kuşkusuz “zaman”ın toplumsal sistemin sürekliliğini sağlama işlevi ile doğrudan ilgilidir ve modern toplum kurgusu ve kapitalist üretim ilişkileri içerisinde zamanın “kıt” bir kaynak olarak değerlendiriliyor oluşuyla beslenir.

Bununla birlikte artık günümüzde hızla ilerleyen teknoloji karşısında zamanın kıt olma niteliği büyük ölçüde değişime uğramıştır. Zamanda yaratılan tasarruf ve ona yeni - farklı işlevler kazandırma çabaları gündelik yaşantılarımızda önemli etkiler açığa çıkarırken, “eğlenme”yi de farklı bir içerikle yeniden yapılandırmıştır. Eğlenme bu nedenle artık daha çok mevcut meta pazarına girdi oluşturma işlevi ile endüstrileşmiş bir yapı olarak önümüze gelir.

Söz konusu endüstrileşmiş yapı açısından hedeflenen, “boş zaman” olarak adlandırılan ve gerçekte günün iş dışında kalan bölümleri olarak belirlenen aralıkların varolan değiş-tokuş ortamı içerisinde değerli bir mala dönüştürülmesidir. Bununla ilişkili olarak boş zaman kavramındaki “boş” kelimesi bir değer boşluğunu, anlamsızlığı, amaçsızlığı, ifade etmek amacıyla kullanılmaya ve zamanın boş olma niteliği bir problem olarak gösterilmeye çalışılır (Aytaç, 2004).

Eğlenmek ve Yaratıcı Birey...

Tarihsel olarak ele alındığında tüm toplumsal yapılarda eğlenmeye karşı hep bir önyargının hakim olduğu görülür. Toplumsal gelişmenin ancak eğlenmenin hayatın içinden çıkarılması ile mümkün olabileceğini gösteren çokça ele alış, toplumsal kontrol mekanizmalarının gerekliliğini savunup, bireysel olarak gerçekleşecek her türlü özgün yönelişi de dışlayan bir üst yapının kurulmasına aracılık etmiştir. Nitekim pek çok dinsel inanış içerisinde de eğlenmek insanı izlemesi gereken yoldan çıkaran, amaçlarından uzaklaştıran bir duruma karşılık gelir (Ünverdi & Erdin, 2008). Zaman boşluğuna ve eğlenmeye her türlü toplum kurgusu içerisinde ve tarihsel olarak karşı stratejilerle yaklaşmış olması düşündürücüdür. Bunun bir uzantısı olarak günümüzde eğlenmenin özellikle okul ve iş faaliyetleri için tehdit edici olarak algılanışı ve bilginin üretilme alanlarından ve derslerden çekilip çıkarılmış olması da öyle...

Elbette mevcut düzen içinde ancak gülümsemekten uzak yüz ifadeleri ile çalışılarak başarılı olunabileceğine dair yaygın kanaatin, ekonomik kaygıları da aşan bir denetim mekanizmasının ürünü olduğu açıktır. İş yerinde ya da okulda gülmeyi, oyun oynamayı, espri yapmayı engelleyen, ciddiyetsizlikle eşdeğer tutan yaklaşımlar ve çocuklar üzerindeki sınırlandırmalar da aynı kaynaktan beslenir. Dans eden, bağırarak ve zıplayan çocuklar başkaldırı potansiyeline yönelik önlemler paketi çerçevesinde engellenir ve böylece çocuğun içindeki yaratıcı birey de bastırılmış olur. Gülemeyen, oynayamayan, hayatı keyifli bir biçimde yaşamaktan ve tasarlamaktan uzak neşesiz çocuklar ise bu tavrın en önemli eserleri haline gelir. (Ünverdi & Erdin, 2008).

Bugün değişik eğitim aşamalarından ve yoğun sınav programlarından geçerek üniversitelere gelen öğrencilerin de benzer biçimde neşesiz ve özlerindeki yaratıcı çocuğu kaybetmiş olduklarına dair tartışmalar zaten pek çok platformda ifade bulunmaktadır. Bu noktada var olan eğitim kurgusunu yeni arayışlarla daha eğlenceli, araştırmacı, öğrenci merkezli, sorun formüle edici. vb. niteliklerle yeniden yapılandırma çabaları da

izlenebilmektedir. Elbette bu çabaların özellikle tasarım eğitimi veren yüksek öğretim kurumları için çok daha önemli olduğu gerçeğini görmek gerekir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken iki konu vardır. Bunlardan ilki yeni adı altında ortaya konacak program ve uygulamaların önceki sistemin arızalarını azaltacak bir telafi mekanizması niteliği taşıyıp taşımayacağı, ikincisi de bu yazıya ve atölye çalışmasına ilham kaynağı olan içeriği ile "eğlenme"nin yaratıcı bireyler yetiştirmeye olanak sağlayacak biçimde ele alınıp alınamayacağı ile ilgilidir.

“EĞLENMEK İLE YARATICI BİREY ARASINDAKİ İLİŞKİNİN NASIL KURULACAĞI ÖNEMLİDİR”

Her iki çerçevenin de eğitim alanında, geniş ve çok yönlü tartışmaları içine aldığı açıktır. İkinci çerçeve ve özellikle tasarım eğitimi alanı ise, yaratıcı olmayı sağlayacak metodların doğru değerlendirilmesini gerekli kılar. Bu noktada eğlenmek ile yaratıcı birey arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağı da büyük önem kazanır. Burada sözü edilen, esas olarak eğlenmenin bireyin kendini yeniden üretme işlevidir ve dolayısıyla başka ve önemli bir kapsama işaret etmektedir. Yeniden üretim toplumsal sistemin bir parçası olarak bireyin yeniden üretiminden bağımsızdır. Ne ekonomik ne de toplumsal sistemin sürekliliğini sağlama işlevlerinin bir parçası değildir. Bir başka ifade ile bireyin kendisini kuşatan tüm yapılardan bağımsızdır ve salt kendi duruşu ile ilgilidir. Yapıcı ve yaratıcı bir süreçtir. İçsel ve kendiliğinden olma özellikleri taşır. Araçsal bağlantılar bu eylemin çok dışındadır. Hayata yön verme ve etkileme kapasitesi vardır. İstemli ve bilinçlidir. Kontrolü bireyde saklıdır ve bu açıdan da özgürleştiricidir.

Atölyede Eğlenmek ve Eğlenmeyi Tasarlamak...

Yukarıda ortaya konan çerçevede "eğlenme"yi bir atölye etkinliğinin merkezine taşırken;

- Eğlenme yoluyla yaratıcı tasarımlar açığa çıkarmak ve
- eğlenmeyi bir tasarım problemi olarak ele alıp soyutlamaya çalışmak

biçiminde iki önemli ve farklı çerçeveden hareket edilmiştir.

İlk hedefle bütünlük bir biçimde atölye çalışmasına tasarlama sürecinde eğlenmenin ne kadar önemli olduğunu, yaratıcı tasarımların ancak eğlenmeye açık uygulamalarla gerçekleştirilebileceğini göstermeye yönelik bir sunuşla başlanmıştır. Öğrencilerin katkılarıyla zenginleşen sunuş ve tartışmalarda eğlenmeyle ilgili görüşlerin, yargıların ortak olan ve farklılaşan yönleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu kapsamda katılımcılara ilk olarak yöneltilen "eğlenmek nedir" sorusu;

eğlenmek gülmektir.... şarkı söylemektir, dans etmektir, zıplamaktır... kontrolü kaybetmektir... Arkadaşlarla bir yerlere gitmektir...

biçiminde yanıtlar bulmuş ve atölye katılımcılarının ortak bir biçimde eğlenmeyi boş zaman kavramıyla bütünlük olarak açıklamaya çalıştıkları izlenmiştir. Yazının başındaki anlatımlarda da yer aldığı biçimde eğlenmek, boş zamanların faaliyet alanı olarak ortaya çıkmakta ve bir öğrenci topluluğu açısından da genel olarak ders ve ödev dışı zamanların etkinlikleri olarak önem kazanmaktadır. Bu çerçevede de hobiler, arkadaş toplantıları veya gezmek, seyahat etmek, biçimindeki eylemlerle açığa çıkan pozitif bir ruh hali olarak ifade bulunmaktadır.

İkinci hedefle ilgili olarak bir sonraki aşamada "eğlenmek" bir tasarım problemi olarak değerlendirilmeye çalışılmış ve tasarımın, ürünün biçimlenişine hangi zihinsel çağrışımlar aracılığıyla yön verebileceği araştırılmıştır.

Bu kapsamda katılımcılara yöneltilen "eğlenmenin rengi, formu ve düzeni nasıldır" sorularına; *eğlenmenin rengi sarıdır, turuncudur, pembedir, eğlenmek canlı renklerle ifade bulur, fosforlu renkler, çok renklilik... eğlenmenin formu yuvarlaktır, amorfür... çokgen olabilir... Eğlenmeyi yuvarlanan devrilen, hareket eden, formlar ve düzenler anlatabilir... çeşitlilik içeren, küçülen, büyüyen çok*

renkli düzenler... biçiminde yanıtlar verilmiştir. Siyah ve koyu renklere hiç değinilmeyen, keskin hatları olan köşeli formların ya da düzgün geometrik şekillerin eğlenmeyi ifade etmede yetersiz kalacağı ortak bir görüş olarak ortaya çıkmıştır. Eğlenmenin, yarattığı pozitif duygusal etkiler temelinde yumuşak formlar, heyecan verici nitelikleri çerçevesinde hareketli ve çok renkli anlatımlar ve kurgulanamaz, kişiye özel açılımlarıyla da serbest düzen ve ifade teknikleri ile tasarımlara konu olabileceği ortaya konmuştur.

İzleyen aşamada söz konusu çıkış noktalarından hareketle farklı kapsam ve içerikte eğlenen tasarımlar, objeler ya da düzenlerin üretimi aşamasına geçilmiştir. Eğlenen Tasarımlar atölyesinin kapsamı; mekan tasarımı, obje tasarımı, oyuncak tasarımı, moda tasarımı, takı tasarımı, animasyon (stop motion) vb. konuları içerecek biçimde geniş tutulmuştur.

Her çalışma alanında üretimler, amacına uygun malzemelerle üç günlük bir zaman sürecinde tamamlanarak sergilenmeye hazır hale getirilmiştir. Maketler ve uygulamalarda her türlü yaratıcı malzeme ve özellikle de geri dönüşümlü atık malzemelerin (pet şişeler, teneke kutular, pil, tel, atık karton, strafor vb.) kullanımı sağlanmaya çalışılmıştır.

Başta ortaya konan iki farklı hedef açısından atölye kapsamında ortaya çıkan ürünler kadar, atölyedeki çalışma süreci de son derece önemlidir. Nitekim eğlenerek tasarlanmanın yaratıcılığı, performansı arttırdığı fikrini sinamayı amaç edinmiş bir atölye çalışması

içinde, yöntem ve ele alıştan başlayarak, katılımcıların yaklaşımları ya da mekanın niteliklerine kadar her alanda ortaya çıkabilecek yapıcı etkilerin neler olduğunu belirleyebilme fırsatı doğmuştur. Üç günlük çalışma

ihtiyaç vardır. Bu noktada tasarım çalışmalarını yürüten hocanın tavrı ve uygulanan eğitsel yöntemin niteliği önem kazanır. Yaratıcı olmayı sağlayacak duygu bütünlüğüne ulaştırmada yürütücü hocanın,

“EĞLENME YOLUYLA YARATICI TASARIMLAR AÇIĞA ÇIKARMAK VE EĞLENMEYİ BİR TASARIM PROBLEMİ OLARAK ELE ALIP SOYUTLAMAYA ÇALIŞMAK...”

süreci söz konusu etkilerin aşağıda yer alan yedi başlık altında ortaya çıkabileceğini göstermiştir.

İstem ve kendiliğindenlik; İki ayrı kapsamda yer alır. Birincisi öğrencilerin bir tasarım etkinliğinde bulunmaya gönüllü ve istekli olmaları, diğeri ise içlerinde var olan yaratıcı bireyi keşfetme isteğini taşımaları ile ilgilidir. Gerçekte zaten her bireyin sahip olduğu yaratıcı gücün ortaya çıkarılabilmesinin en temel koşulu olan, bireyin kendini keşfetme, bir anlamda kendini yeniden yaratmak üzere içsel bir yolculuğa çıkma isteği bu noktada anlam kazanır. Atölyenin temel tasarım eğitimi alan/almış ve dolayısıyla yaratıcılık alanında aşama kaydetmiş öğrencilerin katılımıyla gerçekleşmiş olması tasarım etkinliğinin niteliğini önemli ölçüde etkilemiştir.

Motivasyon; öğrencileri cesaretlendirecek ve yönlendirecek bir itici gücün varlığına işaret eder. Bazen kişilerin içlerinde var olan öze dokunma cesaretini göstermeleri ve bazen de sadece çalışabilmeleri için motivasyona

sınırlandırmalara temellenen bir eğitim metodu uygulamak yerine, rehberlik etme rolünü benimsemesi ve öğrencileri cesaretlendirmesi beklenen başarının anahtarıdır. Atölye çalışması da böyle bir anlayışla biçimlendirilmiş ve öğrenciler için teşvik edici, cesaretlendirici bir ortam yaratılmaya çalışılmıştır.

Yaratıcı çocuğu ortaya çıkarma ve özgürleşim; Yaratıcılık alanındaki en önemli iki çabadır. Çocuksu olma ve özgürleşim birarada değerlendirildiğinde ise “Eğlenmek” zaten kaçınılmaz bir deneyim alanı olur. Eğlenen Tasarımlar Atölyesi de bu bağlamda eğitim alanına ilişkin var olan kalıpları aşan biçimde, çocuksu, oyuna ve dolayısıyla da eğlenmeye açık bir içerikle kurgulanmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin fikir, malzeme kullanımı ve sunuş konularında da özgür bırakılmalarıyla, serbest, içgüdülere dayalı, duyarlı, mizah içeren, sıra dışı, pozitif ve öğretici bir ortam açığa çıkmıştır.

Notla değerlendirilme korkusu; Atölye faaliyetlerini derslerden ayıran en temel özelliktir. Not yaptırım gücü yüksek, disipline edici ancak özellikle de tasarım eğitiminde yarattığı çok yönlü korkular nedeniyle yaratıcılığı kısıtlayan bir eğitim aracıdır. Düşük not alma, topluluk içinde yetersiz bulunma, ya da tamamen faydacı bir biçimde sorumlu olunan dersten kalma korkusunun, özgürleştirici hedefleri olan bir eğitim metodu içerisindeki olumsuz etkilerinin farkında olunmalı ve notun ancak motive etme yönünde pozitif amaçları olması gerektiği gözden kaçırılmamalıdır. Atölye çalışmasının öğrencilerin gönüllü katılımları ile ve not beklentisi

ATÖLYEYE KATILAN ÖĞRENCİLER:

Halit Güler, Mahmut Özkeskin, Arif Emre Balaban, İsmail Aydın, Ramazan Harmancı, Mustafa Erşahin, Melis Çakır, Burcu Bal, Gizem Muslu, Nil Çevik, Burcu Kocamaz, Gizem Gürel, Yiğit Alp Aksüt, Cansu İşven, Aktuğ Anıl Aydın, Beste Özpemekci, Songül Ünsaldı, Ayça Çelikkalek, Özge Şen, Fatma Başak Oktay

ÜSTTE Eğlenceli paylaşımlar aracılığı ile ortaya çıkan ürünler

içermeyen bir biçimde gerçekleşmiş olması başarıyı arttırmıştır.

Birliktelik; Bireysel enerjinin topluca kullanımına, bilginin ve sorumluluğun paylaşılmasına işaret eder. Birlikte çalışmak, çok yönlü bilgi akışını sağlayarak eğitimi güçlü kılar ve çeşitliliğin, farklılığın yarattığı zenginlikten beslenir. Atölye çalışması bu kapsamda serbest bir düzen içerisinde bireysel ya da ortak fikir üretimi ve yardımlaşmaya dayalı bir etkileşim ortamı sağlamayı amaç edinmiştir.

Müzik; Bulunduğu mekanda motivasyonu artıracak ve duygu dünyasının eğlenme temasıyla uyumlu bir duruma gelmesini sağlayacak önemli araçlardan biridir. İnsan psikoloji üzerindeki olumlu etkilerini ortaya koyan pek çok araştırmada, müziğin motive edici bir güç olma niteliği de vurgulanmaktadır. Atölye çalışmaları sırasında da mekanda farklı müzikler kullanılmış ve katılımcıların çalışmalarını tempo tutarak hatta dans ederek gerçekleştirmelerine olanak sağlanmıştır.

Mekanda esneklik; Kişilerin çalışmaya pozitif bir ruh hali içerisinde odaklanabilmelerinde yer seçiminin konum ve özellikleri önem kazanır. Bu açıdan masa ve sandalye düzeninden başlayarak, yönlenme, biraradalık ya da uzaklaşma vb. konularda mekanda esnekliği sağlayabilmek, kirletme ve düzeni bozmanın makul sınırları içerisinde özgür bir ortam yaratmak önemlidir. Atölye çalışması için büyük ve aydınlık bir stüdyonun olanaklarından yararlanılmış ve masalar öğrencilerin talep ettikleri düzene göre yapılandırılmıştır.

Atölyenin ardından...

"Eğlenen Tasarımlar Atölyesi" gerek tasarım sürecinin ve gerekse de bu süreçle açığa çıkan ürünlerin özgün nitelikleri çerçevesinde ve tasarım eğitimi ile ilgili olarak var olan tartışmalı platforma bir örnek üzerinden yaklaşım sağlama amaçları doğrultusunda bu yazıyla ele alınmıştır. Bu yazı ayrıca eğlenmenin işlevsel niteliklerine ilişkin var olan gerçekliğe bir başkaldırı niteliği de taşımakta, eğlenme etkinliğinin yaşamın iş, eğitim ve bilgi üretme alanlarından ayrıştırılmış olmasını ve aslında bizlerden bağımsızlaştırılarak yapay bir konumda işlevlendirilmesini tasarım alanının önemli sorunlarından bir olarak tartışmaya açmaktadır.

Herkesin içinde var olan yaratıcı çocuğun keşfini olanaklı kılacak bilinçli bir kişisel yapılanma alanı olarak eğlenme, tasarım eğitimi için anahtar bir kavram olarak ön plana çıkarılırken hiç kuşkusuz çok yönlü ve kapsamlı bir çalışma alanı da elde edilmiş olmaktadır. Söz konusu çalışma alanı için ise tasarım stüdyoları ve atölyeler eşsiz birer laboratuvar olma niteliği taşımaktadır. Nitekim tanıtımı yapılan atölye çalışmasının sonuç ürünleri, öğrencilerin eğitsel bir çalışmayı notla değerlendirilmek, sınıf geçmek gibi faydacı amaçlar dışında salt eğlenmek amacıyla gerçekleştirdiklerinde çok daha yaratıcı olabildiklerini açıkça göstermiştir.

Atölyenin bu amacın ispatı ile sınırlı kalmayan başka etkileri de öğrencilerin atölye ile ilgili geri bildirimleri çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Öğrenciler atölyenin ardından bu etkilerin öncelikle çalışmalar sırasında oluşan özgürleştirici ortama bağlı

olduğunu, bu ortamın tasarım çalışmalarına yönelik önyargı ve korkuları azaltıcı ve özgüveni arttırıcı etkiler açığa çıkardığını, yine atölyenin tasarımla ilgili ilerleyen aşamalarda karşılaşılabilecek her türlü problem karşısında pozitif tavır alma yönünde bir yaklaşım biçimi geliştirmeye katkı sağladığını ifade etmişlerdir.

Burada atölyeyi özel bir deneyim alanı haline getiren etkilerden birinin de, bilgi üretme sürecine katkısı çerçevesinde açığa çıkmış olduğunu vurgulamak gerekir. Uygulamalı bir çalışma ortamının sonuç ürünlerinin ve tüm sürecin açığa çıkardığı bilgi ve deneyimin tasarım eğitimi alanındaki çalışmalara girdi sağlama potansiyeli bulunmaktadır. Zira tasarım eğitimi, gelişmeye açık, süreksel ve deneysel yapısı çerçevesinde bu tip araştırmalardan beslenebilme özelliklerine sahiptir. Ama daha da önemlisi bu atölye, tüm katılımcı öğrencileri ve yürütücüsü olarak beni eğlendirmiştir...

Bu eşsiz deneyimi benimle paylaşan herkese çok teşekkür ederim... □

Yrd. Doç. Dr. Hayat ZENGİN ÜNVERDİ, DEÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Yararlanılan Kaynaklar ve Okumalar:

- Aytaç, Ö.(2004); "Kapitalizm ve Hegemonya İlişkileri Bağlamında Boş Zaman", C.Ü, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 28, No:2
- JACK Foster: Fikir Nasıl Bulunur, Çeviren: Dinc Tayanç, Media Cat Yayınları, İstanbul, 2007
- KORCZAK, Janusz: Bir Çocuk Nasıl Sevilmeli, Çeviren: Deniz K. Çakıcı, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2001
- PIAGET, Jean: Çocukta Dünya Tasarımı, Çeviren: Refia Şermin, M.Ü. Yayınları, No: 461, İstanbul, 1988
- PIAGET, Jean: Çocuğun Gözüyle Dünya, Çeviren: İsmail Yerguz, Dost Kitapevi Yayınları, Ankara, 2005
- Ünverdi, H. & Erdin E. (2008); "DESIGNTAINMENT (designing with entertainment for motivation)", DESIGNTRAIN CONGRESS-TRAILER II, Amsterdam.

Alsancak Liman Arkası Bölgesi için Senaryolar

DEÜ MİMARLIK BÖLÜMÜ, MİMARİ TASARIM STÜDYOSU III, 2008 BAHAR DÖNEMİNDE İZMİR KENT MERKEZİNDE YER ALAN ALSANCAK LİMAN ARKASI BÖLGESİNİ ELE ALAN BİR ÇALIŞMA YÜRÜTMÜŞTÜR.

YAZI **Dürnev Atılgan, Hümevra Birol Akkurt, Gökçeççek Savaşır, H. İbrahim Alpaslan**

Mimarlık, obje ölçeğinden kent ölçeğine kadar kimi zaman bağımsız kimi zamansa ölçeğe göre değişen farklı uzman(lık)ların katılımıyla proje ve yapı üreten bir meslek alanıdır. Konusunun ölçek çeşitliliği, mimarlık eğitimi sürecinde de kendine özgü yöntemler kullanılmasını gerektirmektedir. Proje stüdyolarının farklı ölçekli çalışmalar içermesi, farklı okumalar ve analizler gerektiren çevre verileri ve tasarım stratejilerinin öğrencilere deneyimletilebilmesi için önemlidir. Mimarlık eğitimi kapsamında kentsel ölçekte çalışılan proje stüdyoları, son dönemde ada, hatta bölge ölçeklerinde, dönüşüm, yenileme gibi kavramlarla anılan projelendirme ve inşaa faaliyetlerinin reel mimarlık gündeminde kapladığı yerin artmasına koşut olarak da önem kazanmaktadır.

Bu çerçevede, DEÜ Mimarlık Bölümü, Mimari Tasarım Stüdyosu III, 2008 bahar döneminde, kentsel ölçek ve yapı ölçeği arasında araştırma yapan bir çalışma yürütmüştür. Çalışma kapsamında İzmir kent merkezinde yer alan Alsancak Liman Arkası Bölgesi ele

alınmıştır. Söz konusu alan 2001 yılında düzenlenmiş olan İzmir Liman Bölgesi için Kentsel Tasarım - Uluslararası Fikir Yarışması'nın kapsamında mimarlık ve kent gündeminde tartışılmış, ancak sonrasında alanın kentle bütünleşmesi ve potansiyelinin değerlendirilmesi konusunda bir program geliştirilememiştir. Liman Arkası Bölgesi, kent merkezindeki konumu ve sahip olduğu zengin kültürel değerlere rağmen fiziksel, kültürel ve toplumsal sorunlarla yüklüdür. Alanın temel ulaşım arteri olan Şehitler Caddesi üzerinde konumlanan tarihi endüstri yapılarının ekonomik / kullanım değerlerinin büyük ölçüde sonlanması, bazı yapı ve parsellerin limanla ilişkili ağır programlar üstlenmesi, bölgede yaşayan halkın ekonomik ve sosyal problemleri, alan ve yapılara karşı aidiyet duymamaları temel sorunlar olarak tanımlanabilir. Bütün bu özellik ve sorunları ile kent merkezinde, ancak kent yaşamından kopuk, marjinal bir bölge olan Alsancak Liman Arkası, projenin çalışma alanı olarak belirlenmiştir.

TESCİLLİ YAPILAR A. Eski Havagazı Fabrikası; B. Eski Elektrik Fabrikası; C. Eski Şark Sanayi; D. Eski Kiremit Fabrikası; E. Eski Sümerbank Basma Sanayi; F. Eski Tariş Alkol Fabrikası; G. Eski Un Fabrikaları

ÖNEMLİ YAPILAR 1. Alsancak Garı; 2. Tariş; 3. Alsancak Stadi; 4. D.E.Ü. Eski Mimarlık Fak. 5. Gazete Binaları; 6. Konut dokusu; 7. Arkas; 8. Yaşar Ü.

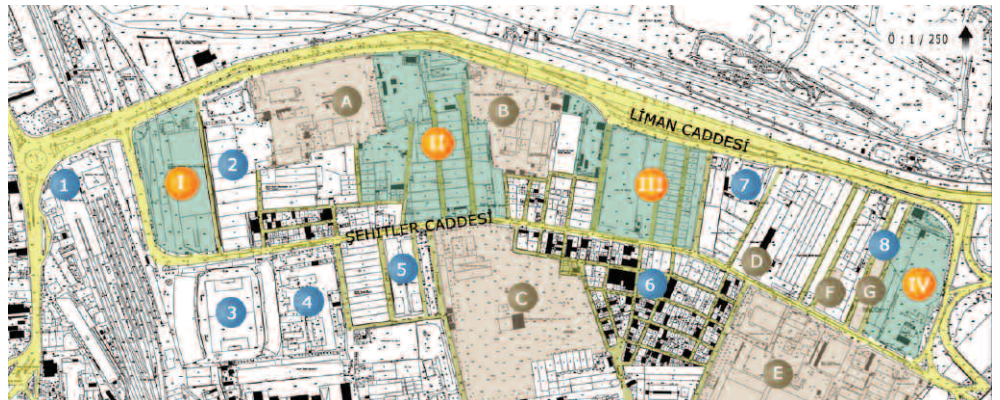
Grupların anahtar paftalarında Liman Arkası Bölgesi içinde başlıca dört odak noktası öne çıkmıştır:

I. ALAN (1)Alsancak Garı, (2)Tariş, (3)Alsancak Stadi-Liman Caddesi ile çevrelenen alan;

II. ALAN (A)Eski Havagazı Fabrikası, (4)Eski Dokuz Eylül Ü. Mimarlık Fak., (C)Eski Şark Sanayi, (B)Eski Elektrik Fabrikası yerleşkeleriyle arasında kalan alan;

III. ALAN (6)Eski Şark Sanayi ve Eski Sümerbank Basma Sanayi yerleşkeleri arasında kalan konut dokusu, (B)Eski Elektrik Fabrikası, (7)Arkas-Liman Caddesi arasında konumlanan boş alan (mevcut açık tır garajı);

IV. ALAN (E)Eski Sümerbank Basma Sanayi yerleşkesi, (8)Yaşar Ü.- (G)Eski Un Fabrikaları, (F)Eski Halkapınar Kavşağı-Liman Caddesi'yle sınırlanan alan (mevcut benzin istasyonu ve tır garajı).

ÜSTTE Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin katkıları ile gerçekleştirilen İstanbul teknik gezisinden

Proje kapsamında, öğrencilerden bölge için kültür, sanat ve eğitim etkinlikleri yönünde kent ve yapı ölçeklerinde fikirler ve programlar geliştirmeleri beklenmiştir. Geniş alanda gerçekleştirilecek bir dönemlik çalışmada, kısa sürede öğrencilerin alanı tanıyabilmeleri ve ölçekler arası bağlantıları kurabilmeleri için, sürecin kurgulanması stratejik bir öneme sahip olmuştur. Eğitim sürecinde kentsel ölçekteki proje çalışmalarının başlıca zorlukları öğrencinin ölçeği algılayarak konuya ve alana hakim olması, uygun tasarım ve ifade tekniğini geliştirmesidir. 1/5000'lere varan ölçeklerdeki alanlarla karşılaşan öğrenci ölçeğin ne ifade ettiğini, bu ölçekte insan eylemlerinin bıraktığı izlerin nasıl okunabileceğini anlamakta güçlük çekmekte, küçük ölçekli alanlarda veri toplarken gerekli olan nicel hassasiyetin kentsel ölçekteki konularda gösterilmesi olanaksız olduğundan ya karamsarlığa düşmekte ya da alanda kaybolmaktadır. Çevre analizinde topladığı verileri ve tasarım fikirlerini tartışmaya açma aşamasında karşılaştığı ifade güçlükleri sebebi ile proje yürütücüsüyle iletişim kurmakta zorlanmaktadır.

Bu zorlukları aşmak için Alsancak Liman Arkası bölgesinin çalışıldığı stüdyo, ilki kentsel tasarım önerisi geliştirme ve ikincisi bu öneri bağlamında sürdürülecek proje geliştirme süreci olmak üzere iki aşamalı kurgulanmıştır. Projenin kentsel ölçekte sürdürülen ilk aşaması, gruplar ile gerçekleştirilen yoğun bir alan çalışması gerektirmiştir. Öğrencilerden, kent okuması ve arazi analizi yapmaları

beklenmiş, bölgenin tarihi ve kentteki konumu açısından potansiyellerinin araştırılması, ifade edilmesi ve yorumlanması hedeflenmiştir.

Gerçekleştirilen arazi gezisi öncesinde, Eylem Şimşek bölgenin tarihi ve kültürel değerlerini; Mimarlar Odası İzmir Şubesi Başkanı Hasan Topal, yarışma sürecinden bugüne gelişen kentsel tasarım hikayesini aktararak öğrencileri bilgilendirmişlerdir. Alanın tarihi, fiziksel ve sosyal yapısı ile beraber mevcut yaşantısının marjinal özelliklerinin de deşifre edilmeye çalışıldığı analiz sürecinde kentsel dönüşüm, endüstriyel arkeoloji, tarihi alanda yapılaşma gibi kavramlar tartışılmış, bölgeye yapılacak herhangi bir tür müdahalenin salt mekansal değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik yapısına da bir müdahale olduğu ve bunun olası sonuçlarına ilişkin düşünce egzersizleri yapılmıştır. Süreç dahilinde, Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin katkıları ile İstanbul'a gerçekleştirilen teknik gezi çerçevesinde, yeniden işlevlendirme ile dönüştürülmüş yapılar ve "kentsel dönüşüm projesi" başlığı ile fiziksel ve sosyal yapıda kaçınılmaz dönüşümlerin başlatıldığı alanlar gezilerek, tasarım yolu ile gerçekleştirilebilecek mekansal-sosyal senaryolar incelenmiştir.

Öğrenciler projenin ilk aşamalarından itibaren programın oluşum kararlarında aktif bir şekilde yer almışlardır. Birinci aşamada gruplar, bölgeyi anlarken farklı konularda duyarlılıklar göstermişler. Bu çerçevede bölgeye ilişkin geliştirmeye başladıkları kavramsal tasarımlar dört öğrenci grubu tarafından, 1/500 ölçekli kentsel

tasarım fikirleri haline dönüştürülmüş, jüri ortamında tartışılmıştır. Jüri tartışmaları ve önerileri doğrultusunda gruplara analiz ve kentsel tasarım önerilerini gözden geçirme imkanı verilmiş, böylece ilk aşama tamamlanmıştır. Geliştirilen dört kentsel tasarım öneri projesi, bir sonraki aşama olan proje geliştirme sürecinde anahtar pafta olarak, problemin tanımını oluşturmuşlardır.

Aşama 1: Kentsel Tasarım Önerileri - Anahtar Paftalar 1. Grup

Grup, alanı kapılar anafikri üzerinden analiz etmiş, "Bölgenin yerel kullanıcılarıyla kentlilerin yaşamlarını ideal noktalarda, ideal mekanlarla kesiştirme ve alanı kent merkezine bağlama" fikirlerini önermiştir. Analizlerinde, yapı kullanımları, taşıt ulaşım araçları, yaya ve araç kullanım yoğunluğu, gürültü, koku, rüzgar, manzara, güvenlik gibi algısal faktörler üzerinden, alanın çok katmanlı ve karmaşık karakterini oluşturan saptamalar yapmışlardır. Önerilerinde, 'içine kapanmış ve terk edilmiş' bir karaktere sahip olarak tanımladıkları alanı şehre açılan bir kapıya dönüştürmeyi, burada yaşayanlarla kentlileri nitelikli mekanlarda bir araya getirmeyi amaçlamışlardır. Alanın atıl durumdaki potansiyellerinin kentsel tasarım aracılığıyla dengelenmesi fikrini olumlu bulan stüdyo yöneticileri, "trafları ayırıcı olduğu kadar bağlayıcı" bir niteliğe sahip olan kapı kavramının kentsel, sosyal, ekonomik, tarihi gibi çeşitli açılımlarının yapılabileceğinin altını çizmiştir.

ÜSTTE 1. No.lu Anahtar pafta: Kapılar SAĞ ÜSTTE Gülden Ay ALTTA 2. No.lu Anahtar pafta: Tematik parklar zinciri ve yeşilin sürekliliği SAĞ ALTTA Duygu Özderya

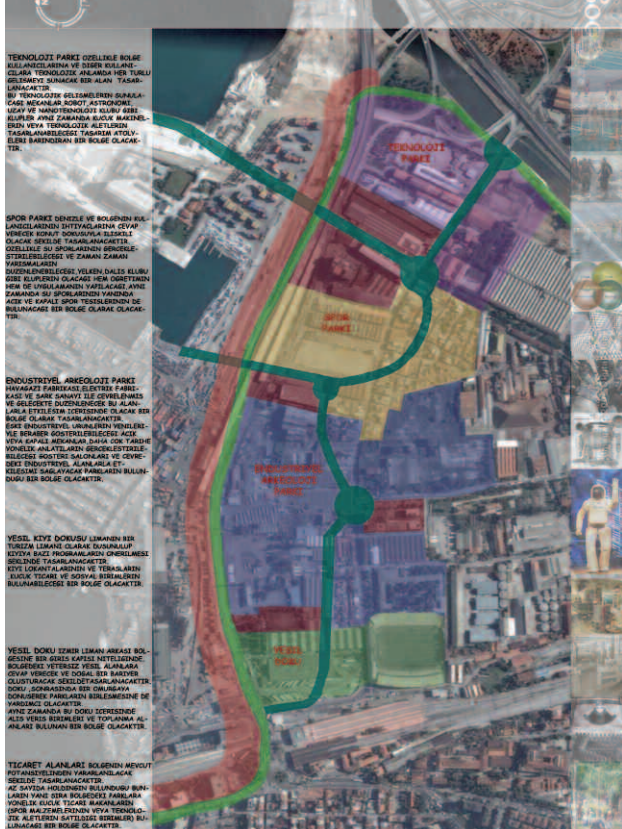
Gülden Ay
III. Alan / Kentsel Dönüşüm Projesi
Bölgede fiziki çevreyle birlikte sosyal ve gündelik yaşamın yenilenmesi gerekmektedir. Rekreasyon alanı olarak tariflenen bölgenin oradaki yaşantıya farklı ve marjinal bir örnek olmak üzere kentlinin aktivitelere katılımı için kışkırtıcılığı tasarım kriteri olarak benimsenmiş; denizin varlığının başlangıç noktası olduğu düşünülen su kenti İzmir'de, kıyıyla kenti buluşturmak, kentin suya akışı politikasını biyotop akvaryumlar üzerinden kurmak hedeflenmiştir. Birey-birey, birey-doğa, su-doğa, su-insan ilişkileri gözden geçirilerek insanları

toplayan, hareket ettiren bir kentsel mekana dönüşüp, kentin açık parçası haline gelmesi sağlanmıştır.

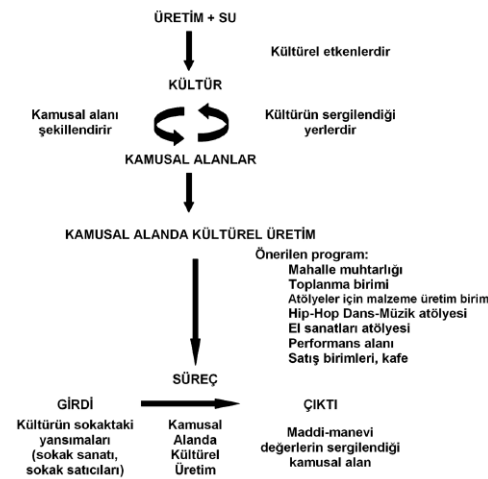
2. Grup

Farklı ulaşım araçları ve arterleri, araç ve yaya kullanım yoğunluğu, yapı kullanımları, bölgesel ve noktasal analizler sonucunda grup, "İzmir Liman Arkası Bölgesi'nin omurgasını oluşturacak yeşil doku ve bu dokunun bölgeyi dönüştürmesi" fikrini önermiştir. Öneri programda, temelde yeşil omurganın bir parçası olmakla birlikte farklı temalara sahip Yeşil Doku, Endüstriyel Arkeoloji Parkı, Spor Parkı, Teknoloji Parkı'ndan oluşmaktadır. Bu

ANLIZLER SONUCU PROGRAM ÖNERİLERİ

“STÜDYO, İLKİ KENTSEL TASARIM ÖNERİSİ GELİŞTİRME VE İKİNCİSİ BU ÖNERİ BAĞLAMINDA SÜRDÜRÜLECEK PROJE GELİŞTİRME SÜRECİ OLMAK ÜZERE İKİ AŞAMALI OLARAK KURGULANMIŞTIR”

kapsamda; sırasıyla, yeşil dokuyu yoğun bir şekilde sunan bir park; çevresindeki tarihi endüstri binalarıyla etkileşim içinde olacak bir Endüstriyel Arkeoloji Parkı; hem denizle bağlantı kuran hem de bölge kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde tasarlanacak Spor Parkı ve bölge kullanıcılarına ve diğer kentlilere teknolojik anlamda her türlü yeniliği sunacak Teknoloji Parkı önerilmiştir. Ayrıca İzmir Limanı'nın, Turizm Limanı'na dönüştürülmesi ve 'Yeşil Doku'nun belirlenen odaklar için bütünleştirici bir tasarım elemanı olması öngörülmüştür. Stüdyo yöneticileri grubun tematik parklar zinciri ve yeşilin sürekliliği fikirlerini desteklemiştir.

Duygu Özdeya

III. Alan / Kültürel Üretim Merkezi
Kentsel tasarım projesinde önerilen konut bölgesini denize ulaştırılan yeşil aks ile çakışan, konutları kamusal alanla buluşturan bir kültürel üretim aksı öngörülmüştür. Yeşil, Şark Sanayi'nin sınırına tutunarak konut alanına sızarak mahalle muhtarlığı ile sonlanır. Bölgenin üretim tarihini sergileyen "kentsel döşeme", kullanıcıyı / girdiyi mevcut üretim yapılarına eklemiş birimlerin konumlandığı üretim alanına -sürecine- taşır. Üretilen sokak kültürünü sergileyen "kentsel tünel", kullanıcıyı / girdiyi, kültürel ürünün / çıktının sergilendiği performans alanına ulaştırır.

3. Grup

"Bugününü anlamayan yarını tasarlayamaz" düsturuyla analizlerine başlayan grup, yaya ve araç kullanım yoğunluğu, yapı kullanım analizleri, noktasal algı ve bölgesel kullanım analizlerine ek olarak bölgedeki farklı sosyo-ekonomik durumlar ve bunların kentli üzerindeki psiko-sosyal etkilerini irdelemiştir. "Kentsel dönüşüm ve toplum ilişkisi" üzerinden kurguladıkları programlarının stratejisini - "doku içine yamama" üzerine temellenen bilindik

kentsel dönüşüm şemalarının aksine - "geniş bir alanda dokuya enjekte edilen homojen bir şema" olarak belirtmiş ve kentsel enjeksiyonlar önermiştir.

Önerilerini çarpıcı kavramlarla eşleştiren grup, katalizör olarak nitelendirdiği birinci alana eğlence parkı; jeneratör olarak adlandırdığı ikinci alana sanal müze, distribütör görevini atfettiği üçüncü alana sürekli eğitim merkezi ve akümülatör görevini yüklediği dördüncü alana liberal sanatlar merkezi önermiştir. Arif Mısırlı

IV. Alan / Liberal Sanatlar Merkezi
Geliştirdiğimiz dönüşüm programının bölgeye etkisi noktasal değil alansal olacaktır. Liberal Sanatlar Merkezi'nin kurgusu topografyaya yapılan hafif bir dokunuş ve bölgedeki sokak dokusuna bazı noktalarıyla atıfta bulunan bir sokaktan oluşur. Bu sokak, sağlı sollu bulunan atölyeler ve stüdyolar ile kafeterya ve amfiyle sonlanan yaşayan bir alana dönüşmüştür. Birbirine köprü ile bağlanan sergileme alanları ve sanatçılar için konaklama imkanı sağlanmıştır.

Nazlı Taştekin

IV. Alan / Liberal Sanatlar Merkezi,
SINIR-SİZ / SİZ

Akümülatör... Bölgenin kentsel

dönüşümünün özgür, düşünsel, sanatsal faaliyetlerle beslenmesi görevini

"Liberal Sanatlar Merkezi"nin özgür bir ortamının sağlanması amaçlanmıştır.

Liberal... Mekansal, düşünsel ve fiziksel sınırların yıkımı "Rezerv Atölyelerle" sağlanmaya çalışılmıştır. İletişim... Arazi kentle bölge arasında arakesit oluştururken, yapı "kentsel ekranlarla" kente ve bölgeye kendini sunmaktadır.

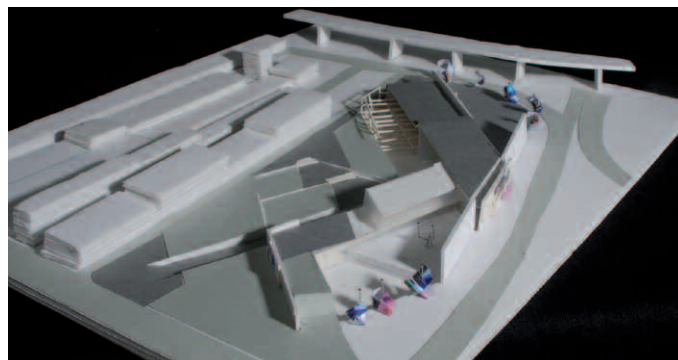
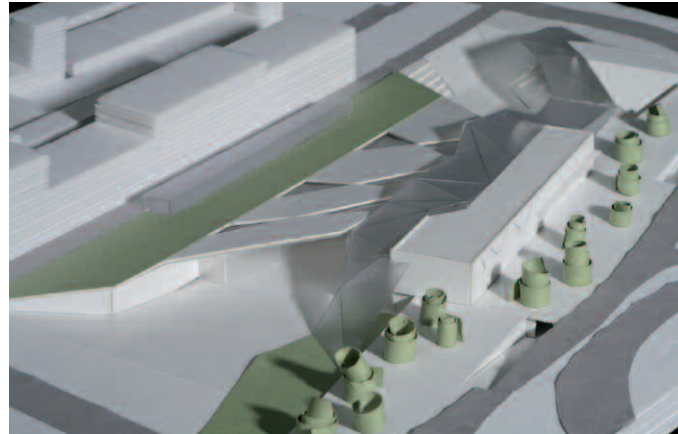
Yapı... Şehitler Caddesi'nin devamı niteliğindeki rampa alansal kotlarla beslenerek kent ve kullanıcıya sunulmuştur. Doku... Şehitler Caddesi'ne yeşil, kente sert zeminle ve üniversiteye zemin dokusunun iç içe geçtiği dış alanlar sunulmuştur.

4. Grup

Ulaşım ve kullanım analizlerinin yanı sıra sosyo-ekonomik durum analizleriyle duysal ve fiziksel algı analizleri de yapan grup, önerilerini kapı ve koridor kavramları üzerinden geliştirmiştir. Bölgeden denize açılan çeşitli fiziksel ve algısal koridorları irdeleyen grup, sırasıyla, Alsancak'a ve kente açılması nedeniyle bölgenin kapısı niteliğinde bir Rekreasyon Alanı; Endüstriyel Arkeoloji Parkı; bünyesinde ticaret birimlerini de barındıracak

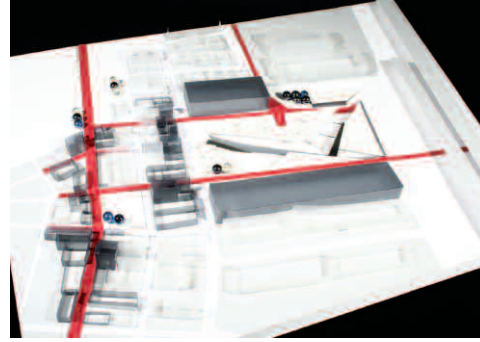

ÜSTTE 3. No.lu Anahtar pafta: Katalizör, jeneratör, distribütör ve akümülatör
ALTTA Arif Mısırlı
EN ALTTA Nazlı Taştekin

SOLDA 4. No.lu Anahtar pafta: Koridor ve süreklilik
ALTTA Naide Gündoğmuş

üstünde tanımlanan problemle başa çıkabilmek için çeşitli stratejilere başvurmuşlardır. Kolektif çalışma ve beyin fırtınası ile geliştirilen ve ara jürilerle sürdürülen “yarışma - ikna etme - uzlaşma” süreçlerinde, birlikte ve birbirlerine karşı geliştirdikleri önerilerle kentin fiziksel, toplumsal ve sosyo-ekonomik problemlerine çeşitli yaklaşımları geliştirmişlerdir. Problemin kültürel, ekonomik, toplumsal ve hatta psikolojik boyutlarını fark etmeleri, çalışmanın sahiplenilmesinde önemli rol oynamıştır. Gerek birinci aşamanın sonu, gerekse proje geliştirme aşamasına geçişte tanınan revizyon ve seçim imkanlarıyla verilen “ikinci şans”,

“BU ÇALIŞMA İLE MİMARIN KENTTEKİ ROLÜ VE MÜDAHALELERİNİN ETKİLERİ FARK EDİLMİŞTİR”

turizme yönelik bir Konaklama Merkezi; ve Görsel Sanatlar Merkezi önermiştir. Ayrıca kullanıcıların gelişimine yardımcı olabilecek bir Sürekli Eğitim Merkezi ve bölgeyi tüm bu alanlar üzerinden dolaşan turistik aksın İzmir Limanı'nda sonlanmasını önermiştir. Grubun fikirleri, kentsel tasarım önerisinin sosyal, ekonomik, algısal ve tarihsel verileri süreklilik paydasında birleştirmesi açısından stüdyo yöneticileri tarafından olumlu bulunmuştur.

Naide Gündoğmuş

III. Alan / Sürekli Eğitim Merkezi Konut dokusuyla ilişkili olarak ele alınan Sürekli Eğitim Merkezi programı halkın atölyelere katılımını sağlayacak şekilde belirlenmiş, bölgenin kalkınmasına katkıda bulunacağı öngörülmüştür. Kurgu, yapı işlevlerini zemin altına alarak yoğun yapılaşmanın oluşturduğu kent baskısının hafiflemesini sağlamak ve zemin kotta yeşil bir doku oluşturmak üzere geliştirilmiştir. Alandaki endüstriyel arkeoloji bölgelerini birbirine bağlayan kırmızı aks yapı içerisine sızarak kent yaşamını içeri almaktadır.

Aşama 2: Proje Geliştirme

Stüdyonun ikinci aşaması, anahtar paftalardaki kentsel tasarım önerilerinin üzerine kurulduğu ortak odaklarda, dört alt alanın proje geliştirme alanları olarak tespit edilmesiyle başlamıştır. Bireysel sürdürülecek proje geliştirme aşamasında, öğrencinin seçtiği alt alanda, anahtar paftasında belirtilen

genel ve özel şartları yerine getirmesi ve yorumlaması beklenmektedir. Çoğu öğrenci üzerinde çalışmış olduğu öneride devam etmek isterken, bazıları diğer bir anahtar paftada tanımlanmış projeyi çalışmayı tercih etmiştir. Bu durum; bazı öğrencilerin diğer önerileri daha ilginç veya daha iyi tanımlı bulması ile açıklanabilir. Öğrenciler tarafından pek tercih edilmeyen Eski Demiryolu yapılarının bulunduğu birinci alan dışında kalan üç alanda, dört anahtar pafta çerçevesinde önerilen oniki alt-proje konusu stüdyoda çalışılmıştır.

Stüdyodan

Çalışmanın sonucunda stüdyo sürecinin interaktif bir şekilde işletilmesi, öğrenci katılımını artırıcı yöntemler ve bölge için geliştirilen senaryolar açısından önemli sonuçlar çıkarılmıştır. Alışlagelmiş stüdyo pratiklerinin dışında yürütülen süreç, stüdyo yöneticilerinin farklı eğitim deneyimleri kazanmasını sağlamakla birlikte, mimarlık disiplininin içinde barındırdığı farklı sorunsalları, müdahale biçimlerini ve sorumluluk alanlarını ele aldığı için öğrenciler için de oldukça önemli bir deneyim olmuştur. Projenin iki aşamalı kurgusu, gerekli esneklikleri gösterebilmesi açısından bu interaktif sürecin sağlanmasında faydalı olmuştur. Öğrenciler, alışkın oldukları ölçek ve tasarımsal müdahalelerin

öğrencilerin kendilerini ve gruplarını eleştirebilmelerini; algı, analiz ve tasarım araçlarını değiştirebilme imkanı sunmuş, süreci başarıyla tamamlayabilmeleri konusunda cesaret verici olmuştur. Stüdyonun ikinci aşaması, alışılmış stüdyo süreçlerine benzemekle birlikte, problem ve program tanımı, kentle bütünleşme biçimleri gibi üst düzey kararların anahtar paftaları aracılığıyla yine kendileri tarafından tayin edilmiş olması ilgiyi canlı tutmuştur. Öğrenciler, kentsel ölçekte alınan kararların proje geliştirme aşamasına etkilerini, her iki aşamanın da karar vericileri olarak iki taraflı olarak deneyimlemişler, mimarın kentteki rolü ve müdahalelerinin etkilerini fark edebilmişlerdir.

Ortaya konulan önerilerin benzer kaygılar içermesiyle birlikte, farklı sorunlar ve potansiyeller üzerinde odaklanmaları, seçilen alanın çalışma için ne denli doğru olduğunu göstermektedir. Öğrenciler tarafından geliştirilmiş olan bu senaryo ve proje önerileri de Alsancak Liman Arka Sırtı Bölgesi'nin geleceği için doğru ve değerli fikirler barındırıyor olabilir. □

*Yrd. Doç. Dr. Dürneve Atılğan, Yrd. Doç. Dr. Hümeysra Birol Akkurt, Araş. Gör. Dr. Gökçeçiçek Savaşır, Araş. Gör. H. İbrahim Alpaslan
DEÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü*

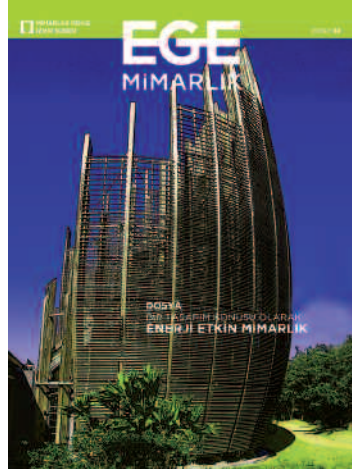
YIL 19 SAYI 68 2009/1

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından üç ayda bir yayınlanır.**Yerel Süreli Yayın**

Mimarlar Odası İzmir Şubesi Üyelerine ücretsiz gönderilir.

YayınlayanMimarlar Odası İzmir Şubesi adına;
Yayın Komitesi**Sahibi** Hasan Topal**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü** Nilüfer Çınarlı Mutlu**Yayın Sekreteri** Tuba Çakıroğlu**Grafik Tasarım** Emre Çıkınoğlu**Grafik Uygulama** Güler Ertan**Yayın Komitesi**H. İbrahim Alpaslan
T. Didem Akyol Altun
Tuba Çakıroğlu
Erdal Onur Diktaş
Ebru Türkdamar Diktaş
Emre Ergül
Zehra Akdemir Ersoy
Hikmet Gökmen
Güngör Kaftancı
Emel Kayın
Nezihat Köşklük
Nilüfer Çınarlı Mutlu
İlker Özdel
Hasan Topal
Gürhan Tümer
(Soyadına göre alfabetik)**Yayın Yeri**1456 Sokak No: 8/10 Alsancak İzmir
Tel: (232) 463 66 25 (pbx)
Faks: (232) 463 52 12
egemim@izmimod.org.tr
www.izmimod.org.trAkhisar Temsilciliği: (0236) 414 86 50
Aydın Temsilciliği: (0256) 213 25 27
Didim Temsilciliği: (0256) 811 57 74
Kuşadası Temsilciliği: (0256) 612 00 91
Manisa Temsilciliği: (0236) 232 68 07
Nazilli Temsilciliği: (0256) 312 84 83
Ödemiş Temsilciliği: (0232) 545 73 73
Salihi Temsilciliği: (0236) 715 08 13
Turgutlu Temsilciliği: (0236) 312 04 21
Uşak Temsilciliği: (0276) 212 29 57
Alaşehir Oda Temsilcisi: (0236) 653 55 57
Aliağa Oda Temsilcisi: (0232) 616 33 37
Bergama Oda Temsilcisi: (0232) 633 28 71
Dikili Oda Temsilcisi: (0232) 673 34 45
Menemen Oda Temsilcisi: (0232) 832 90 32
Selçuk Oda Temsilcisi: (0232) 892 67 17
Soma Oda Temsilcisi: (0236) 613 61 63
Söke Oda Temsilcisi: (0256) 518 48 88
Tire Oda Temsilcisi: (0232) 511 17 66
Torbalı Oda Temsilcisi: (0232) 856 61 96**Yayın Koordinatörü** Yasemin Keskin Enginöz**Teknik Hizmetler, Reklam Pazarlama ve Basım Dağıtım**Yapı-Endüstri Merkezi
Fulya Mah. Yeşilçimen Sok. No: 4 / 430
(Polat Towerside) 34394 Şişli İstanbul
Tel: (0212) 266 70 70
Faks: (0212) 266 70 10
yayinpazarlama@yem.net
www.yem.net**Baskı**Mas Matbaacılık AŞ
Hamidiye Mahallesi Soğuksu Caddesi No:3
34408 Kağıthane İstanbul
Tel: (0212) 294 10 00
Faks: (0212) 294 90 80
www.masmat.com.tr
Baskı Tarihi: 25 Aralık 2008**Yayın Koşulları**•Gönderilecek yazılar 1600 sözcüğü geçmemelidir.
•Görsel malzeme, teknik işlemlere uygun orjinal fotoğraf,
dia olabilir (Dijital ortamda iletiliyor ise min. 20 cm.
eninde, gerçek 300 dpi çözünürlükte olmalıdır). Çizimler,
küçüldüklerinde okunabilir olmalıdır. •Yazıların her türlü
sorumluluğu yazarına aittir. •Yazı ve fotoğraflar için
kaynak gösterilmesi zorunludur. •Yayın Komitesi'nin
kararı yazara yazılı olarak iletilir.

KAPAK Tjibaou Kültür Merkezi

BAŞYAZI ...2

HABERLER ...4

SÖYLEŞİ

Fatih F. Karaman
**Mimarlık ve Psikanalizin Kesişim
Noktası Olarak Ev ve Yer ...10**DOSYA: BİR TASARIM KONUSU
OLARAK **ENERJİ ETKİN MİMARLIK**Zeynep Durmuş Arsan
**Enerji Etkin Mimarlık Yaklaşımları
Üzerine Bir Eleştiri ...18**Michael Beaven
Yeni Yeşil Gündemi Anlamak ...24Hasan Topal
**Kentsel Ekoloji ve Yaşanabilir
Kent ...26**Didem Akyol Altun
**Sürdürülebilir, Enerji Korunumlu Bir
Mimarlıkta "Tasarım" ...28**Tuba Çakıroğlu
Görünmeyen Peyzaj ...34

YAPI TANITIM

Murat Oran - Ali Okan Yılmaz
Köyde Ev Evde Yaşam ...36

ATÖLYE

Hayat Zengin Ünverdi
Eğlenen Tasarımlar ...40

STÜDYO

Dürnev Atılgan, Hümeysra Birol Akkut,
Gökçeççek Savaşır, H. İbrahim
Alpaslan
**Alsancak Liman Arkası Bölgesi için
Senaryolar ...44**

2009 yılında ülkemiz ve dünya gündeminin ilk sırasında küresel, finansal ekonomik kriz yer almakta olup krizin asıl etkilerinin 2009 yılı içinde yaşanacak olması da endişe vericidir.

Diğer yandan İsrail'in Filistin halkına karşı açmış olduğu savaş, yüzlerce masum sivilin kaybına yol açmış, Ortadoğu coğrafyasında emperyalizmin silahları yine halklara ölüm kusmaya başlamıştır.

Böyle bir dönemde 29 Mart 2009 yerel seçimleri süreci başlamış olup Mimarlar Odası olarak "Yerel Seçimler Öncesi Politikalar ve Değerlendirmeler" sürecinde aktif bir çalışma öngörüyoruz. 28-29 Kasım tarihlerinde Şubelerimizin yoğun katılımı ile İzmir'de yapılan Merkez Yönetim Kurulu toplantısında gündeme gelmiş ve süreç değerlendirilmiştir. MYK tarafından hazırlanan Yerel Seçimler Raporu kamuoyuna sunulmuş olup İzmir Şubesi olarak yerel ölçekteki saptamalar ve önerilerle zenginleştireceğimiz raporu yerel kamuoyuna sunacağız. Amacımız bölgemizde aday olanlara ve kamuoyuna Mimarlar Odası görüşlerini aktarmaktır. "Ekonomik Durum, Çevre Sorunları, Yerelleşme, Eylemlerde Hukuka Uyarlık, Kentsel Politikalar, Kentsel Kimlik, Planlama, Kentsel Hizmetler, Kentleşme, Konut Üretimi ve TOKİ Uygulamaları, Ulaşım Politikaları, Kültürel Mirasın Korunması ve Değerlendirilmesi, Kentlerdeki Engelliler, Kentlerde Sağlık, Doğal ve Yapılaşmış Çevre, Afetler ve Yerel Yönetimler, Katılım, Kente Karşı İşlenen Suçlar, Kent Güvenliğinin Sağlanması ve Suçların Önlenmesi" başlıklarını kapsayan çalışma seçimler öncesi siyasi ortama katkı sağlayacaktır.

Yerel Seçimler öncesi 8-9-10 Ocak tarihlerinde TMMOB İKK olarak "Kent Sorunları Sempozyumu" düzenliyoruz. Kentin sorunlarını ve çözüm önerilerini ele alacak Sempozyumun sonuçları kenti yönetmeye talip olan adaylarla ve siyasi partilerle paylaşılacaktır. 13-19 Ekim 2008 tarihlerinde kutladığımız "Mimarlık Haftası" çok katılımlı, çok coşkulu, çok etkiliydi....Önümüzdeki yıllarda bu ivmenin sürmesi için çalışılmalıdır.

Yeni yılın barış, sağlık, mutluluk getirmesi dileğiyle....

YÖNETİM KURULU

ŞUBE'DEN

SAĞDA Aliağa Ağır Sanayii Bölgesinde Hava Kirliliği!
FOTOĞRAF Adem Giliz

EGE MİMARLIK'TAN

“Kentle karşılaşma-lar” teması çerçevesinde bir dizi etkinlik ile 13-19 Ekim 2008 tarihleri arasında Atatürk Kültür Merkezi'nde kutlanan Mimarlık Haftası'na, bu sene de yoğun bir katılım oldu. Söyleşiler, panel, atölye çalışmaları, geziler ve sergiler ile mimarlar, mimarlık öğrencileri ve halkımız karşılaşma yaratabilme yetisine sahip olan kentlere sorgulayarak bir kez daha bakma imkanına sahip oldular. Küresel ısınma gerçeği karşısında görünmeyen bir peyzaj ile tasarımın ana girdilerini oluşturan mimar Philippe Rahm'ın Mimarlık Haftası Etkinlikleri kapsamında gerçekleştirdiği söyleşi üzerine bir yazı da dosyamız içerisinde yer aldı.

Geçtiğimiz sene Harbi Hotan anısına çıkardığımız 64. sayımızın kapak fotoğrafı üzerine Y. Mimar Erdinç Güder'in deniz kenarı boyunca uzanan, dalgaların devamlılığını simgeleyen desenin hikayesini içten bir dil ile aktardığı mektubunu bu yıl Harbi Hotan'ın ölüm yıldönümünde kendisini anmak amacıyla da sizlerle paylaştık.

Şubemiz tarafından düzenlenen ve üyelerimiz tarafından ilgiyle izlenen Psikalanist Fatih Karaman'ın "Mimarlık ve Psikanalizin Kesişim Noktası Olarak Ev ve Yer" söyleşini izleyemeyen ve/veya tekrar takip etmek isteyenler için dergimizin bu sayısında yer verdik.

Yrd. Doç Dr. Emel Kayın tarafından hazırlanan "Bir Tasarım Konusu Olarak Enerji Etkin Mimarlık" dosyamız içerisinde ise; Zeynep Durmuş'un "Enerji Etkin Mimarlık Yaklaşımları Üzerine Bir Eleştiri", Michael Beaven'ın "Yeni Yeşil Gündemi Anlamak", Hasan Topal'ın "Kentsel Ekoloji ve Yaşanabilir Kent", Didem Akyol Altun'un "Sürdürülebilir, Enerji Korunumlu Bir Mimarlıkta "Tasarım"" ve Tuba Çakıroğlu'nun "Görünmeyen Peyzaj" başlıklı yazıları yer aldı.

Murat Oran ve Ali Okan Yılmaz tarafından tasarlanan/uygulanan ve Ali Okan Yılmaz tarafından kaleme alınan "Köyde Ev Evde Yaşam" başlıklı Yakaköy'de yer alan köyevi projesi bu sayımızın yapı tanıtım bölümünde ele alındı.

Mimarlık bölümlerinde gerçekleştirilen atölye ve proje çalışmalarına yer verilen bölümümüzde ise; Hayat Zengin Ünverdi'nin "Eğlenen Tasarımlar" ve Dürnev Atılgan, Hümevra Birol Akkurt, Gökçeçiçek Savaşır ve H. İbrahim Alpaslan'ın "Alsancak Liman Arkası Bölgesi için Senaryolar" başlıklı yazıları sonuçtan çok sürece değinerek stüdyo çalışmalarında izlenen yaklaşımları sizlere aktardı.

Bir sonraki sayımızda buluşmak dileğiyle İyi okumalar...

YAYIN KOMİTESİ

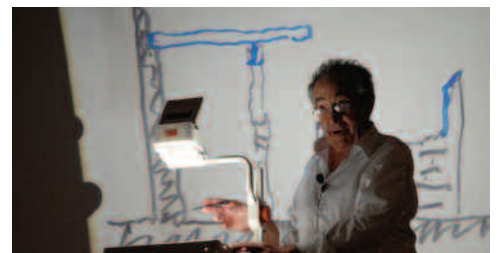
Mimarlık Haftası Etkinlikleri Gerçekleşti

MİMARLAR ODASI İZMİR ŞUBESİ TARAFINDAN DÜZENLENEN MİMARLIK HAFTASI ETKİNLİKLERİ YOĞUN KATILIMLA GERÇEKLEŞTİ

Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından her yıl düzenlenen Mimarlık Haftası Etkinlikleri 13 Ekim 2008 Pazartesi günü yapılan açılış ve ödül töreni ile başladı. Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Hasan Topal ve İzmir Vali Yardımcısı Şükrü Kara'nın açılış konuşmaları ile başlayan tören, meslekte 30. ve 50. yılını geride bırakan üyelerimiz için düzenlenen plaket töreni ile devam etti. 'kentle karşılaşma-lar' temasıyla düzenlenen fotoğraf yarışmasının ödül töreninin ardından Mimarlık Haftası'nın tematik sunuşu Yrd. Doç. Dr. Zehra Ersoy tarafından gerçekleştirildi. Günkut Akin, İhsan Bilgin, Nevzat Sayın ve Tansel Korkmaz'ın katılımıyla gerçekleşen Viyana - Chicago Paneli'nin yanı sıra Bir Mimar ve Uygulamaları ana başlığı altında Ahmet Tercan, Tamer Başbuğ, Hasan Özbay ve Emre Arolat söyleşi gerçekleştirdiler.

Philippe Rahm "Thermodynamic Landscapes" başlığı altında küresel ısınma gerçeği karşısında izlediği mimari yaklaşımını sunarken, Ted Cullinan mimari yaklaşımının yanı sıra sunum biçimiyle de ilgi çekti. Mimarlara ve/veya mimarlık öğrencilerine yönelik olarak düzenlenen atölye çalışmaları arasında Reşit Soley'in "Tasarım Yöntemleri", Burak Pasin ve Ruken Gülerüz'ün "Müzik - Mimarlık: Ses - Mekan", Ahmet İğdirliğin "Eski ve Yeni - Kentteki Değişimler ve İnsanlar", Zehra Ersoy ve Görkem Dizdar'ın "Karşılaşmalar: Mimarlık ve Dans", Ahmet Tercan'ın "Beklenti, Geçiş ve Toplanma için Bir Yer Yapmak", Hikmet Gökmen'in "Çocuk ve Mimarlık", Ahmet Özgüner'in "Merhaba", Emel Kayın'ın "Kenti Kavramak: Kıydan ve İçeriden Okumalar" ve Okan Yılmaz'ın "Kentte Mekan Bulmacası" yer aldılar.

Serbest Çalışan Mimarlar Danışma Kurulu 2 Gerçekleştirildi

Hafta boyunca düzenlenen teknik geziler arasında Tefvik Tozkoparan eşliğinde Adnan Saygun Kültür Merkezi, Emre Karcioğlu eşliğinde The Port Residence, Derya Akdurak eşliğinde Eski Merkez Bankası ve Cengiz Bektaş eşliğinde Afrodisyas Antik Kenti ve Müzesi yer aldı. Mimarlığın toplum ile buluşması çalışmalarını bağlamında mimar olmayanlar için düzenlenen Akın Ersoy eşliğinde Agora Kazı Alanı ve Emel Kayın eşliğinde Kent Mimarlık Haritası Rotasında Alsancak Gezileri halkımız tarafından ilgiyle takip edildi. Hafta boyunca düzenlenen etkinliklere toplam 1978 katılım oldu. Vitra sponsorluğunda düzenlenen Viyana-Chicago Metropol ve Mimarlık Sergisi, küratörlerden İhsan Bilgin, Tansel Korkmaz, Nevzat Sayın ve sergi fotoğraflarını çeken Cemal Emden'in katılımıyla Resim Heykel Müzesi'nde açıldı. Ulusal Mimarlık Sergisi ve TH&İdil Mimarlık Sergisi Atatürk Kültür Merkezi'nde, Fotoğraf Yarışması Sergisi de hem Gündoğdu Meydanı'nda hem de Konak Metro İstasyonu'nda hafta boyunca izlendi.

MİMARLAR ODASI İZMİR ŞUBESİ TARAFINDAN BU YIL İKİNCİSİ DÜZENLENEN SERBEST ÇALIŞAN MİMARLAR DANIŞMA KURULU ÜYELERİMİZİN GEÇTİĞİMİZ YIL TESPİT ETTİĞİ ÖNCELİKLİ ON SORUNA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ GETİRMESİ AMACIYLA 8-9 KASIM TARİHLERİNDE KUŞADASI'NDA GERÇEKLEŞTİRİLMİŞTİR

Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin düzenlediği, 2008 yılında büro tescil belgelerini yenileyen üyelerin katıldığı "Serbest Çalışan Mimarlar Danışma Kurulu" 08-09 Kasım Cumartesi-Pazar günleri Murat Günaydın ve Bedrettin Subaşlar'ın yürütücülüğünde Kuşadası Pine Bay Otel'de gerçekleştirildi. 237 mimarın katılımıyla gerçekleştirilen çalıştay, ilk gün yapılan üç ana oturum ile başlayarak, son gün yapılan bir oturum ve genel değerlendirme toplantısı ile son buldu. Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Hasan Topal'ın açılış konuşmasıyla başlayan çalıştayın birinci oturumu Vizyon temasıyla Murat Günaydın ve Bedrettin Subaşlar'ın yürütücülüğünde gerçekleşti. Serbest meslek uygulaması sürecinde kurumlar ve yapılaşma ile ilgili mevzuata dair çözüm önerilerinin konuşulduğu ikinci oturum sonrasında mimarlık hizmetlerinin bedellendirilmesi ve bedellerin denetlenmesine yönelik çözüm önerileri arandı. İlk günün son oturumu stratejik ikna teknikleri üzerineydi. Kurulun ikinci günü kriz stratejisi üzerine bir sunuş gerçekleştiren Günaydın ve Subaşlar'ın ardından "Sürekli Mesleki Gelişim" temalı son oturum Günaydın tarafından yürütüldü. Genel değerlendirmenin ardından son bulan çalıştay, geçen yıl olduğu gibi bu yıl da yoğun bir katılım ve ilgiyle gerçekleştirildi.

İzmir Aliağa Enka Enerji Üretim Santrali Yer Seçimi Hakkında Rapor

İZMİR İLİ, ALIAĞA İLÇESİ, ÇAKMAKLI KÖYÜ, DEĞİRMEN YIKIĞI MEVKİİ VE HACI MEHMET ÇİFTLİĞİ MEVKİLERİNDE YER ALAN PARSELLER ÜZERİNDE ENKA ENERJİ ÜRETİM A.Ş. TARAFINDAN YAPILMASI PLANLANAN İTHAL KÖMÜRE DAYALI, 800 MW KURULU GÜCÜNDEKİ TERMİK ELEKTRİK SANTRALİNİN YER SEÇİMİ VE ÇED KONULARI DEĞERLENDİRİLMİŞTİR.

Yapılmak istenen ithal kömüre dayalı termik elektrik santralının öneri nazım planı ve plan raporu, diğer kurum ve kuruluşların konu hakkındaki görüşleri hakkında sınırlı bir zaman dilimi içinde ve sunulan belgeler üzerinden inceleme yapılmış olup yer seçimine yönelik görüşlerimiz aşağıdadır:

1- Yürürlükte Bulunan Planlar

Açısından:

İzmir Büyükşehir Belediyesince 2008 yılında onanan 1/25000 ölçekli İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planında santral yapılması istenen bölge Tarımsal Niteliği Korunacak Alan (mutlak tarım alanı), özel mahsul alanı,(dikili tarım alanı zeytinlik) ve MKE Kurumu alanını içeren sanayi alanı plan kararlarına sahiptir.

Çevre ve Orman Bakanlığı, Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü'nce onanan Manisa-Kütahya İzmir planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planında da bölge için genel olarak 1/25.000 ölçekli İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planının öngördüğü arazi kullanım kararları yer almaktadır. Her iki plan kademesi de Aliağa bölgesinde yeni bir termik santral alanı

öngörmemiştir. Yine her iki plan, bölgede yenilenebilir enerji kaynaklarından rüzgar enerjisinin geliştirilmesine yönelik önermelerde bulunmaktadır.

İzmir kentinin kuzey aksında, Aliağa ve çevresinde halen işletmede bulunan ve çevreye zararlı etkileri olan tesisler bölgenin kapasitesini fazlasıyla doldurmuştur.

Çevreye olumsuz etkileri olacak sanayi türleri için Aliağa'da yeni plan kararları oluşturulması, üst ölçek planların hedef ve stratejilerine aykırıdır.

2- Ekosistemlerin Sürdürülebilirliği ve Yaşam Destek Sistemleri Açısından:

İthal kömüre dayalı Elektrik Termik Santrali yapılmak istenen bölge ve yakın çevresinde kuzeyinde Bakırçay Havzası, güney ve doğusunda Gediz Havzası gibi ülkemizin en önemli ekosistemlerine sahip havzalar yer almaktadır.

Aliağa bölgesinde ve termik santral önerileri alanın çevresinde hava, toprak, su ve diğer ekolojik sistemleri olumsuz etkileyen, Demir Çelik Tesisleri, Gübre Tesisleri, Gemi Söküm Tesisleri, Petrol Rafinerisi, Petrol Kimya Tesisleri ve Doğalgaz Çevrim Santrali yer almaktadır.

Sıralanan bu tesislerin yarattığı çevresel sorunlar ve hava, su, toprak, orman vb. yaşam destek sistemlerine verdiği zarar ortadadır. Çevresel sorunlar ve toplum sağlığı açısından henüz var olan tesislerin sorunları giderilememişken ithal kömüre dayalı termik santral içinde bu bölgenin seçilmek istenmesi, dikkatle irdelenmesi gereken bir konudur.

Aliağa'da faaliyette bulunan ve kirlenici özellikleri bilinen yukarıda sayılan tesislerin özellikle bölgenin hava kirliliğine neden oldukları bilimsel raporlarla ortaya konmuştur.

Bölgedeki mevcut tesislerin neden olduğu ve insan sağlığına zararlı kirli

havanın hakim rüzgarlarla İzmir metropol kentini de etkilediği ve bu gelişmenin gelecekte daha büyük halk sağlığı sorunlarına yol açacağı yine bilimsel raporlarda tespit edilmiştir. Diğer yandan Muğla - Yatağan Termik santralının, yarattığı çevre felaketlerinin yanı sıra, önlenemeyen hava kirliliği nedeniyle, Yatağanlılara zaman zaman sokağa çıkmama uyarılarının yapıldığı unutulmamalıdır.

Yeni teknolojiler kullanarak, yeni üretim biçimleri ve tedbirler alınarak hava kirliliğine neden olunmayacağı açıklamaları, yaşanan pratik ve ülke gerçekleri karşısında doğru açıklamalar değildir.

3- Kurum Görüşleri Açısından:

İnceleme olanağı bulduğumuz, diğer kurumların termik santral alanına yönelik görüşlerinde de çelişkiler yer almaktadır.

İzmir Tarım İl Müdürlüğü'nün 4 Ocak 2008 tarih 35601 sayılı yazısında 3.64 ha (36400m2) alanın kuru dikili tarım zeytin arazisi (KDTZ) olduğu ve tarım dışı amaçla kullanılmasının uygun görülmediği belirtilmiş olup, yazıya ekli haritada sınırları belirtilen bu alanlar, santral için önerilen alanın merkezinde yer almaktadır.

Aliağa Kaymakamlığı İlçe Tarım Müdürlüğü'nün 17.04.2008 tarih, 462 sayılı yazısı eki raporda, ise; zeytin ağaçlarının taşınmasında veya kesilmesinde sakınca bulunmadığı belirtilmektedir.

Tarım alanları ve tarımsal kaynakların, bilimsel etüdlere yerine yüzeysel yorumlarla yok edilmesinin bir belgesi olarak yorumlanabilir bu bulgular.

Diğer yandan Kültür ve Turizm Bakanlığı İzmir İl. Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 08-05-2008 tarih 35.21/507 sayılı kararında konu "Doğalgaz Çevrim Santrali" olarak geçmektedir. İthal kömürle termik

santral ile doğalgaz çevrim santrali ayrı ayrı teknolojiler olup, çevreye ve kültür varlıklarına olumsuz etkileri de çok farklıdır. İlgili kurulun konuyu kömüre dayalı termik santral olarak değerlendirmesi ile doğalgaz çevrim santrali olarak değerlendirmesi farklı sonuçlar ve kararlar içerir, içermesi gerekir ya da konu ile kurul kararı farklı içeriklerdedir.

Örneklenen üç kurum görüşü, termik santral için yer seçimi gibi önemli bir konuda taşınan sorumluluk ve duyarlılığın ilginç yansımalarıdır.

Sonuç:

Aliağa İlçesi, Çakmaklı köyünde kurulması amaçlanan ithal kömüre dayalı termik santralin nazım plan raporunda; ülkemiz ve bölgenin elektrik enerjisi ihtiyacına katkıda bulunacağı bu nedenle kamu yararına olduğu iddia edilmektedir.

Ancak, santral önerilen bölgenin yakın çevresinde 2,5 milyona yakın nüfus barındıran başta İzmir Metropol kenti olmak üzere çok sayıda yerleşme ve Bakırçay, Gediz gibi çok önemli tarım havzaları, Uluslararası öneme sahip sulak alanlardan Gediz Deltası Kuş Cenneti, orman alanları ve diğer ekosistemler yer almaktadır.

Enerji ihtiyacının karşılanmasının kamu yararına karşın, sürdürülebilir bir gelecek için yukarıda sayılan yaşam destek sistemlerinin ve ekosistemlerin korunmasında üstün kamu yararı vardır. Bir başka ifadeyle, ithal kömüre dayalı termik santral için Aliağa'da yer seçimi ve planlaması planlama ilkelerine ve kamu yararına aykırıdır.

Sıralanan nedenlerle Çevre Etki Değerlendirmesi kapsamında da, bölgede ithal kömüre dayalı termik santral için seçilmesi kamu yararına uygun değildir.

Ayrıca, ülkemiz enerji politikaları açısından, doğalgaz ithalinde yaşanan sorunlar ve tıkanıklıklar sonunda dışa bağımlılığın yarattığı sıkıntılar (zamlar, kesintiler vb) ortada iken, ithal kömüre dayalı termik santrallerin, ülke enerji ihtiyacının karşılanmasında uzun vadede yararlı olup olmayacağı da sorgulanmalıdır.

MİMARLAR ODASI İZMİR ŞUBESİ
YÖNETİM KURULU

Urla-Çeşme-Karaburun Yarımadası Ulusal Fikir Yarışması Sonuçlandı

İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın düzenlediği Urla-Çeşme-Karaburun Yarımadası Ulusal Fikir Yarışması kapsamında Jüri değerlendirme çalışmaları 24.11.2008-26.11.2008 tarihleri arasında tamamlandı. Şehir ve Bölge Plancısı Doç.Dr. Semahat ÖZDEMİR (Jüri Başkanı), Ziraat Mühendisi Prof.Dr. Uygun AKSOY, Ekonomist Doç.Dr. Renan Funda BARBAROS, Mimar Prof.Dr.Orcan GÜNDÜZ, Su Ürünleri Uzmanı Prof.Dr. Belgin HOŞSU, Peyzaj Mimarı Prof.Dr. Mehmet Bülent ÖZKAN ve Ekonomist, Turizm Uzmanı Prof.Dr. Alp TİMUR'dan oluşan jüri tarafından, ödül ve mansiyon almaya hak kazanan projeler belirlendi. Sergi açılışı, kolokyum ve ödül töreni 20 Aralık Cumartesi günü İzmir Enternasyonal Fuarı 1/A HOL salonunda gerçekleşti.

Ödül Kazanan Proje Ekipleri Birincilik Ödülü

Koray VELİBEYOĞLU, Şehir Plancısı (ekip başı)
Rabia BOLPOSTA, Şehir Plancısı
Ahmet Kıvanç KUTLUCA, Şehir Plancısı
Uğur BOZKURT, Şehir Plancısı
Gülnur VURUŞKAN, Şehir Plancısı
Murat ÇEVİKAYAK, Mimar
Arzu Uçal ŞENGEL, Peyzaj Mimarı
Sema ERTUĞRUL, Ziraat Mühendisi
Hasibe VELİBEYOĞLU, Danışman, Şehir Plancısı
Gökhan ÇAM, Danışman, İhracat Uzmanı
Hamidreza YAZDANI, Yard, Şehir Planlama Öğr.

İkincilik Ödülü

Pınar GÖKBAYRAK, Mimar (ekip başı)
Ali ERAY, Mimar
Burçin YILDIRIM, Mimar
Can OKMAN, Şehir Plancısı
Mehmet Yunus RONA, Peyzaj Mimarı
Önder YILMAZ, Ziraat Mühendisi
N. Dilek Ayman RODRİGUE, Danışman, Mimar
Levent KOÇ, Danışman, Şehir Plancısı
Ömer KANIPAK, Danışman Mimar

Üçüncülük Ödülü

Öget Nevin CÖCEN, Mimar (ekip başı)
Burçak İŞÇİ, Ziraat Mühendisi
Nida Kamil ÖZBOLAT, Şehir Plancısı
Eti Benvenişte ATTİAS, Peyzaj Mimarı

Mansiyon Kazanan Proje Ekipleri

Mehmet Nazım ÖZER, Şehir Plancısı, (ekip başı)
Emrah SÖYLEMEZ, Şehir Plancısı

Gökhan YUSUFBEYOĞLU, Ziraat Mühendisi
Nihat EYİCE, Mimar
M. Can SAYAN, Peyzaj Mimarı
Gamze ÖZER, Danışman, Şehir Plancısı
Özen ABANOZ, Danışman, Mimar
Şenol ALPASLAN, Danışman, Şehir Plancısı

Ömer GÜLKAL, Peyzaj Mimarı, (ekip başı)
Ergin BOZKURT, Şehir Plancısı
Ümit Gökhan ÇİÇEK, Mimar
Mehmet TÜREMEN, Ziraat Mühendisi

Rivka Geron SCHILD, Mimar (ekip başı)
Mustafa Batu KEPEKÇİOĞLU, Mimar
Azime TEZER, Şehir Plancısı
İlke AKŞEHİRLİ, Peyzaj Mimarı
Hakan Ozan ERZİNCANLI, Ziraat Mühendisi
Emre TEPE, Şehir Plancısı
Mete Başar BAYPINAR, Şehir Plancısı

Murat Z. MEMLÜK, Peyzaj Mimarı (ekip başı)
Murat BEKTAŞ, Peyzaj Mimarı
N. Günizi MEMLÜK, Mimar
Özge ÖZDEMİR, Peyzaj Mimarı
Burçak ÜZEL, Şehir plancısı
Yener ATASEVEN, Ziraat Mühendisi
Yalçın Demir MEMLÜK, Danışman, Peyzaj Mimarı
Özlem BEKTAŞ, Danışman, Biyolog
Dudu Dişle MEMLÜK, Yardımcı, Peyzaj Mimarı
Nihan YEĞİN, Yardımcı, Peyzaj Mimarlığı Öğr.
Dila TABAN, Yardımcı, Peyzaj Mimarlığı Öğr.
Oya MEMLÜK, Yardımcı, Şehir Planlama Öğr.

Veli Eğri, Şehir Plancısı (ekip başı)
Ahmet BENLİAY, Peyzaj Mimarı
Metin BAŞAL, Ziraat Mühendisi
Sezin ARKIN, Mimar
Şükran ŞAHİN, Danışman, Peyzaj Mimarı
Latif KURT, Danışman, Biyolog
Ahmet Serkan GÜNER, Danışman, Hidrojeolog
Faruk SARIHAN, Yardımcı, Peyzaj Mimarlığı Öğr.

İBB Tarihe Saygı / Yerel Koruma Ödülleri Kazananları Belli Oldu

İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NİN KENTTEKİ TARİHİ YAPILARIN KORUNMASINI TEŞVİK AMACIYLA ALTINCI KEZ DÜZENLEDİĞİ TARİHE SAYGI ÖDÜLLERİNİ KAZANANLAR BELLİ OLDU

İzmir'de geçmiş uygarlıklara ait kültürel ve mekansal mirasa hak ettiği saygının gösterilmesi ve tarihi yapıların korunmasını teşvik amacıyla Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen "Tarihe Saygı / Yerel Koruma Ödülleri"nde kazanan isimler belli oldu. Geçtiğimiz günlerde toplanan ve eserleri yerlerinde inceleyen jüri üyeleri, 30 katılımcının yarıştığı bu yılki yarışmada ödül hak kazanan 15 başvuruyu belirledi. Yarışmanın bu yılki Seçici Kurulu'nda Prof.Dr. H.Çetin Türkçü, Yrd.Doç.Dr. Yıldırım Oral, Yrd.Doç.Dr. Erdem Erten, Yrd.Doç.Dr. Müjgan Bahtiyar Karatosun, Yrd.Doç.Dr. Zehra Ersoy, Dr. Levent Ünverdi ve Yüksek Mimar Salih Seymen yer aldı. Tarihi mirasa sahip çıkılması konusunda yerel yönetimlerin üstlendiği sorumluluğu gösterme açısından büyük önem taşıyan ve "tarihe saygı" bilincini taşıyan kişi ve kuruluşların örnek gösterilmesinin hedeflendiği yarışmada, bu yılki ödül sahipleri belirlendi.

Kentli İzmirli Ödülü

Ali Ortakaşıkçı Evi, Yeni Foça

Enver Yılmaz Evi, Buca

Mehmet Cila Evi, Yeni Foça

Özgün İşlevin Değiştirildiği Esaslı Onarım Ödülü

Latife Hanım Köşkü Anı Evi, Karşıyaka Belediyesi, Müellif Mimar Sibel Marmasan, Yapımcı Anıt Yapı İnş. San. ve Ltd. Şti.

Sayiner Evi, Varyant-Konak, Müellif Mimar Dürrin Ulema, Yapımcı Yalçın Kezer

Emek Ödülü

- Kemal Korkmaz (Taş Ustası)

Tarihsel Çevre ve Kültür Varlıklarını Koruma Dalında Katkı Ödülü

- Levant'ın Yıldızı İzmir (Bülent Şenocak)
- İzmir Tarih ve Toplum (Şenocak Yayınları)
- Foça (Özel Karşıyaka Piri Reis İlköğretim Okulu Öğrenci Çalışması)
- Dünden Yarına İzmir Yahudileri (Sara Pardo)
- Kemeraltı'nın İzmir'i (Hakan Kazım Taşkiran)
- Efes Büyük Tiyatro Onarım ve Sağıklaştırma Projesi Sponsorluğu (Selçuk Belediyesi)
- Kent Karıncaları (Özel Yöneliş Koleji Öğrenci Çalışması)

Mehmet - Alev Ağrı Evi, Göztepe Müellif ve Yapımcı Mimar Mehmet Ağrı

Meltem - Michael - Defne Evi, Foça, Müellif Mimar Ercüment Kuyucu, Yapımcı Meltem Özkan

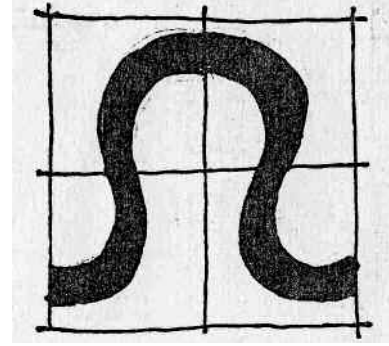
Dalganın Devamlılığı

EGE MİMARLIK 2008/1-64. SAYI KAPAK FOTOĞRAFI ÜZERİNE...

Sınıf arkadaşım ve meslektaşım Odanız üyesi Y. Mimar Erol Tümer, Ege Mimarlık 2008/1-64. sayısında çok yıllar önce yaptığım bir desenin uygulamasını gösteren bir fotoğrafın kapak resmi olarak kullanıldığını görerek memnun olacağım düşüncesiyle bana gösterdi. 1959 yılında DGSA Mimarlık Bölümü'nden yüksek mimar olarak mezun olduktan sonra İzmir Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü'nde işe başlamıştım. Müdürümüz merhum Sayın Harbi Hotan idi. İlk işim olarak bana o zamanlar yolu dahi olmayan Hatay semtinde kayalık tepecikte bir kır kahvesi projesi yapmamı istemişti. Projeyi bitirip, keşfini de tamamlayıp kendilerine teslim ettim. Birkaç gün sonra elinde bir dergi ile geldi ve içinden bir sayfayı açarak büyük bir meydanı kaplayan, bir dalganın devamlılığını andıran oldukça büyük ebatla bir figürü veya deseni karo haline getirerek kullanılacak şekilde tasarlamamı istedi. Meydan Brezilya'da bir kentte idi. Epeyce uğraştıktan sonra bu figürü bir karonun dört kere yönünü değiştirerek ve bir dörtlü blok elde ederek çözdüm ve Sayın Hotan'a teslim ettim. Önce karo olarak yapılıp bir yerlerde kullanıldığını hatırlıyorum. O yılın sonunda askerlik görevimi yapmak

üzere görevimden ayrıldım. Ödemiş doğumlu ve İzmir Atatürk Lisesi mezunu olmam nedeniyle sık sık İzmir'e gelip gitmekteydim. Halen de gitmekteyim. Gümrük'ten Gündoğdu'ya doğru uzanan deniz kenarı kaldırımının bu desen esas alınarak döşendiğini akraba, dost ve meslektaşlarım bana bildirdiler. Ben de bu haliyle döşendiğini, ancak uygulamanın karo halinde değil, desenin pirinç derzli dökme mozaik (siyah - beyaz) olarak yapıldığını gördüm. Dergi elime geçince bütün bir geçmiş hatırladım ve ayrıca bu görevi bana veren değerli mimar merhum Harbi Hotan Hoca'nın anısına adanan bir dergi gibi hazırlanmış olması da beni çok mutlu eden bir denk geliş oldu. O muhterem ve değerli meslektaşımızı da böylece anma fırsatı bana verilmiş oldu. İzmir Kordon'unu süsleyen desenin derginizde yayımlanması ile; Bu konuda az da olsa bir katkımdan duyduğum memnuniyeti, Sayın Harbi Hotan'ı böylece anma fırsatı yaratılmış olması, Küçük de olsa bu olayı ilk elden yaşayan bir kişi olarak gerçeğin ifadesinin yazıyla kayda geçirilmeye neden olması düşüncesiyle sunmak istedim. Saygılarımla... □

Erdinç Güder, Y. Mimar

ÜSTTE Desen çizimi, Erdinç Güder

ALTTA "kıyı" Fotoğraf Yarışması İkincilik Ödülü, Oğulcan Çakran

EN ALTTA "kıyı" Fotoğraf Yarışması Sergileme Ödülü, Tolga Taçmahal

